कानांमनांसि ॥ उद्दर्षयमघवन्नायुधान्युत्सत्वनांमामकानांमनांसि ॥ उद्वृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्रथानांजयतांयंतुघोषाः ॥ अस्माकमिंद्रःसमृतेषु ध्वजेष्वस्माकंयाइषवस्ताजयंतु ॥ अस्माकंवीराउत्तरेभवंत्वस्मांउदेवाअवताहवेषु ॥ अमीषांचित्तंप्रतिलोभयंतीगृहाणांगान्यप्वेपरेहि ॥ अभिप्रेहिनिर्दहहृत्सुशोकैरंधेनामित्रास्तमसासचंतां ॥ असौयासेनामरुतःपरेषामभ्यैतिनओजसास्पर्धमाना ॥ तांगूहततमसापव्रतेनयथामीषांअन्योअन्यंनजानात् ॥ अंधाअमित्राभवताशीर्षाणाअहयइव ॥ तेषांवोअग्निदग्धानामग्निमूढानामिंद्रोहंतुवरंवरं ॥ तच्चक्षुर्वसिष्ठःसूर्यःपुरउष्णिक ॥ कुमारस्यादित्यावेक्षणेवि० ॥ ॐ तच्चक्षुर्देवहितंशुक्रमुच्चरत् ॥ पश्येमशरदः शतंजीवेमशरदःशतं ॥ इतिसूर्यंनिरीक्षयेदितिवदंति ॥ तृतीयमासेसूर्यावलोकनंनकारितंचेत्निष्क्रमणेनसहैवकार्यं ॥ इतिसूर्यावलोकनविधिः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ७४ ॥ ॥ अथ समंत्रक निष्क्रमणविधि प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथनिष्क्रमणविधिप्रारंभः ॥ ततश्चतुर्थेमासिषष्ठेवाशुक्लपक्षेशुभातिथ्यादौपितासभार्यःशिशुरभ्यंगस्नातःआयुःश्रीवृद्धिबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंनिष्क्रमणा

ख्यंकर्मकरिष्येइतिसंकल्प्यतदंगतयास्वस्तिवाचनाभ्युदयिकग्रहयज्ञान्कृत्वाइंद्राग्नियमनिर्ऋतिवरुणवायु
कुबेरेशानानांप्राच्यादिदिशांचंद्रार्कवासुदेवगगनानांचयथाक्रमंपूजांकृत्वाब्राह्मणान्भोजयित्वातैःस्वस्त्य
यनंवाचयित्वासायंसंध्यादिकंकृत्वाशिशुंसौवर्णैःकृत्रिमैर्वाभरणैःयथाशक्तिअलंकृत्यपूर्वनकृतंचेदिदानीं
शिशुनाग्निचंद्रधेनूनांदर्शनंकारयित्वाऽश्वादिवाहनस्थंशिशुंमातुलेनधात्र्यावावाहयित्वाभार्यापुत्रविद्ब्राह्म
णज्ञातिबांधवपुरंध्रीगणदर्पणपूर्णकलशयुक्तकन्यागणपुष्पहरिद्राक्षतादीपमालाध्वजलाजमंगलवाद्य
घोषयुक्तः ॥ ॐ कनिक्रदज्जनुषंप्रब्रुवाणइयर्तिवाचमरितेविनावं ॥ सुमंगलश्चशकुनेभवासिमात्वाका
चिदभिभाविश्व्यावदत् ॥ मात्वाश्येनउद्वधीन्मासुपर्णोमात्वाविददिषुमान्वीरोअस्ता ॥ पित्र्यामनुप्रदि
शंकनिक्रदत्सुमंगलोभद्रवादीवदेह ॥ अवक्रंदक्षिणतोगृहाणांसुमंगलोभद्रवादीशकुंते ॥ मावस्तेन
ईशतमाघशंसोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ इत्यादिशकुंतादिसूक्तंपठन्गृहाद्वहिर्गत्वामंत्रमेतमुदीरयेत् ॥
चंद्रार्कयोर्दिगीशानांदिशांचवरुणस्यच ॥ निक्षेपार्थमिमंदद्मितेत्वांरक्षंतुसर्वदा ॥ अप्रमत्तंप्रमत्तंवादि
वारात्रावथापिवा ॥ रक्षंतुसततंसर्वेदेवाः शक्रपुरोगमाः ॥ एवंशिशुरक्षणार्थंदेवान्संप्रार्थ्यविष्णुशिवा
लयोरन्यतरद्वंधुगृहंवागत्वातत्रदेवंसुमंगलवाद्यघोषपुष्पोपहारादिभिःप्रपूज्यगोमयाद्यनुलिप्तचतुरस्रदेशे

धान्यादिनिधायतत्रशिशुमासयित्वामंत्रेणरक्षांकुर्यात् ॥ मंत्रश्च ॥ त्र्यंबकमित्यस्यवसिष्ठोमृत्युंजयरुद्रयंब
कोनुष्टुप् ॥ शिशोरक्षायांविनियोगः ॥ ॐ जूंसः त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंध
नान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ सःजूंइत्येवंमृतसंजीवनीमंत्रंजपन्विभूत्याक्षतैर्वामूर्ध्निललाटेचरक्षांकृत्वाअपू
पादिभिर्भूतेशानंगणेशमभ्यर्च्यशिशुंभक्ष्यादिभिस्तोषयित्वाशिषोवाचयित्वादेवताप्रणामंप्रदक्षिणात्रयंच
शिशुनाकारयित्वामातुलाद्यासन्नबंधुगृहेपूर्ववन्नीत्वातत्रदानोपहारादिभिःशिशुंतोषयित्वास्वगृहंगत्वाब्रा
ह्मणैराशिषोवाचयित्वातेभ्यःसुवासिनीभ्यश्चयथाशक्तिदक्षिणांदत्वाबधुभिःसहभुंजीत॥कुमार्याअप्येतत्स
मानं ॥ होमोत्वकृताकृतः ॥ होमपक्षेशिशोरलंकरणानंतरंलौकिकाग्निंप्रातिष्ठाप्यजातकर्मवदनादेशदेवता
भ्योहुत्वाअग्निचंद्रदर्शनादिस्वगृहगमनांतंकृत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यब्राह्मणाशीर्वादादिकारयेदि
तिक्रमः ॥ इति श्री निष्क्रमण विधि प्रयोगः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ७८ ॥ ॥ अथ समंत्रक उपवेशन विधि प्रारंभः

श्रीगणेशायनमः ॥ अथोपवेशनविधिप्रारंभः ॥ पंचमेमासिशुक्लपक्षेज्योतिःशास्त्रोक्तशुभतिथ्यादौपूर्वा
ण्हेस्वस्तिवाचनंकृत्वावराहपृथ्वीगुरुदेवद्विजान्पूजयित्वाभागमुपलिप्यतत्रमंडलंकृत्वातत्रशंखतूर्यादि

मांगलिकध्वनौक्रियमाणेशिशुमुपवेशयेदेतैर्मंत्रैः ॥ रक्षैनंवसुधेदेविसदासर्वगतंशुभे ॥ आयुःप्रमाणंनि
खिलंनिक्षिपस्वहरिप्रिये ॥ अचिरादायुषस्त्वस्ययेकेचित्परिपंथिनः ॥ जीवितारोग्यवित्तेषुनिर्दहस्वाचि
रेणतान् ॥ धारिण्यशेषभूतानांमातस्त्वमधिकाह्यसि ॥ कुमारंपाहिमातस्त्वंब्रह्मातदनुमन्यतामिति ॥ त
तोब्राह्मणान्पूजयित्वाशिषोवाचयित्वानीराजनाद्युत्सवंकुर्यात् ॥ एवंकुमार्याअपि ॥ इति श्री उपवेशन वि
धि प्रयोगः समाप्तः ॥ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ७६ ॥ ॥ अथ समंत्रक अन्न प्राशन विधि प्रयोग प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथान्नप्राशनविधिप्रयोगप्रारंभः ॥ जन्मतःषष्ठेमासेष्टमेवादंतेषुजातेषुवाज्यो
तिःशास्त्रोक्ततिथिनक्षत्रादिशुभकालेपूर्वाह्णेपित्रादिःशिशोरन्नप्राशनंकुर्यात् ॥ षष्ठेमासेचेन्क्रियतेतदागु
रुशुक्रमौढ्यादिदोषःअधिकमासादिदोषश्चनास्ति ॥ पित्रादिःसभार्यःशिशुर्मंगलस्नानंकृत्वादेशकालौ
स्मृत्वाममास्यशिशोर्मातृगर्भमलप्राशनशुध्यन्नाद्यब्रह्मवर्चसतेजइंद्रियायुर्लक्षणफलसिद्धिबीजगर्भसमु
द्भवैनोनिबर्हणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंअन्नप्राशनाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यतदंगस्वस्तिवाचना
भ्युदयिकेकृत्वाशिशुमलंकृत्यजातकर्मवल्लौकिकाग्निंशुचिनामानंप्रतिष्ठाप्यानादेशाज्याहुतीर्हुत्वापूजो

पहारादिभिरिष्टदेवतांअभ्यर्च्यतत्पुरतः स्वदक्षिणेशुभेवस्त्रोपरिमातुरुत्संगेप्राङ्मुखोपाविष्टस्याशिशोः प्रथमान्नप्राशनंकारयेत् ॥ दधिमधुमिश्रमन्नंशुभेभाजनेप्रक्षिप्यअन्नपतइत्यस्यनलकुबेरोन्नपतिर्जगती शिशोरन्नप्राशनेविनियोगः ॥ ॐ अन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः ॥ प्रप्रदातारंतारिषऊर्जंनोधेहिद्विपदेचतुष्पदे ॥ इतिमंत्रेणससुवर्णहस्तोन्नमादायप्रथमकवलंप्राशयित्वायथेष्टंभोजयित्वामुखंप्रक्षाल्यबालंभूमावुपवेश्यतदग्रेपुस्तकंशस्त्रवस्त्रादिशिल्पानिविन्यस्यजीविकापरीक्षांकुर्यात् ॥ शिशुःस्वेच्छयायत्प्रथमंस्पृशेत्सास्यजीविकाइतिविद्यात् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्ययथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वादक्षिणांदत्वाशिशोवाचयित्वाबंधुभिःसहस्वयंभुंजीत ॥ होमोऽत्रकृताकृतः ॥ होमपक्षेपूर्वेद्युर्नांदीश्राद्धंकुमार्याअप्येतदमंत्रकंकार्यं ॥ किंतुसप्तमेमासे ॥ ॥ इति अन्नप्राशनविधिप्रयोगः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ७७ ॥ अथ समंत्रक वर्धापन विधि प्रयोग प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथवर्धापनविधिप्रारंभः ॥ आदित्यपुराणे ॥ सर्वैश्चजन्मदिवसेस्नातैर्मंगलवारिभिः ॥ गुरुदेवाश्चविप्राश्चपूजनीयाःप्रयत्नतः ॥ स्वनक्षत्रंचपितरंतथादेवःप्रजापतिः ॥ प्रतिसंवत्सरंय

तनात्कर्तव्यश्चमहोत्सवः ॥ स्वनक्षत्रंस्वनक्षत्रदेवताःस्वनक्षत्रंवित्तपश्चोतिकाचित्पाठः ॥ तदावित्तपः
कुबेरः ॥ अत्रप्रयोगःप्रतिवर्षंजन्मदिनेसौरमानेनजन्मनक्षत्रेवायजमानःपूर्वाण्हेअभ्यज्यस्नात्वासर्वौषधि
युतजलपूरितकलशंसंपूज्यतदुदकेनस्नातःशुक्लांबरधरोयथाविभवमलंकृतोविधिवत्स्वस्तिवाचयित्वा
कौतुकमाबध्यदूर्वाहोमंकुर्यात्तत्रायंक्रमः ॥ देशकालौस्मृत्वाममाब्दपूर्तिजन्मदिवसेआयुरभिवृद्धिद्वा
राश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंदूर्वाहोमंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यविधिवदग्निंप्रतिष्ठाप्यपुनर्देशकालौसंकीर्त्यसामि
धावादायास्मिन्दूर्वाहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्येइत्युक्त्वाअस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषी
आज्येनेत्यंतमुक्त्वाप्रधानदेवतांमृत्युंजयमष्टोत्तरशतंदूर्वाद्रव्येणशेषेणास्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्येइत्यंत
मुक्त्वासामिधावग्नावाधायपरिसमूहनाद्याज्यभागांतंकृत्वादधिमधुघृताक्तंकेवलंवाज्याक्तंदूर्वात्रयं ॥ त्र्यंब
कमित्यस्यवसिष्ठोमृत्युंजयरुद्रस्त्र्यंबकोऽनुष्टुप् ॥ दूर्वाहोमेविनियोगः ॥ ॐ जूंसःत्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपु
ष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ जूंसःइत्यनेनमंत्रेणाष्टोत्तरशतंहुत्वास्विष्टकृ
दादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ ततोविधिवत्ग्रहयज्ञंकृत्वाआयुषेचरुहोमंसंकल्पपूर्वकंकुर्यात् ॥ तत्रायंक्र
मः ॥ देशकालौसंकीर्त्यास्मिन्होमेदेवतापरिग्रहार्थमित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वाविश्वान्देवान्द

शवारमग्निंषोडशवारंजातवेदोग्निमेकवारंचरुद्रव्येणशेषेणास्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्यइत्यंतमुत्क्वासामि
धावग्नावाधायपरिसमूहनाद्याज्येदर्भाग्रद्वयप्रक्षेपांतंकृत्वासिद्धान्नमाज्यसमीपेनिधायाज्येनसहतदन्नंत्रिःप
र्यग्निकृत्वाज्योद्वासनादिस्त्रुवसंमार्जनांतंकृत्वान्नंपात्रेपृथक्कृत्वाअग्नावधिश्रित्यस्त्रुवेणाभिघार्योदगुद्वास्या
ज्याद्दक्षिणतोबर्हिषिआसाद्यपुनराभिघारणाद्याज्यभागांतंकृत्वाआनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवि
श्वेदेवाआद्याःपंचसप्तमीचजगत्यःषष्ठीविराटस्थानाअष्टम्याद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ॥ इमंस्तोममित्यस्यषो
डशर्चस्यांगिरसःकुत्सोग्निरादितश्चतुर्दशजगत्यःअंत्येद्वेत्रिष्टुभौपूर्वोदेवाभवलित्यादित्रयःपादादेवीदेव
त्याःतन्नोमित्रोर्धर्चेलिंगोक्तदेवत्यःअग्निदेवत्यश्चजातवेदसइत्यस्यमारीचःकश्यपोजातवेदाग्निस्त्रिष्टुप् ॥
सर्वेषांचरुहोमेविनियोगः ॥ एतैःसप्तविंशतिमंत्रैःअवदानधर्मेणहुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यवासु
देवंनक्षत्रदेवतांचंद्रंस्वनक्षत्रंवरुणंचषोडशोपचारैरभ्यर्च्यतत्तत्प्रकाशकमंत्रैर्घृतेनतेभ्योयथाशक्तिहोमंकृ
त्वाग्रहयज्ञोक्तविधिनाभिषिक्तोयथाशक्तिगोभूहिरण्यादिदत्वादेवगुरुब्राह्मणसुहृत्बंधुजनपूजांस्ववाहना
युधपीठछत्रपूजांकृत्वाविधिवन्नांदीश्राद्धंचकृत्वाब्राह्मणान्भोजयित्वाशुभमुहूर्तेगंधादिभिरलंकृत्यस्रग्भू
षणधारणपूर्वकंसुवर्णमयकटिसूत्रंनूतनवस्त्रंचधृत्वापतिपुत्रवतीभिःस्त्रीभिःनीराजितोब्राह्मणाशिषोगृहीत्वा
स्वयंहविष्याशीजितेंद्रियोवर्ततइति ॥ इदंसर्वंयावद्बाल्यंपित्रादिभिःकार्यं ॥ पश्चात्तुप्रतिवर्षंस्वयमेवे

ति ॥ इतिप्रयोगपारिजातोक्तोऽब्दपूर्तविधिः ॥ अन्यत्रतु ॥ वर्षपर्यंतंप्रतिमासंततःप्रतिवर्षंमांगल्य
स्नानंकृत्वाकुमुदादिदेवताःसंपूज्ययथाशक्तिब्राह्मणभोजनदक्षिणांचदत्वासुवासिनीभिर्नीराजितोधृतनूत
नवस्त्रःब्राह्मणीभ्यःशिशुभ्यश्चापूपपूरिकाःसाज्याःकुमुदादिप्रीतयेआयुर्वृद्धयेचवायनानिदद्यात् ॥ जन्म
र्क्षदेवताप्रीत्यैचदद्यात् ॥ वर्षांतेतुदृढद्वादशवंशपेटिकासुमोदकादिखाद्यंनिधायनूतनवस्त्राच्छादिताःपे
टिकाःजीवत्पतिपुत्राभ्योदत्वातदाशिषोगृह्णीयात् ॥ इदंसर्वंजीवंतीमातैवापत्यायुषेकुर्यात् ॥ ग्रंथांतरे
तु ॥ गणेशंग्रहानिष्टदेवतांमार्कंडेयंचप्रपूज्यप्रार्थयेत् ॥ मार्कंडेयनमस्तेस्तुसप्तकल्पांतजीवन ॥ आयु
रारोग्यसिध्यर्थंप्रसीदभगवन्मुने ॥ चिरजीवीयथात्वंतुमुनीनांप्रवरद्विज ॥ कुरुष्वमुनिशार्दूलतथामांचि
रजीविनं ॥ ततःमार्कंडेयमहाभागसप्तकल्पांतजीवन ॥ आयुरारोग्यसिध्यर्थमस्माकंवरदोभव ॥ सति
लंगुडसंमिश्रमंजल्यर्धमितंपयः ॥ मार्कंडेयाद्वरंलब्ध्वापिबाम्यायुर्विवृद्धयेइतिसतिलगुडमंजल्यर्धमितंदु
ग्धंपिबेत् ॥ अश्वत्थामाबलिर्व्यासोहनूमांश्चबिभीषणः ॥ कृपःपरशुरामश्चसप्तैतेचिरजीविनः ॥ सप्तै
तान्यःस्मरेन्नित्यंमार्कंडेयमथाष्टमं ॥ जीवेद्वर्षशतंसाग्रमपमृत्युविवर्जितः ॥ इतिवचनादश्वत्थामादी
न्मार्कंडेयांतानष्टौस्मरेदिति ॥ इदंचवर्धापनंयदिजन्ममासःअसंक्रांतस्तदाशुद्धमासएवकार्यंनत्वधि
के ॥ ॥ इति वर्धापनविधिः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

 ॥ अथ समंत्रक चौलविधि प्रयोग प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथचोलविधिप्रयोगप्रारंभः ॥ तत्रकालस्तावत्प्रथमेद्वितीयेतृतीयेपंचमेसप्त
मेवावर्षेगततृतीयभागेअगततृतीयभागेवाउपनीत्यासहवायथाकुलाचारंचौलंकार्यंतत्रापिद्वितीयादौवर्षे
जन्मतोमुख्यंगर्भतोगौणंउदगयनेशुक्लपक्षेगुरुशुक्रयोर्बाल्यवार्धकास्तमयाभावेअक्षयेअनधिकेचमासि
ज्योतिःशास्त्रोक्तप्रशस्तातिथिवारलग्नेषुशुभेमुहूर्तेदिवैवनतुरात्रौकार्यं ॥ इदंकर्मलौकिकाग्नौतस्यसभ्यइति
नाम ॥ यदिगर्भाधानादिसंस्कारलोपस्तदाप्रायश्चित्तंकृत्वाकालात्ययनिमित्तंप्रायश्चित्तहोमंचकृत्वाचौ
लहोमःकार्यः ॥ तदाहभगवान् ॥ आरभ्याधानमाचोलात्कालेतीतेतुकर्मणां ॥ व्याहृत्याऽयंसुसंस्कृ
त्यहुत्वाकर्मयथाक्रमम् ॥ कार्यमितिशेषः ॥ प्रायश्चित्तंचसएवाह ॥ एतेष्वेकैकलोपेपिपादकृच्छ्रंसमा
चरेत् ॥ चूडायाश्चार्धकृच्छ्रंस्यात्आपदिल्वेवमीरितं ॥ अनापदितुसर्वत्राद्विगुणंद्विगुणंचरेत् ॥ मनुः ॥ जा
तकर्मातिसंस्काराःस्वकालेनभवंतिचेत् ॥ चौलादर्वाक्प्रकुर्वीतप्रायश्चित्तादनंतरं ॥ प्रायश्चित्तहोमेकृ
तेतत्कर्मकृताकृतं ॥ तथाचकारिका प्रायश्चित्तेकृतेपश्चादतीतमपिकर्मवै ॥ कार्यमित्येकआचार्यानेत्य
न्येतुविपश्चितः ॥ प्रायश्चित्तहोमस्तुप्रधानहोमात्पूर्वंसमस्ताभिर्व्याहृतिभिःप्रतिकर्मलोपमेकैकाज्याहु

तिःकार्येति ॥ अथचूडाकर्मविधिप्रयोगप्रारंभः ॥ उक्तेतृतीयादौवर्षेउदगयनेशुक्लपक्षेप्रशस्ततिथिवारन
क्षत्रयोगयुतेशुभेमुहूर्तेकुमारस्यचौलकर्मकरिष्यन्कर्तापूर्वेद्युःस्वस्तिवाचनपूर्वकंनांदीश्राद्धंग्रहयज्ञमंकुरा
र्पणंचकृत्वापरेद्युःकृतमंगलस्नानंकुमारमलंकृत्यब्राह्मणैःपुण्याहंवाचयित्वामाताकेकुमारंदक्षिणतउपवे
श्यदेशकालौस्मृत्वाअस्यकुमारस्यबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणेनबलायुर्वर्चोभिवृद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्री
त्यर्थंचौलाख्यंकर्मकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यशुभेमुहूर्तेउपलेपादिसभ्याग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वापुनर्देशकालौ
निर्दिश्यमयाक्रियमाणेचौलकर्मणिहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्या
द्याघारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वाग्निरग्निंपवमानंप्रजापतिंचैताःप्रधानदेवताआज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिउ
क्त्वासमिद्द्वयमग्नावाधायपूर्णपात्रनिधानांतंषट्पात्रप्रयोगादितंत्रंकृत्वाअग्नेरुदगास्तीर्णेषुदर्भेषुव्रीहियवमा
षतिलैःपृथक्पृथक्पूरितानिनवानिशरावाणिचत्वारिक्रमेणैकैशकःप्राक्संस्थान्यासादयेत् ॥ माताप्र
त्यगग्नेरासीनस्यकर्तुर्दक्षिणतःकुमारमुत्संगेकृत्वासीत ॥ ततःकर्तामातुःपुरस्तात्पश्चाद्वाग्नेरानडुहगो
मययुतशरावंशमीपर्णयुतशरावंचनिदध्यात् ॥ ततोब्रह्माएकविंशतिकुशापिंजूलान्यादायमातुर्दक्षिणत
स्तिष्ठेत् ॥ पितावातथातिष्ठेत् ॥ अस्मिन्पक्षेऽन्यएवचौलकर्ता ॥ ततःकुमारेणान्वारब्धःकर्तापुरस्तन
माघारांतंकर्मकृत्वा ॥ अग्नआयूंषिइतितिसृणांशतंवैखानसाऋषयः ॥ अग्निःपवमानोदेवता ॥ गाय

त्रीछंदः ॥ चूडाकर्मप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अग्नआयूंषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः ॥ आरेबाध
स्वदुच्छुनांस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदंनममेतित्यागः ॥ एवमग्रेपि ॥ ॐ अग्निर्ऋषिःपवमानःपांचंज
न्यःपुरोहितः ॥ तमीमहेमहागयंस्वाहा ॥ अग्नयेपवमा० ॥ ॐ अग्नेपवस्वस्वपाअस्मेवर्चःसुवीर्यं ॥
दधद्रयिंमयिपोषंस्वाहा ॥ अग्नयेपवमा० ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ चूडाकर्मप्रधा
नाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तं
न्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणांस्वाहा ॥ प्रजापतयइदंनमम ॥ ततःशीतमुष्णंचोभेजलेदक्षिणवामकरा
भ्यांक्रमेणपात्रयोःपृथक्गृहीत्वाशिशोःपश्चिमदेशेस्थित्वातदुदकद्वयमन्यस्मिन्पात्रेपाणिभ्यां ॐ उष्णे
नवायउदकेनेहीतिमंत्रेणयुगपन्निनीयतदेकदेशंगृहीत्वानवनीतेनदधिद्रप्सेनवामिश्रयित्वाकुमारस्यवाम
कर्णमारभ्यप्रदक्षिणं ॥ ॐ अदितिःकेशान्वपत्वापउंदंतुवर्चसइतिमंत्रेणशिरस्त्रिवारंक्लेदयेत् ॥ प्रतिक्लेदनं
मंत्रावृत्तिः ॥ ततोब्रह्माहस्तास्थितैकविंशतिकुशपिंजूलमध्येत्रीणिकुशपिंजूलान्यादाय ॐ ओषधेत्राय
स्वैनमितिमंत्रेणकुमाराभिमुखंपश्चिमाग्राणितस्यदक्षिणेकेशभागेनिधायतेषुताम्रमयंक्षुरं ॐ स्वधितेमैनं

हिंसीरितिमंत्रेणनिधाय ॥ ॐ येनावपत्सविताक्षुरेणसोमस्यराज्ञोवरुणस्यविद्वान् ॥ तेनब्रह्माणोवपतेद
मस्यायुष्मान्जरदष्टिर्यथासदितिमंत्रेणसकेशानिपिंजूलानिछित्वाप्रागग्राणिकृत्वाशरावस्थशमीपर्णैरेकी
कृत्यमातु करेदद्यात् ॥ साचतानिसकेशान्यानडुहेगोमयेप्रागग्राणिनिदध्यात् ॥ एवंद्वितीयादिच्छेदनेषुपिं
जूलनिधानादिसमानंकार्यं ॥ छेदनमंत्रेतुविशेषः ॥ ॐ येनधाताबृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्यचायुषेवपत् ॥ तेन
तआयुषेवपामिसुश्लोक्यायस्वस्तयइतिद्वितीयच्छेदने ॥ ॐ येनभूयश्चराच्यांज्योक्चपश्यातिसूर्यं ॥ तेनत
आयुषेव० ॥ इतितृतीयच्छेदने ॥ चतुर्थेतु ॥ येनावपत्सविता० ॥ येनधाताबृहस्पते० ॥ येनभूयश्चरा
च्यां० इतित्रयोपिमंत्राः ॥ एवंदक्षिणेकेशभागेचत्वारिछेदनानिकृत्वाउत्तरेपिकेशभागेएवमेवप्रत्येकमं
त्रेराद्यानित्रीणिछेदनानिकुर्यात् ॥ सर्वैर्मंत्रैश्चतुर्थं ॥ ततः ॥ यत्क्षुरेणमर्चयतासुपेशसावप्तावपसिकेशा
न् ॥ शुंधिशिरोमास्यायुःप्रमोषीरितिमंत्रेणाग्रतआरभ्यामूलंक्षुरधारांनिमृज्यनापितमाहूय ॥ ॐ शीतो
ष्णाभिरद्भिरवर्धंकुर्वाणोक्षण्वन्कुशलीकुर्विति प्रैषेणानुशास्यतंप्रैषार्थंचावबोध्यनापितेनपूर्वावशेषितशी
तोष्णांबुभिरार्द्रीकृतंकुमारशिरोयथाकुलाचारंकल्पितशिखंवापयित्वाकुमारंस्नापयित्वाभूषयित्वापूर्ववन्मा
तुरुत्संगेऽवस्थाप्यस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यव्रीह्यादिपूर्णशरावचतुष्टयंनापितायदद्यात् ॥ भूयसींद
क्षिणांदत्वाब्राह्मणेभ्योदशसंख्याकेभ्योभोजनंचसंकल्प्यकर्मसंपूर्णतांवाचयित्वायस्यस्मृत्येत्युक्त्वाविष्णुं

नमस्कृत्याशिषोब्राह्मणोक्ताःस्वयंकुमारश्चगृह्णीयात् ॥ एतत्सर्वंकुमार्याअप्यमंत्रकं ॥ होमस्तुसमंत्रकइ
ति ॥ मध्येशिरसिचूडास्याद्वासिष्ठानांतुदक्षिणे ॥ उभयोःपार्श्वयोरत्रिकाश्यपानांशिखामता ॥ शिशो
र्मातरिगर्भिण्यांचूडाकर्मनकारयेत् ॥ पंचमाद्वादथोर्ध्वंतुगर्भिण्यामापिकारयेत् ॥ सहोपनीत्याकुर्याच्चे
त्तदादोषोनविद्यते ॥ ॥ इति चूडाकर्म विधिः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ७१ ॥ अथ समंत्रक अक्षरस्वीकार विधि प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथाक्षरस्वीकारविधिप्रारंभः ॥ नृसिंहः ॥ अक्षरस्वीकृतिःप्रोक्ताप्राप्तेपंचमहा
यने ॥ उत्तरायणगेसूर्येकुंभमासंविवर्जयेदिति मुहूर्तसंग्रहे ॥ उत्तरायणगेसूर्येकुंभमासंविवर्जयेत् ॥ पूर्व
पक्षःशुभःप्रोक्तःकृष्णश्चांत्यत्रिकंविनेति ॥ बृहस्पतिः ॥ विद्यारंभोव्रतोद्देशःक्षौरंचैवविशेषतः ॥ गलग्र
हेनकर्तव्यंयदीच्छेत्पुत्रजीवितामिति ॥ गलग्रहस्वरूपंराजमार्तंडे ॥ त्रयोदश्याश्चतुष्कंचसप्तम्यादिदिन
त्रयं ॥ चतुर्थीचैकतःप्रोक्ताअष्टावेतेगलग्रहाः ॥ इति ॥ व्यब्लोपेपंचमी ॥ तस्याः ॥ प्रतिप्रसवमाहदेव
रातः ॥ त्रयोदश्यक्षरेश्रेष्ठेति ॥ मार्कंडेयः ॥ वारेदिनेशभृगुसूज्ञबृहस्पतीनांविद्यानसौभवतीति ॥ वसि
ष्ठः ॥ रविवारेतुपूर्वाह्लेविद्यारंभोविधीयते ॥ चंद्रवारेपराह्लेतुविद्यागुर्वीविधीयतेइति ॥ महेश्वरः ॥ हस्ता

दिश्रितयेतथानिर्ऋतिभेपूर्वात्यमेष्वाश्विभेमित्रर्क्षेचमृगादिपंचसुशुभःप्रारंभआद्यःस्मृतः ॥ विद्यानांहरि
भत्रयेचदिवसेसूरेर्भृगोर्वादिनेऽनध्यायाख्यतदाद्यवर्जिताततिथौकेंद्रस्थितैःसद्ग्रहैरिति ॥ राजमार्तंडः ॥
विद्यारंभःप्रशस्तोभवतिमधुरिपौप्राप्तबोधेशशांकेशस्तेतीक्ष्णद्युतौचत्रिदशपतिगुरावुद्गतेचाथशुक्रे ॥ स्वा
ध्यायेसिंहसंस्थखरकिरणयुतंदेवपूज्यंविहायशुक्रादित्येज्यवारेत्रिदशपतिगुरौकेंद्रसंस्थेतुपापे ॥ पापेनि
षिद्धस्थानस्थिते ॥ अक्षरारंभप्रकारस्तुमाधवीयेमार्कंडेनोक्तः ॥ पूजयित्वाहरिंलक्ष्मींदेवींचैवसरस्वतीं ॥
स्वविद्यासूत्रकारांश्चस्वविद्यांचविशेषतः ॥ एतेषामेवदेवानांनाम्नातुजुहुयाद्धुतं ॥ दक्षिणाभिर्द्विजेंद्राणां
कर्तव्यंचात्रपूजनं ॥ प्राङ्मुखोगुरुरासीतवरुणाभिमुखंशिशुं ॥ अध्यापयेत्तुप्रथमंद्विजैश्चैवसुपूजितः ॥
अनेनगुरुपूजनमपिकर्तव्यमितिसूचितं ॥ सरस्वतीपूजनप्रकारमाहपारिजातेगर्गः ॥ स्नात्वाशुचौसमे
देशेगोचर्ममात्रमुपलिप्यसैकतंस्थलंकृत्वापलाशशाखयामृदंखनित्वातस्यांसरस्वतीमावाहयेत् ॥ भुव
नमातःसर्ववाङ्मयरूपेणागच्छेति ॥ ततःप्रणवेनार्घ्यपाद्याचमनीयगंधपुष्पाक्षतधूपदीपपायसगुडौदन
नैवेद्यसमर्पणनमस्कारान्कृत्वाचार्यशक्तितोवस्त्रालंकारादिभिःपूजयित्वासरस्वतीविघ्नेशाचार्यांस्त्रिःप्रद
क्षिणीकृत्यप्रणवपूर्वकमक्षरंआरभेत ॥ ततआचार्याभिवंदनंकृत्वासरस्वत्य.दीनावाहनक्रमेणोद्वासये
त् ॥ विद्यावृद्धिर्भवतीति ॥ विष्णुधर्मोत्तरेधात्रीपूजनमत्राधिकमुक्तं ॥ ब्राह्मणानांगुरूणांचदेवतानाम

नंतरं ॥ ततःसंपूज्यवित्तेनधात्रीरामंगुरुंतथेति ॥ गुरूणांपित्रादीनां ॥ गुरुमाचार्यं ॥ इति संस्कारकौस्तुभेऽक्षरस्वीकार विधिः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८० ॥ अथ समंत्रक बृहस्पति शांति विधि प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथबृहस्पतिशांतिविधिप्रारंभः ॥ शास्त्रार्थश्च ॥ शौनकः ॥ कन्यकोद्वाहकालेतुआनुकूल्यंनविद्यते ॥ ब्राह्मणस्योपनयनेगुरोर्विधिरुदाहृतः ॥ सुवर्णेनगुरुंकृत्वापीतवस्त्रेणवेष्टयेत् ॥ ईशान्यांधवलंकुंभंधान्योपरिनिधायच ॥ दमनंमधुपुष्पाणिपत्रपालाशसर्षपान् ॥ मांसीगुडूच्यपामार्गीविडंगंशंखिनीवचा ॥ सहदेवीविष्णुक्रांतासर्वौषधिशतावरी ॥ कुंभेनिक्षिपेदितिशेषः ॥ कृत्वाज्यभागपर्यंतंस्वशाखोक्तविधानतः ॥ ग्रहोक्तमंडलेभ्यर्च्यपीतपुष्पाक्षतादिभिः ॥ देवपूजोत्तरेकालेततःकुंभानुमंत्रणं ॥ अश्वत्थसमिधश्चाज्यंपायसंसर्पिषायुतं ॥ यवव्रीहितिलाःसाज्यामंत्रेणैववृहस्पतेः ॥ अष्टोत्तरशतंसर्वंहोमशेषंसमापयेत् ॥ पुत्रदारसमेतस्याभिषेकंसमाचरेत् ॥ कुंभाभिमंत्रणोक्तैश्चसमुद्रज्येष्ठेतिमंत्रतः ॥ प्रतिमांकुंभवस्त्रंचआचार्यायनिवेदयेत् ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्शुभदःस्यान्नसंशयः ॥ इतिवृद्धवसिष्ठोक्तिःतथामदनरत्नेस्कांदेगुरुपूजोक्ता ॥ कन्याविवाहकालेतुगुरोःशुद्धि

र्नविद्यते ॥ ब्राह्मणस्योपनयनेयस्यस्याद्दुःस्थितंततः ॥ दुःस्थितंदुःस्थानमष्टमादि ॥ आगतोगुरुरितिशेषः
तदापूजागुरोःकार्याविधिवद्भक्तिभावितैः ॥ मदंतीकामपुष्पाणिपत्रंपालाशसर्षपाः ॥ मदंतीयूथिका ॥
कामोदमनः ॥ गुडूचीचाप्यपामार्गविडंगशंखिनीवचा ॥ सहदेवीविष्णुक्रांतासर्वौषध्यःशतावरी ॥
कुष्टमांसीहरिद्रेद्वेसुराशैलेयचंदनं ॥ वचाकचोरमुस्तंचसर्वौषध्यःप्रकीर्तिताः ॥ तथैवाश्वत्थभंगांश्चपं
चगव्यंजलंतथा ॥ नूतनंसोदकुंभंचपीतवस्त्रसमन्वितं ॥ पंचरत्नैःसमायुक्तमीशान्यांस्थाप्यचानलात्
अनलदेशात् ॥ ॐ याओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा ॥ मनैनुबभ्रूणामहंशतंधामानिसप्तच ॥ इ
तिमंत्रेणसर्वाअस्मिन्विनिक्षिपेत् ॥ कुंभस्योपरिभागेतुस्थापयित्वाबृहस्पतिं ॥ सुवर्णपात्रेसौवर्णींप्रति
मांतुयुधिष्ठिर ॥ कारयेत्तुयथाशक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ पीतवस्त्रयुगच्छन्नांपीतयज्ञोपवीतिनीं ॥
पूजयेद्गंधपुष्पाद्यैस्ततोहोमंसमाचरेत् ॥ समिधोऽश्वत्थवृक्षस्यहोम्याअष्टोत्तरंशतं ॥ तिलव्रीहियवांमि
श्रंहोतव्यंचयथाक्रमम् ॥ अनेनग्रहमखदृष्टस्यसामित्धोमानंतरंभाविनश्चर्वाज्यहोमस्यानंतरंआगंतुः
अयंहोमः कार्यः इतिज्ञाप्यते ॥ बृहस्पतेतिमंत्रेणऋषिच्छंदःसमन्वितं ॥ ततोहोमावसानेतुपूजयेच्चबृह
स्पतिम् ॥ पीतगंधैस्तथापुष्पैर्धूपैर्दीपैश्चभक्तितः ॥ दध्योदनंचनैवेद्यंफलतांबूलसंयुतं ॥ नमअंगिर

सांनाथवाक्पतेथबृहस्पते ॥ क्रूरग्रहैःपीडितानाममृतायनमोनमः ॥ पूजयित्वासुराचार्यंपश्चादर्घ्यंनिवे
दयेत् ॥ गंभीरदृढरूपांगदेवेज्यासुमतेप्रभो ॥ नमस्तेवाक्पतेशांतगृहाणार्घ्यंनमोऽस्तुते ॥ अ
र्घ्यंदत्वासुरेशायजपंहोमंसमर्पयेत् ॥ भक्त्यायत्तेसुराचार्यहोमपूजादियत्कृतं ॥ तत्त्वंगृहाणशांत्यर्थंबृह
स्पतेनमोनमः ॥ मंत्रेणानेनसंकल्प्यपश्चात्संप्रार्थयेन्नृप ॥ जीवोबृहस्पतिःसूरिराचार्योगुरुरंगिराः ॥ वा
चस्पतिर्देवमंत्रीशुभंकुर्यात्सदामम ॥ सर्वोपचारसंयुक्तांप्रतिमांतांयुधिष्ठिर ॥ प्रणम्यचगवायुक्तामाचा
र्यायनिवेदयेत् ॥ अथाचार्यस्तुनियतोवदवेदांगपारगः ॥ यजमानंसपत्नीकंशांतचित्तोजितेंद्रियः ॥ कुं
भोदकंगृहीत्वाथमंत्रैरेतैःप्रसिंचयेत् ॥ इदमापोथमंत्रेणतामग्निमित्यृचातथा ॥ याओषधीरश्वावती
कूष्मांडैश्चाभिषेचयेत् ॥ पश्चात्संभोजयेद्विप्रान्यथाशक्तियुधिष्ठिर ॥ संक्रांतावपिकौंतेयतथास्वाभ्युदयेषु
च ॥ कुर्वन्बृहस्पतेःपूजामभीष्टंफलमश्नुयादिति ॥ संक्रांतौगुरोःइतिसंस्कारकौस्तुभेस्कांदोक्तागुरुपू
जा ॥ अत्रचशौनकोक्तौस्कांदोक्तौचशाखाभेदेद्वादशकपालैकादशकपालादिभेदस्येवयूथिकास ० दस
त्वादिप्रयुक्तेषट्वैलक्षण्यस्यापिकर्मभेदकत्वासंभवादुभयगतगुणोपसंहारेणकुंभानुमंत्रणादिसाधारणध
र्माणांदीर्घचतुरस्रमंडलाद्यसाधारणधर्माणांविनियोगवशेनापेक्षितानांग्रहमखात्स्वीकारेणतावद्भिरेवग्र
हमेधीयवन्निराकांक्ष्यसंभवेनावियुक्ततत्रत्यधर्मानादरेणप्रयोगंवदामः॥ अस्यकुमारस्योपनयनकालेबृहस्

त्यनुकूलसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंबृहस्पतिशांतिंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्यगणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतं
कुर्यात् ॥ ततआचार्यः॥कर्षतदर्धादिपरिमितहेम्नायथाशक्तिनिर्मितप्रतिमायाअग्न्युत्तारणांतंकृत्वायदत्रसं
स्थितंभूतमित्यादिदेशसंस्कारांतेहोमदेशस्येशानदेशेमहीद्यौरितिस्पृष्ट्वाभुविओषधयइतिधान्यंप्रक्षिप्याक
लशेष्वितिधवलकुंभंस्थाप्येमंमेगंगेइतितीर्थोदकेनापूर्याश्वत्थेवोनिषदनमितिअश्वत्थपल्लवान् ॥ गाय
त्र्यादिमंत्रैःपंचगव्यंदेवस्यत्वाभिषिंचामीतिकुशोदकंनिक्षिप्ययुवासुवासाइतिपीतवस्त्रेणसंवेष्ट्यसहिरत्ना
निइतिपंचरत्नानिप्रक्षिप्ययाऽओषधीरितिवक्ष्यमाणान्सर्वान्निक्षिपेत् ॥ यूथिकादमनमधुपुष्पाणिपत्रंभा
षायांपत्रजमितिप्रसिद्धं ॥ पलाशंसर्षपान् ॥ जटामांसींगुडूचीं ॥ अपामार्गंविडंगंशंखिनींवचांसहदे
वींविष्णुक्रांताशतावरीं ॥ कुष्ठंमांसींहरिद्रेद्वेमुराशैलेयचंदनं ॥ वचाकचोरमुस्तांचेति ॥ ततश्चंदनादि
कुंभमभ्यर्च्यपूर्णादर्वीतियथाविभवंसौवर्णादिपूर्णपात्रंनिधायतत्राष्टदलोत्तरदलेहारिताक्षतानीर्मितदीर्घचतु
रस्रपीठेहैर्मींबृहस्पतिप्रतिमांस्थापयित्वास्थंडिलेऽग्निप्रतिष्ठापनादिअन्वाधानेचक्षुषीआज्येनेत्यंतेबृहस्प
तिमष्टोत्तरशतसंख्याभिरश्वत्थसमिद्भिस्तावतीभिराज्याहुतिभिःतावतीभिःसर्पिर्मिश्रपायसाहुतिभिःता
वतीभिःसाज्ययवव्रीहितिलाहुतिभिश्चशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिस्वशाखोक्तविधिनाज्यभागांतंकृत्वाकुं
भोपरिस्थापितप्रतिमायामावाहनादिषोडशोपचारैर्बृहस्पतिंपूजयेत् ॥ तत्रविशेषः ॥ पीतवस्त्रयुग्मंपीतं

यज्ञोपवीतंपीतंचंदनंपीताक्षतात् ॥ चंपकादिपीतपुष्पं ॥ बिल्वमज्जाधूपं ॥ घृतदीपं ॥ दध्योदनंनैवे
द्यं ॥ दक्षिणायांपुष्परागोमाणिक्यंयथाशक्तिहेमवा ॥ पूजांतेऽब्लिंगाभिर्वारुणीभिःपावमानीभिश्चग्र
हमखोक्ताभिःकुंभानुमंत्रणं ॥ ततोयजमानोयथान्वाधानंबृहस्पतयइदंनममेतित्यागंकुर्यात् ॥ अथा
चार्योबृहस्पतिमंत्रेणप्रणवादिनाऋष्यादिस्मरणपूर्वकंदाधिमध्वाक्ताअष्टोत्तरशतमश्वत्थसमिधोजुहुयात्॥
तावतीराज्याहुतीःसर्पिर्मिश्रलोकसिद्धपायसाहुतीःसाज्ययवव्रीहितिलाहुतीश्चततःस्विष्टकृदादिहोमशेषं
परिस्तरणविसर्जनाग्न्यर्चनांतंकुर्यात् ॥ ततोबृहस्पतेःगंधादिभिःपूर्वोक्तैःफलतांबूलांतैःपूजनंकृत्वासयज
मानोनमस्कुर्यात् ॥ ततस्ताम्रपात्रेशुद्धोदकंप्रक्षिप्यतत्रपीतानिगंधाक्षतपुष्पाणिफलंचप्रक्षिप्यार्घ्यंदद्या
त् ॥ गंभीरदृढरूपांगदेवेज्यासुमतेप्रभो ॥ नमस्तेवाक्पतेशांतगृहाणार्घ्यंबृहस्पतइति ॥ ततोयजमा
नोबृहस्पतयेकृतकर्मार्पणंकुर्यात् ॥ भक्त्यायत्तेसुराचार्यहोमपूजादियत्कृतं ॥ तत्त्वंगृहाणशांत्यर्थंबृह
स्पतेनमोनमइति ॥ ततःप्रार्थयेत् ॥ जीवोबृहस्पतिःसूरिराचार्योगुरुरंगिराः ॥ वाचस्पतिर्देवमंत्रीशुभं
कुर्यात्सदाममेति ॥ ततोविसर्जनंकृत्वाचार्यंप्रणम्यसर्वोपचारसंयुक्तांगोयुक्तामिमांप्रतिमांतुभ्यमहंसंप्रद
दे ॥ इतितादृशप्रतिमांदद्यादभिषेकोत्तरंवाप्रतिमादानंकुंभोदकेनाचार्यः ॥ पुत्रदारसमेतंयजमानमभि
षिंचेत् ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणामांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिमंत्राणांवसिष्ठआप

स्त्रिष्टुप् ॥ इदमापइत्यस्यसिंधुद्वीपआपोनुष्टुप् ॥ तामग्निवर्णामित्यस्यहिरण्यगर्भोदुर्गात्रिष्टुप् ॥ याओष
धीरित्यस्याभिषग्गोषधयोनुष्टुप् ॥ अश्वावतीर्गोमतीरित्यस्यवसिष्ठउषसस्त्रिष्टुप् ॥ यद्देवादेवहेडनंयद
दीव्यामायुष्टेविश्वतोदधदित्यापस्तंबशाखोक्तैरनुवाकैश्वतच्छंयोरावृणीमहइति ॥ ततोयथाशक्तिब्राह्म
णान्भोजयेत् ॥ ॥ इति संस्कार कौस्तुभे बृहस्पति शांतिःसमाप्ता ॥ ॥ छ ॥

॥ ८० ॥ ॥ अथ समंत्रक उपनयन विधि प्रारंभ ॥:

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथोपनयनोक्तविचारः ॥ तद्गर्भाष्टमेअष्टमेवाद्बेकार्य ॥ मनुः ॥ ब्रह्मवर्च
सकामस्यकार्यंविप्रस्यपंचमे ॥ विष्णुः ॥ षष्ठेतुधनकामस्यविद्याकामस्यसप्तमे ॥ अष्टमेसर्वकामस्यन
वमेकांतिमिच्छतः ॥ तथाचसंग्रहे ॥ सप्तमेचाष्टमेवर्षेनवमेदशमेतथा ॥ एकादशेद्वादशेवाह्युपनेया
द्विजातयः ॥ ब्रह्मवर्चस्यमायुष्यंतेजोन्नाद्यंतथैंद्रियं ॥ पशून्कामयमानावैप्राप्नुवंतियथाक्रमं ॥ नृसिंहः॥
उत्तरायणगेसूर्येकर्तव्यंह्युपनायनं ॥ श्रुतिः ॥ वसंतेब्राह्मणमुपनयीत ॥ वराहः ॥ माघादिपंचमासेषु
मेखलाबंधनंशिशोः ॥ ज्येष्ठमासेनज्येष्ठस्यजन्ममासेनसर्वेषां ॥ शुक्लपक्षेद्वितीयादिस्वाध्यायतिथिषुनान
ध्याये ननैमित्तिकानध्यायेपूर्वाण्हेशुभमुहूर्तेशुभचंद्रादौगुरुशुक्रयोर्बाल्यवार्धक्यास्तराहित्यादौज्योतिर्वित्

प्रोक्तेशुभकालेउपनयनंकार्यं ॥ पितैवोपनयेत्पुत्रंतदभावेपितुःपिता ॥ तदभावेपितुर्भ्रातातदभावेतुसोदरः ॥ अधिकारसिद्ध्येप्रायश्चित्तमाहवृद्धवसिष्ठः ॥कृच्छ्रत्रयंचोपनेतात्रीन्कृच्छ्रांश्चबटुश्चरेत् ॥आचार्योद्वादशसाहस्रंगायत्रींजपेत् ॥ तथा ॥ नांदीश्राद्धेकृतेपश्चादनध्यायस्त्वकालिकः ॥ मौजीबंधंतदाकुर्याद्वेदारंभंनकारयेत् ॥ अकालिकोगर्जनन्निर्घातादिनिमित्तकः ॥ आश्वलायनानांउपनयनदिनेवेदारंभाभावात् ॥ वेदारंभकरणंयजुर्वेदिविषयं ॥ आश्वलायनस्तुवृद्धिश्राद्धदिनात्षट्दिनमध्येमुहूर्तांतरेसति ॥ तेनैवनांदीश्राद्धेनतत्रोपनयनंकुर्यात् ॥ तदूर्ध्वंतुमुहूर्ते श्राद्धांतरपूर्वकमुपनयनंयथाकालंकुर्यात् ॥ इत्युपनयनोक्तविचारःसमाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८१ ॥ ॥ अथ उपनयन प्रयोग प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथउपनयनप्रयोगप्रारंभः ॥ उक्तकालेउपनिनीषुराचार्यःपूर्वेद्युर्बटोःपरिधानार्थंशुक्लमीषद्धौतंनवंसदशंपरेणाधृतंवस्त्रमुत्तरीयार्थंचकाषायवस्त्रमजिनंवाकृष्णमृगस्ययज्ञोपवीतंमौजीमेखलांपालाशमव्रणमृजुंसौम्यदर्शनंबटोःकेशसंमितंसाग्रंदंडंकौपीनंतद्बंधनसूत्रंभिक्षाभाजनंचसंपाद्यस्वस्योपनेतृत्वाधिकारसिद्ध्येकृच्छ्रत्रयंद्वादशसहस्रगायत्रींचजप्त्वा ॥ कुमारेणापिकामचारकामवाद

कामभक्षणादिदोषापनोदार्थंकृच्छ्रत्रयंकारयित्वास्वस्तिवाचनांकुरार्पणग्रहयज्ञनांदीश्राद्धादिसंकल्पपूर्वकं कृत्वामंडपप्रतिष्ठांकुर्यात् ॥ तत्रसंकल्पः ॥ अस्यकुमारस्योपनयनेग्रहानुकूल्यसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वर प्रीत्यर्थंग्रहयज्ञंकरिष्ये ॥ ग्रहयज्ञंसमाप्यास्यकुमारस्यद्विजत्वसिद्ध्यावेदाध्ययनाधिकारार्थंश्चउपनयनंक रिष्ये ॥ तदंगभूतमद्यगणपतिपूजनपूर्वकंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंमंडपप्रतिष्ठांकुलदेवतादि स्थापनंचकरिष्ये ॥ उपनयनेनसहचौलकरणपक्षेतदपिसंकल्पेकीर्तयेत् ॥ तंत्रेणचस्वस्तिवाचनग्रहय ज्ञनांदीश्राद्धादीनिकुर्यात् ॥ अथापरेद्युःकृतनित्यक्रियःकृतमंगलस्नानमलंकृतंकुमारमुक्तस्वस्त्ययनंकृ तकौतुकबंधंमात्रासंगेभोजयित्वादेशकालौसंकीर्त्य अस्यकुमारस्योपनयनंकर्तुंतत्प्राच्यांगभूतंवापनादि करिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ कृतवापनंस्नापितंबद्धशिखंकुमारंमौहूर्तिकोक्तशुभमुहूर्तेस्वसमीपमानीयतन्मुखे सम्यगीक्षेत ॥ ततस्तंस्वदक्षिणतउपवेश्यउपलेपाद्याग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वा समिद्द्वयमादायतिथ्यादिसमुच्चार्य अस्यकुमारस्यद्विजतासिद्ध्यर्थंक्रियमाणेउपनयनहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वा हितेग्नावित्याद्याघारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वाग्निरग्निंपवमानंप्रजापतिंचाज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योय क्ष्यइत्यंतमुक्त्वाव्याहृतिभिरग्नावाधानयरिसमूहनाद्याज्यसंस्कारांतंकृत्वाआचार्योग्नेःपश्चादवस्थायकुमारं प्राङ्मुखमवस्थाप्यकौपीनार्थंत्रिवृतंकार्पाससूत्रंकटावाबध्य कौपीनंपरिधाप्यद्वितीयजन्मन्युल्वप्रतिनि

धिभूतमहतंशुक्लंवासःसमंत्रकंपरिधाप्यान्येनकाषायवाससातथैवप्रावारयेत् ॥ तत्रमंत्रः ॥ युवंवस्त्राणी
त्यस्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौत्रिष्टुप् ॥ वासोधारणेविनियोगः ॥ ॐ युवंवस्त्राणिपीवसावसाथेयुवो
रच्छिद्रामंतवोहसर्गाः ॥ अवातिरतमनृतानिविश्वऋतेनमित्रावरुणासचेथे ॥ प्रावरणार्थंकृष्णाजिनंवा ॥
तच्च ॥ त्र्यंगुलंतुवहिर्लोमयद्वास्याच्चतुरंगुलं ॥ अजिनंधारयेद्विप्रश्चतुर्विंशाष्टषोडशैः ॥ मित्रस्यचक्षुरि
त्यस्यवामदेवोजिनंत्रिष्टुप् ॥ अजिनधारणेविनियोगः ॥ ॐ मित्रस्यचक्षुर्धरुणंबलीयस्तेजोयशस्थविरं
समिद्धं ॥ अनाहनस्यंवसनंजरिष्णुपरीदंवाज्यजिनंदधेहं ॥ ततोद्विजत्वचिन्हार्थंयज्ञोपवीतंदद्यात् ॥
यज्ञोपवीतमित्यस्यपरब्रह्मपरमात्मात्रिष्टुप् ॥ श्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानसिद्ध्यर्थंद्विजत्वसिद्धयेयज्ञोपवीत
धारणेविनियोगः ॥ ॐ यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपुरस्तात् ॥ आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंय
ज्ञोपवीतंबलमस्तुतेजः ॥ इतिमंत्रंवाचयित्वातद्दक्षिणबाहुमुद्धार्यउपवीतंधारयित्वा ॥ कुमारमात्मनो
ग्नेश्चमध्येनयज्ञपात्रोत्तरभागंगमयित्वातत्रविधिवदाचम्यपुनस्तथैवानीयस्वदक्षिणेउपवेश्यवार्हिरास्तरणा
दिस्रुवसंमार्जनातंकृत्वाब्रह्मचार्यन्वारब्धइध्माधानाद्याज्यभागवर्ज्यंकुर्यात् ॥ ततःअग्नआयूंषीतितिसृणां
शतंवैखानसाऋषयः ॥ अग्निःपवमानोदेवता ॥ गायत्रीच्छंदः ॥ उपनयनप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अ

ग्नऽआयूँषिपवसऽआसुवोर्जमिषंचनः॥आरेबाधस्वदुच्छुनांस्वाहा॥अग्नयेपवमानायेदंनममेतित्यागः॥एव
मग्नेपि॥ॐ अग्निर्ऋषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहितः॥तमीमहेमहागयंस्वाहा॥अग्नयेपव०॥ॐ अग्नेपवस्व
स्वपाऽअस्मेवर्चःसुवीर्यं॥ दधद्रयिंमयिपोषंस्वाहा॥ अग्नयेपवमाना०॥ प्रजापतेत्यस्यहिरण्यगर्भःप्रजा
पतिस्त्रिष्टुप्॥उपनयनप्रधानाज्यहोमेविनियोगः॥ ॐप्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव॥
यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणांस्वाहा ॥ प्रजापतयइदंनमम ॥ अथाचार्यउत्त
रतोग्नेःप्राङ्मुखस्तिष्ठेत् ॥ कुमारोप्यग्न्याचार्ययोर्मध्येनगत्वाआचार्याभिमुखस्तिष्ठेत् ॥ अथाचा
र्यःसंयतात्माकुमारस्यशुचित्वसिद्धयेसावितृदेवतातृप्तयेचांजलिक्षारणंकुर्यात् ॥ तच्चेत्थं ॥ शुद्धोदकेन
शिष्यांजलिमापूर्यस्वस्यांजलिमन्येनपूरयित्वा ॥ तत्सवितुरित्यस्यश्यावाश्वःसवितानुष्टुप् ॥ अवक्षारणे
विनियोगः ॥ ॐ तत्सवितुर्वृणीमहेवयंदेवस्यभोजनं ॥ श्रेष्ठंसर्वधातमंतुरंभगस्यधीमहि ॥ अनेनस्वां
जल्युदकेशिष्यांजलावक्षार्यतज्जलंकुमारांजलिनैवावक्षारयेत् ॥ ततःशिष्यत्वसिद्धयर्थंबटोर्हस्तंगृण्ही
यात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांहस्तंगृण्हामीतियजुरंतेऽमुकश

र्मन्निति कुमारस्याभिवादनीयंनामशर्मातंसंबुध्यानिर्दिश्यदक्षिणेनपाणिनाकुमारस्यसांगुष्ठंदक्षिणपाणिं गृहीत्वापुनरपिपूर्ववदुदकपूरणादिकृत्वा ॥ सवितातेहस्तमग्रभीदसाविर्तिद्वितीयमितिमंत्रांतेपूर्ववद्बटु नामोक्त्वाहस्तंगृहीत्वापुनरपिपूर्ववत्पूरयित्वा ॥ अग्निराचार्यस्तवासावितितृतीयमितिमंत्रांतेपूर्ववत्तन्नाम निर्दिश्यहस्तंगृण्हीयात् ॥ अथाचार्योब्रह्मचारिणासहनिष्क्रम्यदेवसवितरेषतेब्रह्मचारीतंगोपायसमामृ तेत्युच्चार्यसंरक्षणार्थंव्रतपतयेआदित्यायबटुंददामीतिमनसास्मरन् ॥ ब्रह्मचारिणमादित्यमीक्षयेत् ॥ ततः उभावपिपूर्ववदुत्तरतोग्नेरन्योन्याभिमुखौतिष्ठेतां ॥ अथाचार्यःकस्यब्रह्मचार्यसिप्राणस्यब्रह्मचार्य सिकस्त्वाकमुपनयतेकायत्वापरिददामीतिमंत्रंजपन् कुमारंप्रजापतयेरक्षणार्थंमनसासमर्प्य ॥ युवासु वासाइत्यस्यकौशिकोविश्वामित्रोयूपस्त्रिष्टुप् ॥ पूर्वार्द्धर्चस्यप्रदक्षिणावर्तनेउत्तरार्द्धर्चस्यपाणिभ्यांबटो र्हृदयालंबनेविनियोगः ॥ ॐ युवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ इत्यर्धर्चमु च्चारयन्बटुंप्रदक्षिणमावर्त्यप्राङ्मुखमवस्थापयेत् ॥ ततःकुमारांसयोरुपरिस्वपाणिंगमयित्वा ॥ ॐ तं धीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्यो३मनसादेवयंतः ॥ इत्युत्तरार्धर्चमुच्चार्यतद्धृदयप्रदेशंसकृत्पाणिभ्यांस्पृशे त् ॥ ततआचार्यआत्मानमग्निंचांतरेणबटुंनीत्वा प्रत्यगग्नेः स्वयमुपविश्यस्वस्यदक्षिणतः प्राङ्मुखंतमु

पवेशयेत् ॥ ततोबटुरग्नेः परिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वावृत्तिकारमतेत्वकृत्वा ॥ अग्नयेसमिधमित्यस्यहिरण्य
गर्भोऽग्निर्बृहती ॥ समिदाधानेवि० ॥ ॐ अग्नयेसमिधमाहार्षंबृहतेजातवेदसे ॥ तयात्वमग्नेवर्धस्वसमि
धाब्रह्मणावयंस्वाहेतिसमिधमाधाय ॥ अग्नयेदंनममेत्युद्देशत्यागौकृत्वा ॥ पाणिंप्रक्षाल्याग्निंस्पृष्ट्वा ॥ ॐ
तेजसामासमनज्मीति संवृतोष्ठद्वयंमुखमवाङ्निमृज्यपाणिंप्रक्षाल्यपुनराग्निंस्पृष्ट्वामंत्रेणतथैवमुखंनिमृज्य
पाणिंप्रक्षालयेत् ॥ ततास्तिष्ठन्प्रणतिमुद्रांकृत्वामयिमेधामितिषण्णांहिरण्यगर्भऋषिः ॥ पूर्वेषांत्रयाणाम
ग्नींद्रसूर्यादेवताः ॥ उत्तरत्रयाणामग्निर्देवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ अग्न्युपस्थानेविनियोगः ॥ ॐ मयिमे
धांमयिप्रजांमय्यग्निस्तेजोदधातु ॥ मयिमेधांमयिप्रजांमयींद्रइंद्रियंदधातु ॥ मयिमेधांमयिप्रजांमयिसू
र्योभ्राजोदधातु ॥ यत्तेअग्नेतेजस्तेनाहंतेजस्वीभूयासं ॥ यस्तेअग्नेवर्चस्तेनाहंवर्चस्वीभूयासं ॥ यस्तेअ
ग्नेहरस्तेनाहंहरस्वीभूयासमितिषण्मंत्रैरग्निमुपस्थाय ॥ मानस्तोकेतिकुत्सोरुद्रोजगती ॥ विभूतिग्रहणेवि
नियोगः ॐ ॥ मानस्तोकेतनयेमानऽआयौमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्ह
विष्मंतःसदमित्वाहवामहे ॥ इत्यनेनभस्मादाययथाचारंत्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॥ कश्यपस्यत्र्यायुष
मितिकंठे ॥ अगस्त्यस्यत्र्यायुषमितिनाभौ ॥ यद्देवानांत्र्यायुषमितिदक्षिणांसे ॥ तन्मेअस्तुत्र्यायुषमितिवा

मांसे ॥ सर्वमस्तुशतायुषमितिशिरसीतिधारयेत् ॥ पुनःपरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वाकृतांजलिस्तिष्ठन् ॥
ॐ चमेस्वरश्चमेयज्ञोपचतेनमश्च ॥ यत्तेन्यूनंतस्मैतउपयत्तेतिरिक्तंतस्मैतेनमः ॥ अग्नयेनमः ॥ स्वस्ति
श्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांबुद्धिंश्रियंबलं ॥ आयुष्यंतेजआरोग्यंदेहिमेहव्यवाहनोन्नमइत्यग्निमुपस्थाय ॥
अग्नेरुत्तरतोगत्वाप्रत्यङ्मुखीभूयाचार्याभिमुखोभूत्वादक्षिणजानुंभूतलेनिधायपाणिभ्यांयथासव्यदक्षिणं
श्रोत्रेसंस्पृश्यव्यस्तपाणिराचार्यस्यदक्षिणपादंस्वदक्षिणहस्तेनसव्यंचसव्यहस्तेनजानुप्रभृतिपादपर्यंतं
स्पृष्ट्वा ऽअमुकगोत्रोमुकशर्माहंभोअभिवादयइत्युच्चारयन्शिरोवनतिपूर्वकमभिवाद्याचार्येणायुष्मान्भव
सौम्यदेवदत्ताइतिप्रयुक्ताशीर्वादोविनयावनतोभूत्वासाविञ्युपदेशंवांछन् ॥ अधीहिभोःसावित्रींभो अ
नुब्रूहीत्याचार्यप्रत्युक्त्वास्ववामपाणिमुत्तानीकृत्यदक्षिणपाणिंन्यङ्मुखीकृत्यसंधायपाणिपृष्टमंगुलीश्चां
गुष्ठौचदृढीकृत्यकृतंब्रह्मांजलिंदक्षिणांकेनिक्षिप्याचार्यांतिकआसीत ॥ अथाचार्यस्तदंजलिंतत्परिधा
नीयवाससाआच्छाद्यस्वपाणिभ्यांतदंजलिंपरिगृह्यप्रणवव्याहृतिपूर्वकंसावित्रींप्रथमंपादशःस्वयमुक्त्वा
वाचयेत् ॥ ततोर्धर्चशस्ततः सर्वाम्एवंग्रहणाशक्तौयथाशक्तिस्वयमुक्त्वावाचयेत् ॥ तद्यथा ॥ प्र
णवस्यपरब्रह्मऋषिःपरमात्मादेवता ॥ दैवीगायत्रीछंदः ॥ व्याहृतिमंत्रस्यप्रजापतिः प्रजापतिर्बृहती
गायत्र्याविश्वामित्रः सवितागायत्री ॥ उपनयनेविनियोगः ॥ गायत्रींवाचयित्वा ॥ ततः ममव्रतइ

तिमंत्रस्यप्रजापतिर्ऋषिः ॥ बृहस्पतिर्देवता ॥ त्रिष्टुप्छंदः ॥ बटोर्हृदयेऊर्ध्वांगुलिपाणिनिधानेविनियो
गः ॥ ॐ ममव्रतेहृदयंतेदधामिममचित्तमनुचित्तंतेअस्तु ॥ ममवाचमेकव्रतोजुषस्वबृहस्पतिष्ट्वानियु
नक्तुमह्यमिति ॥ स्वपाणिमूर्ध्वांगुलिंब्रह्मचारिणोहृदयदेशेनिधायतस्यरक्षार्थंशुद्ध्यर्थंचमेखलामाबध्नी
यात् ॥ इयंदुरुक्तादितिद्वयोर्वामदेवोमेखलात्रिष्टुप् ॥ मेखलाबंधनेविनियोगः ॥ इयंदुरुक्तात्परिबाध
मानाच्छर्मवरूथंपुनतीनआगात् ॥ प्राणापानाभ्यांबलमाभरंतीप्रियादेवानांसुभगामेखलेयं ॥ ऋतस्य
गोप्त्रीतपसःपरस्पीघ्नतीरक्षःसहमानाअरातीः ॥ सानःसमंतमनुपरीहिभद्रयाभर्तारस्तेमेखलेमारिषामेति
मंत्रंवाचयित्वामेखलांत्रिरावर्त्यनाभिप्रदेशेग्रंथित्रयंकुर्यात् ॥ तदाबटुःसरहस्यांगसहितवेदत्रयेणावृतोह
मितिमन्येत ॥ ततस्तद्धर्मस्ययोगक्षेमार्थंअधर्मनिवृत्तयेचकेशसंमितंपलाशदंडंदद्यात् ॥ स्वस्तिनइत्यस्य
स्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवात्रिष्टुप् ॥ दंडदानेविनियोगः ॥ ॐ स्वस्तिनोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदि
तिरनर्वणः ॥ स्वस्तिपूषाऽअसुरोदधातुनःस्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतुना ॥ ततोबटोस्तद्ग्रहणेमंत्रः ॥ अ
दांतंदमयित्वामांमार्गेसंस्थापयन्स्वयं ॥ दंडःकरेस्थितोयस्मात्तस्माद्रक्षयतोभयमितिवाचयेत् ॥ ततः

कुमारस्याचारमादिशेत् ॥ ब्रह्मचार्यासि ॥ अपोशान ॥ शास्त्रविहितंआचमनंकुरु ॥ मूत्रपुरीषादौशु
त्ध्यर्थमित्यर्थः ॥ कर्मकुरु ॥ संध्योपासनादिकर्मकुर्वित्यर्थः ॥ दिवामास्वाप्सीः ॥ दिवानिद्रांनकुर्या
दित्यर्थः ॥ आचार्याधीनोवेदमधीष्व ॥ सायंप्रातर्भिक्षेथाः ॥ सायंप्रातःसमिधमाधेहि ॥ द्वादशवर्षा
णिवेदग्रहणांतंवा ब्रह्मचर्यंचरेति ॥ प्रैषार्थान्बोधयेत् ॥ ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्याग्निंमेधाजन
नांतंरक्षेत् ॥ तत्रैवसायंप्रातरग्निकार्यंकुर्यात् ॥ ततोनुप्रवचनीयहोमब्राह्मणभोजनपर्याप्तांतंडुलरूपांभि
क्षांयाचेत् ॥ भिक्षांभवतीददात्विति ॥ इदंप्रथमभिक्षायामन्वत्रभवच्छब्दःपूर्वम् ॥ अथवापितरंभिक्षां
भवान्ददात्विति ॥ तत्रक्रमः ॥ भिक्षापात्रमादायादौमातरंभवतिभिक्षांददात्विति ॥ अथवापितरंभवा
न्भिक्षांददात्विति ॥ एवंमातुःस्वसारंस्वभगिनीमन्यानपिबांधवान्प्रत्याख्यायिनोप्रत्याख्यायिनीश्चया
चयित्वाभैक्ष्यमाचार्यायनिवेद्य बटुर्मध्यान्हसंध्यांकुर्यादिति ॥ प्रयोगपारिजाते ॥ नेतिकृष्णभट्टीकारः ॥ त
तोब्राह्मणाशिषांग्रहणम् ॥ द्वेशतेशतंवाब्राह्मणाउपनयनेभोज्याः ॥ ततोगुरुसन्निधावचपलस्तिष्ठन्नहः
शेषं नीत्वासायंवेदितसंध्यऔपनायनिकाग्नेरंतिकआसीनः ॥ प्राणानायम्यसायमग्निकार्यंकरिष्य इति
संकल्प्य ॥ परिसमूहनपर्युक्षणेपूर्ववत्समिधमाधायत्रिर्मुखंपूर्ववदवमृज्यउत्कपण्मंत्ररुपस्थायमानस्तोके
तिभस्मादायत्र्यायुषमितितत्तस्थानेषुपूर्ववद्धृत्वापुनःपरिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वाकृतांजलिस्तिष्ठन्नोंचमइत्यु

पतिष्ठेत् ॥ ॥ इति उपनयन प्रयोगः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ८२ ॥ ॥ अथ समंत्रक अनुप्रवचनीयहोम विधि प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥ अथअनुप्रवचनीयहोमप्रारंभः ॥ अथाचार्योऽस्तमितेग्नेपश्चात्स्वासीनः प्राणानायम्यब्रह्मचारिणंदक्षिणतउपवेश्यातिथ्यादिसंकीर्त्यउपनयनांगभूतमनुप्रवचनीयहोमंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ अत्रकरिष्यमाणेऽनुप्रवचनीयहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्याघारावाज्येनेत्यंतमुक्त्वाऽत्रप्रधानंसदसस्पतिंसावितारमृषीनितिप्रधानदेवताश्चरुद्रव्येणशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्य इत्यंतमुक्त्वा भुर्भुवःस्वःस्वाहेतिसमिधोहुत्वापरिसमूहनादिप्रणीताप्रणयनांतंकृत्वा तद्भिक्षाद्रव्यंचतुरश्चतुरोमुष्टीन्तूष्णींदेवतात्रयस्य विप्रत्रयभोजनस्यचपर्याप्तंनिरूप्यतूष्णींप्रोक्ष्य त्रिःफलीकृत्य त्रिःप्रक्षाल्यश्रपयित्वाशृतःस्थालीपाकइत्याचार्यायनिवेदयेद्बटुःबटोरेवंकरणाशक्तौतद्बंधुनान्येनवाकारयेत् ॥ ततोब्रह्मचारिणान्वारब्धोगुरुराज्यसंस्कारघाघारांतंकृत्वाप्रधानहोमंकुर्यात् ॥ अवदानधर्मेणावदाय ॥ सदसस्पतिमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिः सदसस्पतिर्गायत्री ॥ अनुप्रवचनीयप्रधानहोमेविनियोगः ॥ ॐ सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्य

काम्यं ॥ सनिंमेधामयाशिषंस्वाहा ॥ सदसस्पतयइदंनमम ॥ तत्सवितुरित्यस्यगाथिनोविश्वामित्रः स
वितागायत्री ॥ अनुप्रवचनीयहोमेविनियोगः ॥ ॐ तत्सवितु० ॥स्वाहा ॥ सवित्रइदंनमम ॥ ऋषि
भ्यःस्वाहा ॥ ऋषिभ्यइदंनमम ॥ एवंत्रिभिर्मंत्रैर्हुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्य तदवशिष्टान्नेनत्र्यवरा
न्ब्राह्मणान्भोजयित्वातैर्वेदसमाप्तिंवाचयेत् ॥ ततोब्रह्मचार्यक्षारालवणमन्नंभुक्त्वाधःशयीत ॥ मेधाज
ननंयावत्तावदेवगुरुंप्रसादयन्वर्तेत ॥ यदागर्जनाद्यनध्यायशंकातदादिवैवचरुंश्रपयेत् ॥ होमस्तुसायं
संध्योत्तरमेवतदानानध्यायदोषः ॥ तदुक्तंसंग्रहे—नसंध्यागर्जितेकालेनवृष्ट्युत्पातदूषिते ॥ ब्रह्मौदनंप
चेदग्नौपक्वंचेन्ननिवर्तते ॥ तथा ॥ ब्रह्मौदनंपचेदान्हिपक्वमन्नंनदुष्यति ॥ तथाचोपनयनानुप्रवच
नीयचरुश्रपणयोरंतरानध्यायेपुनरुपनयनम् ॥ एवंप्रयोगःस्वस्वकालकृतसंस्कारस्य ॥ असंकृतस्यतु
विशेषउच्यते ॥ आचार्यउपनयनात्पूर्वदिनेबटुनासहमंगलस्नातः ॥ प्राणानायम्यतिथ्यादिसंकीर्त्य
ममकुमारस्यगर्भाधानपुंसवनसीमंतविष्णुबलिजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलांतानांनवसं
स्काराणांकालातिपत्तिदोषपरिहारप्रायश्चित्तद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंप्रायश्चित्तहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्यो
पलेपादिपूर्णपात्रनिधानांतंकृत्वाविधिवदाज्यंसंस्कृत्याघारांतंकृत्वातीतकर्मसंख्यया ॐ भूर्भुवःस्वःस्वा
हेत्याज्याहुतीर्हुत्वास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यचौलातिरिक्तसंस्काराणांप्रमादकरणेप्रत्येकंपादकृच्छ्रंचौ

लाकरणेर्धकृच्छ्रंबुद्धिपूर्वकचौलातिरिक्ताकरणेप्रत्येकमर्धकृच्छ्रंबटुनाकारयेत् ॥ अशक्तौतत्प्रत्याम्नायत्वेन गोदानातिलाहुतिसहस्रदशसहस्रगायत्रीजपद्वादशब्राह्मणभोजनादिष्वेकंप्रायश्चित्तंकारयित्वाऽतीतानि जातकर्मादीनिकृत्वापूर्वोक्तप्रकारेणोपनयनंतंत्रंसर्वमाचरेत् ॥ उपनयनेनसहचौलकरणेपूर्वेद्युः संस्कारद्वयंसंकीर्त्ययुगपत्स्वस्तिवाचनग्रहयज्ञनांदीश्राद्धानिकृत्वापरेद्युर्मंगलस्नानादिव्रीह्यादिपात्रचतुष्टयदानांतंपूर्वोक्तंचौलप्रयोगंसर्वंकृत्वापुनस्तिथ्यादिसंकीर्त्यउपनयनसंकल्पाद्यनुप्रवचनीयहोमांतंसर्वंकार्यं ॥

इति उपनयनप्रयोगः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८३ ॥ अथ समंत्रक मेधाजनन प्रयोग प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ प्रागुक्तक्रमेणाचरितव्रतस्यब्रह्मचारिणोमेधासिद्ध्यर्थंआचार्यश्चतुर्थदिवसेमेधाजननाख्यंकर्मकुर्यात् ॥ तत्रायंक्रमः ॥ प्रत्यग्वायव्योदक्प्रागुदक्पूर्वान्यतमस्यांदिशिशाखावर्जितंपलाशंतदभावेसशाखंवातदभावेकुशस्तंबंवातदसंभवेगृहऐशानदिग्भागेसर्वतोद्वादशांगुलांत्रिमेखलांवेदींकृत्वातस्यांपत्रांकुरसमन्वितामार्द्रांपलाशशाखांसमूलंकुशस्तंबंवाप्रतिष्ठाप्यब्रह्मचारिणान्वारब्धःसंकल्पपूर्वकंपूजांकुर्यात् ॥ तत्रक्रमः ॥ तिथ्यादिसंकीर्त्यममकुमारस्योपनयनव्रतसमाप्तिंवेदग्रहणसामर्थ्य

लक्षणमेधासिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मेधाजननाख्यं कर्म करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ पलाशशाखायां मेधायै नमः इति नाममंत्रेण आवाहनाद्युपचारान् कृत्वा यावकसक्तुमोदकमिश्रमन्नं निवेद्य पुनश्च पूर्ववदभ्यर्च्य ब्रह्मचारिणा प्रणमय्य शुद्धजलपात्रोदकेन सेचनं कुर्वता बटुना त्रिःप्रदक्षिणां कारयन् मंत्रं वाचयेत् प्रणामयेच्च ॥ ॐ सुश्रवः सुश्रवा असि यथा त्वं सुश्रवः सुश्रवा अस्येवं मां सुश्रवः सौश्रवसं कुरु ॥ यथा त्वं देवानां यज्ञस्य निधिपोऽस्येवमहं मनुष्याणां वेदस्य निधिपो भूयासमिति प्रतिप्रदक्षिणं मंत्रावृत्तिं प्रणामं च कारयेत् ॥ ततो ब्रह्मचारी स्नात्वा नवयज्ञोपवीताजिनमेखलादंडाद्युपनयनवत्समंत्रकं धृत्वा पुराणानि पलाशसांनिधौ विसृज्य पूर्ववद्धृतवासा सगुरुर्वेदत्वा मेधां मह्यमिति सूक्तं विप्रैः पाठयित्वा विधिवत्स्वस्तिवाचनं कृत्वा ब्राह्मणेभ्यो दक्षिणां यथाशक्ति दत्वा तान् भोजयित्वा नमस्कृत्याशिषो गृह्णीयात् ॥ अथ मेधां मह्यमिति सूक्तं ॥ ॐ मेधां मह्यमंगिरसो मेधां सप्तऋषयो ददुः ॥ मेधामिंद्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते ॥ मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती ॥ मेधां ते अश्विनौ देवावाधत्तां पुष्करस्रजा ॥ यां मेधामप्सरसो गंधर्वेषु च यन्मनः ॥ दैवीया मानुषी मेधा सा मामा विशतादिमाम् ॥ यन्मे नाक्तं तद्रवतां शकेयं यदनुब्रुवे ॥ निशामितन्निशामये मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा संगमेमहि ॥ शरीरं मे विचक्षणं वाङ्मे मधुमद्दुहाम् ॥ अवृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्म

णानीस्थः श्रुतंमेमाप्रहासीत् ॥ मेधांदेवीमनंसारेजमानागंधर्वजुष्टांप्रतिनोंजुषस्व ॥ मह्यंमेधांवदमह्यांश्रि
यंवदमेधावीभूयासमजराजरिष्णु ॥ सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं ॥ सनिंमेधामयाशिषं ॥ यांमे
धांदेवगणाः पितरश्चोपासते ॥ तयामामेधयामामेधाविनंकुरु ॥ मेधाव्यंसुमनाः सुप्रतीकः श्र
द्धामना : सत्यमति:सुशेवः ॥ महायशाधारयिष्णुःप्रयुक्ताभूयासमस्यैस्वधयाप्रयोगे ॥ ॥ इतिउप
नयन प्रयोगः समाप्तः ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८४ ॥ ॥ अथ समंत्रक ब्रह्मचारी व्रत लोप प्रायश्चित्त प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथब्रह्मचारीव्रतलोपप्रायश्चित्तप्रारंभः ॥ तत्रबौधायनः ॥ अत्रशौचाचमन
संध्यावंदनदर्भपाणिभिक्षाअग्निकार्यराहित्यशूद्रादिस्पर्शनकौपीनकटिसूत्रयज्ञोपवीतमेखलादंडाजिन
त्यागादिवास्वापछत्रधारणपादुकाध्यारोहणमालाधारणोद्वर्तनाऽनुलेपांजनजलक्रीडाद्यूतनृत्यगीतवाद्या
द्यभिरतिपाखंडादिसंभाषणपर्युषितभोजनादिब्रह्मचारीव्रतलोपजसकलदोषपरिहारार्थंब्रह्मचारीकृच्छ्र
यंचरेन्महाव्याहृतिहोमंचकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ लौकिकाग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वाधानाज्यभागांतंकृत्वाप्रथमंव्य

स्तसमस्तव्याहृतिभिश्चतस्रआज्याहुतीर्हुत्वा ॥ ॐ भूरग्नयेचपृथिव्यैचमहतेचस्वाहा ॥ ५ ॥ ॐ भुवो
वायवेचांतरिक्षायमहतेचस्वाहा ॥ ६ ॥ ॐ सुवरादित्यायचदिवेचमहतेचस्वाहा ॥ ७ ॥ ॐ भूर्भु
वःसुवश्चंद्रमसेचनक्षत्रेभ्यश्चमहतेचस्वाहा ॥ ८ ॥ ॐ पाहिनोअग्नएनसेस्वाहा ॥ ९ ॥ ॐ पाहिनोवि
श्ववेदसेस्वाहा ॥ १० ॥ ॐ यज्ञंपाहिविभावसोस्वाहा ॥ ११ ॥ ॐ सर्वंपाहिशतक्रतोस्वाहा ॥
॥ १२ ॥ ॐ पुनरूर्जानिवर्तस्वपुनरग्नइहायुषा ॥ पुनर्नःपाह्यंहसःस्वाहा ॥ १३ ॥ ॐ सहरय्यानिव
र्तस्वाग्नेपिन्वधारया ॥ विश्वप्स्न्याविश्वतस्परिस्वाहा ॥ १४ ॥ पुनर्व्याहृतिभिर्हुत्वाऽऽस्विष्टकृदादिहोम
शेषंसमापयेदिति ॥ एतदल्पधर्मलोपेप्रायश्चित्तं ॥ बहुधर्मलोपेतुप्रायश्चित्तविशेषोऋग्विधानेशौनकेनो
क्तः ॥ तंवोधियाजपेन्मंत्रंलक्षंचैवशिवालये ॥ ब्रह्मचारीस्वधर्मंचन्यूनंचेत्पूर्णमेवतादिति ॥ महाना
म्न्यादिव्रतेषुलुप्तेषुतारतम्येनत्रीन्षट्द्वादशवाकृच्छ्रान्कृत्वापुनर्व्रतंप्रारभेतेतिस्मृत्यर्थसारे ॥ ॥ इ
ति ब्रह्मचारी व्रतलोप प्रायश्चित्तं समाप्तं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८९ ॥ ॥ अथ समंत्रक समावर्तन प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथसमावर्तनप्रयोगप्रारंभः ॥ आचरितब्रह्मचारिनियममहानाम्न्यादिव्रतचतु

ष्टयोब्रह्मचारिविद्यांतेगुरुमर्थदानेनसंपूज्य तेनानुज्ञातोज्योतिर्विदोक्तेशुभकालेआचार्यगृहेसमावर्तनंना
मकर्मकुर्यात् ॥ ब्रह्मचारिनियमव्रतचतुष्टयलोपपक्षेप्रायश्चित्तंकृत्वाशुद्धःसन्निधंकुर्यात्तत्रायंक्रमः ॥
पूर्वेद्युस्तिथ्यादिसंकीर्त्यममशौचाचमनादिसर्वब्रह्मचर्यनियमलोपप्रायश्चित्तद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंहोम
पूर्वकंकृच्छ्रत्रयमाचरिष्ये ॥ ॥ इतिसंकल्प्य ॥ लौकिकाग्निंप्रतिष्ठाप्याज्यहोमधर्मेणान्वाधानपूर्व
कंपूर्वोक्ताष्टादशाज्याहुतीर्हुत्वाकृच्छ्रत्रयप्रत्याम्नायत्वेनकल्पितगोदानसहस्रतिलहोमदशसहस्रगायत्री
जपादिष्वन्यतमंचरित्वाहोमशेषंसमापयेत् ॥महानाम्न्यादिव्रतलोपपक्षेप्रत्येकंगायत्र्याशतसंख्याष्टाविंश
तिमष्टौवाज्याहुतीर्हुत्वाएकैकंकृच्छ्रंचरित्वाशुभदिनेमहानाम्नीव्रतंकृत्वातथैवमहाव्रतादिव्रतत्रयंकृत्वागुर
वेदक्षिणांदत्वातेनानुज्ञातो मण्यादीन्येकादशोपकल्पयेत् ॥ तानिचमणिकुंडलेवस्त्रयुगंछत्रमुपानद्युगंदं
डंस्रजमेकवीजंकरंजफलपिष्टंश्रीखंडाद्यनुलेपनमंजनमुष्णीषमिति ॥ एतान्यात्मनेचाचार्यायच ॥ य
द्युभयोर्नविंदेताचार्यायैवसंपाद्यानि ॥ यस्मिन्नहनिसमावर्तनंतास्मिन्प्रातरपराजितांदिशंगत्वायज्ञियवृक्ष
स्येशानींशाखांछित्वाआत्मप्रादेशमितांसमिधमांहृत्यभूमेरन्यत्रोपरिनिदध्यात् ॥ तत्रक्रमः ॥ ब्रह्मचारी
कृतनित्यक्रियः कृतप्रातरग्निकार्यश्चप्राणानायम्यतिथ्यादिसंकीर्त्यममगृहस्थाद्याश्रमांतरप्राप्तिद्वाराश्रीप
रमेश्वरप्रीत्यर्थंसमावर्तनंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ तदंगभूतस्वस्तिवाचनांकुरार्पणंग्रहयज्ञाभ्युदयिका

निसंकल्पपूर्वकंकृत्वाप्रागुक्तलक्षणांसमिधमाहृत्योपरिनिधायब्रह्मचर्यव्रतसंपूर्तयेब्राह्मणायगांदत्वाद्विजा
न्भोजयित्वाविधिवत्कौतुकमावध्यशुभकालेस्थंडिलोल्लेखनाद्यग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वापुनर्देशकालौनिर्दि
श्यमयाक्रियमाणेसमावर्तनहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्याद्याघारावा
ज्येनेत्यंतमुक्त्वात्रिवारमग्निंपवमानंप्रजापतिंचैता : प्रधानदेवताआज्येनअग्निर्मूर्धसमिधाविश्वान्देवान्
दशसमिद्भिःशेषेणास्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्यइत्यंतमुक्त्वासमिद्द्वयमग्नावाधायपूर्णपात्रनिधानांतंपुरस्त
नंतंत्रमनुष्ठायोदगग्नेरास्तीर्णेषुदर्भेषुव्रीहियवमाषतिलैः प्रथक्पूरितानिचत्वारिशरावाणिक्रमेणैकैकशः
प्राक्संस्थान्यासादयेत् ॥ ताम्रमयंलोहंवाक्षुरंशीतमुष्णंचोदकंनवनीतंदधिद्रप्सान्वामण्याद्येकविंशद्र
व्याणिचाग्नेरुत्तरत आसादयेत् ॥ ततःप्रत्यगग्नेरासीनस्यकर्तुर्दक्षिणतोमाताप्राङ्मुख्यासीततस्यापुरःअ
ग्नेःपश्चादेकस्मिन्शरावेशमीपर्णान्यपरस्मिन्आनडुहंगोमयमासादयेत् ॥ ततोब्रह्मैकविंशतिकुशांकुरा
न्दधानोमातुर्दक्षिणतास्तिष्ठेत् ॥ ततोब्रह्मचारीपुरस्तनंतंत्रमाघारांतंकृत्वा ॥ अग्नऽआयूंषीतितिसृणांश
तंवैखानसाऋषयः ॥ अग्निःपवमानोग्निर्गायत्री ॥ प्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ अग्नऽआयूँषिपवसऽ
आसुवोर्जमिषंचनः ॥ आरेबाधस्वदुच्छुनांस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदंनमम ॥ इतिमंत्रेणत्यागः ॥

एवमग्रेपि ॥ ॐ अग्निर्ऋषिःपर्वमानःपांचजन्यःपुरोहितः ॥ तमीमहेमहागयंस्वाहा ॥ २ ॥ ॐ अग्ने
पवस्वस्वपाअस्मेवर्चःसुवीर्यं ॥ दधद्रयिंमयिपोषंस्वाहा ॥ ३ ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप्
प्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेतांन्यन्योविश्वाजातानिपरितावभूव ॥ यत्कामास्तेजुहु
मस्तन्नोऽअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणांस्वाहा ॥ प्रजापतयइदंनमम ॥ ततोब्रह्माशीतोष्णवारिणीपात्रा
भ्यांपृथगानीयबटो : पश्चिमदेशेस्थित्वातदुदकमन्यस्मिन्पात्रे ॥ ॐ उष्णेनवायउदकेनेहीतिमंत्रेणयुग
पन्निनीय तेदैकदेशंगृहीत्वानवनीतेनदध्नावामिश्रयित्वा बटोर्वाश्मश्रुप्रदेशमारभ्यप्रदाक्षिणंम् ॥ ॐ
अदितिःश्माश्रूणिवपत्वापउंदंतुजीवसे ॥ इतिमंत्रंप्रतिक्ष्छेदनमावर्तयन्त्रिवारंश्मश्रूण्येवक्लेदयित्वा ॥ स्व
हस्तस्थितेष्वेकविंशतिकुशांकुरेषुत्रीनंकुरानादाय दक्षिणश्मश्रुभागंब्रह्मचार्यभिमुखंपश्चिमाग्रंनिदध्या
त् ॥ तदाब्रह्मचारी ओषधेत्रायस्वमांमितिजपेत् ॥ ततोब्रह्मातेषुकुशांकुरेषुताम्रयंक्षुरंनिदध्यात् ॥ तदा
ब्रह्मचारी स्वधितेमामाहिंसीः ॥ येनावपत्सविताक्षुरेणसोमस्यराज्ञोवरुणस्यविद्वान् ॥ तेनब्रह्माणोवप
तेदमस्यायुष्मान्जरदष्टिर्यथासादितिजपेत् ॥ ततोब्रह्मचारिणायेनावपदितिमंत्रेउच्चारितेब्रह्मासश्मश्रुका
न्कुशांकुरांछित्वातानंकुरान्प्रागग्रान्शरावस्थशमीपर्णैःसहैकीकृत्यमातुःकरेदद्यात् ॥ साचतान्सश्म

श्रुशमीपर्णकुशांकुरानानडुहेगोमयेनिदध्यात् ॥ एवंद्वितीयादिच्छेदनेषुकुशांकुरत्रयनिधानादिसमंत्रकं कार्यं ॥ छेदनमंत्रेतुविशेषः ॥ ॐ येनधाताबृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्यचायुषेवपत् ॥ तेनतआयुषेवपामिसुश्लोक्याय स्वस्तये ॥ इतिद्वितीयच्छेदनेमंत्रः ॥ ॐ येनभूयश्चराज्यांज्योक्चपश्यातिसूर्यं॥तेनतआयुषेवपामिसुश्लोक्यायस्वस्तये ॥ इतितृतीयच्छेदने॥ चतुर्थेतु ॥ ॐ येनावपत्सविताक्षुरेणसोमस्यराज्ञोवरुणस्याविद्वान् तेनब्रह्माणोवपतेदमस्यायुष्मान्जरदष्टिर्यथासत् ॥ ॐ येनधाताबृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्यचायुषेवपत् ॥ तेनतआयुषेवपामिसुश्लोक्यायस्वस्तये ॥ ॐ येनभूयश्चराज्यांज्योक्चपश्यातिसूर्यं ॥ तेनतआयुषेवपामिसुश्लोक्यायस्वस्तये ॥ इतित्रयोपिमंत्राः ॥ एवंद क्षिण श्मश्रुभागे च त्वारिच्छेदनानिकृत्वोत्तरश्मश्रुभागेप्यनयारीत्यात्रीणिच्छेदनानिप्रत्येकंमंत्रैः कुर्यात् ॥ सर्वमंत्रैश्चतुर्थं ॥ ततःक्षुरधारां ॥ यत्क्षुरेण मर्चयतासुपेशसावप्तावपसिकेशान् ॥ शुंधिशिरोमुखंमास्यायुः प्रमोषीरिति अनेनाग्रतआरभ्यामूलमवमृज्यनापितमाहूय ॥ शीतोष्णाभिरद्भिरबर्थंकुर्वाणोक्षण्वन्कुशलीकुर्विति प्रैषेणानुशास्य प्रैषार्थंचावबोध्य नापितेनपूर्वावशेषितशीतोष्णांबुभिरार्द्रीकृत्यकेशश्मश्रुलोमनखान्युदक्संस्थानिवापयित्वातद्व्रीह्यादिशरावचतुष्टयंनापितायदद्यात् ॥ ततः करंजपिष्टेनस्वशरीरमुद्वर्त्यशीतोष्णैरुदकैः स्नात्वा द्विराचम्यपुनर्वन्हेरंतिकंगत्वाएकंवस्त्रंसमंत्रकंपरिधाय्यान्यद्वस्त्रंप्रावृणुयात् ॥ तत्रमंत्रः ॥ युवंवस्त्राणीत्यस्यदीर्घतमामित्राव

रुणौत्रिष्टुप् ॥ वासोधारणेविनियोगः ॥ ॐ युवंवस्त्राणिपीवसावसाथेयुवोरच्छिंद्रामं तंवो हसर्गाः ॥ अ
वातिरतमनृतानिविश्वंऋतेनमित्रावरुणासचेथे ॥ ततोद्विराचम्यपाणिनाजलमादाय ॥ ॐ अश्मनस्तेजो
सिचक्षुर्मेपाहीतिमंत्रावृत्यासव्यदक्षिणचक्षुषीक्रमेणांक्त्वा ॥ तथैव ॥ ॐ अश्मनस्तेजोसिश्रोत्रंमेपाहीत्य
नेन कुंडलाभ्यांदक्षिणसव्येश्रोत्रे अलंकृत्यकुंकुमाद्यनुलिप्ताभ्यांपाणिभ्यांपूर्वंमुखमनुलिप्यपश्चादितरांगा
न्यनुलिप्यकरौप्रक्षाल्य ॥ ॐअनार्तास्यनार्तोहंभूयासमित्यनेनाशिरासिस्रजंबध्वा ॥ ॐ देवानांप्रतिष्ठेस्थः
सर्वतोमापातमित्यनेन चर्ममय्यावुपानहौदक्षिणसव्यपादाभ्यामारुह्य ॥ ॐ दिवश्छद्मासीतिमंत्रेणछत्रंधृ
त्वा ॥ ॐ वेणुरसिवानस्पत्योसिसर्वतोमांपाहीतिवैणवंदंडंगृहीत्वा ॥ आयुष्यमितिसूक्तेनसुवर्णमणिंकं
ठेबध्नीयात् ॥ आयुष्यमितिसूक्तस्यसनकसनंदनसनातनादयऋषयः ॥ हिरण्यंदेवता ॥ आद्याश्चतस्रो
नुष्टुभः ॥ पंचमीत्रिष्टुप् ॥ षष्ठ्यनुष्टुप् सप्तमीशक्वरी अष्टमीनवम्यौत्रिष्टुभौदशम्यनुष्टुबेकादशीजगती ॥
कंठेमणिधारणेविनियोगः ॐ आयुष्यंवर्चस्यंरायस्पोषमौद्भिदं ॥ इदंहिरण्यंवर्चस्वज्जैत्रायाविशतादिमां
॥ उच्चैर्वाजिपृतनाषाट्सभासाहंधनंजयं ॥ सर्वाःसमग्राऋद्धयोहिरण्येस्मिन्त्समाहिताः ॥ शुनमहंहि
रण्यस्यपितुर्नामेवजग्रभं ॥ तेनमांसूर्यत्वचमकरंपूरुपुप्रियं ॥ सम्राजंचविराजंचाभिष्टिर्याचमेध्रुवा ॥ ल

क्षमीराष्ट्रस्ययामुंखेतयामामिंद्रसंसृज ॥ अग्नेः प्रजातंपरियद्धिरण्यममृतंजज्ञेअधिमर्त्येषु ॥ यएनद्वेदसइदेनं दर्हतिजरामृत्युर्भवतियोबिभर्ति ॥ यद्वेदराजावरुणोयदुदेवीसरस्वती ॥ इंद्रोयद्वृत्रहावेदतन्मेवर्चसआ युषे ॥ नतद्रक्षांसिनपिशाचास्तरंतिदेवानामोजः प्रथमजंह्येतत् ॥ योबिभर्तिदाक्षायणाहिरण्यंसदेवेषुकृणु तेदीर्घमायुःसमनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः ॥ यदाबध्नंदाक्षायणाहिरण्यंशतानीकायसुमनस्यमाना ॥ त न्मआबध्नामिशतशारदायायुष्मान्जरदष्टिर्यथासत् ॥ घृतादुल्लुप्तंमधुमत्सुवर्णंधनंजयंधरुणंधारयिष्णु ॥ ऋणक्सपत्नादधरांश्चकृण्वदारोहमांमहतेसौभगाय ॥ प्रियंमाकुरुदेवेषुप्रियंराजसमाकुरु ॥ प्रियंविश्वेषु गोप्तेषुमयिधेहिरुचारुचं ॥ अग्निर्येनविराजतिसूर्योयेनविराजति ॥ विराज्येनविराजतितेनास्मान्ब्रह्मण स्पतेविराजसामिधंकुरु ॥ ॥ अनंतरमुष्णीषेणप्रादक्षिण्येनाशिरःसंवेष्ट्यउपानहौसंत्यज्यउपरिनिहि तांप्रागुक्तांसमिधंगृहीत्वातिष्ठन्नेवस्मृतंचमेइत्यादीन्स्वाहांतान्मंत्रानुक्त्वाग्नावादध्यात् ॥ एषांमंत्राणांप्र जापतिरग्निरर्षिः ॥ समिदाधानेविनियोगः ॥ ॐस्मृतंचमे अस्मृतंचमेतन्मउभयव्रतं ॥ निंदाचमे अनिंदा चमेतन्मउभयव्रतं ॥ विद्याचमे अविद्याचमेतन्मउभयव्रतं॥ श्रद्धाचमेअश्रद्धाचमेतन्मउभयव्रतं॥ प्रज्ञा चमेअप्रज्ञाचमेतन्मउभयव्रतं ॥ इष्टंचमेअनिष्टंचमेतन्मउभयव्रतं ॥ दत्तंचमेअदत्तंचमेतन्मउभयव्रतं॥

अधीतंचमेअनधीतंचमेतन्मउभयव्रतं ॥ कृतंचमेअकृतंचमेतन्मउभयव्रतं ॥सत्यंचमेअसत्यंचमेतन्मउ
भयव्रतं ॥ श्रुतंचमेअश्रुतंचमेतन्मउभयव्रतं॥व्रतंचमेअव्रतंचमेतन्मउभयव्रतं॥यदग्नेसेंद्रस्यसप्रजापति
कस्यसऋषिकस्यसऋषिराजन्यस्यसपितृकस्यसपितृराजन्यस्यसमनुष्यस्यसमनुष्यराजन्यस्यसाकाश
स्यसातीकाशस्यसानूकाशस्यसप्रतीकाशस्यसदेवमनुष्यस्यसगंधर्वाप्सरस्कस्यसहारण्यैश्चपशुभिर्ग्राम्यै
श्चयन्मआत्मनआत्मनिव्रतंतन्मेसर्वव्रतमिदमहमग्नेसर्वव्रतोभवामिस्वाहेति ॥ अग्नयइदंनमम ॥ अथोप
विश्यान्याःप्रादेशसंमितादशसमिधोममाग्नेवर्चोविहवेष्वित्यनेनसूक्तेन प्रत्यृचंऋगंतेवाग्नावादध्यात ॥ प
श्चात्स्वाहाकारमुच्चारयेत् ॥ अस्यसूक्तस्यविहव्यऋषिः ॥ विश्वेदेवादेयता ॥ आद्याजवत्यन्यात्रिष्टुभः ॥
समिदाधानेविनियोगः ॥ ॐ ममाग्नेवर्चोविहवेष्वंस्तुवयंत्वेंधानास्तन्वंपुषेम ॥ मह्यंनमंतांप्रदिशश्चतंस्रस्त्व
याध्यक्षेणपृतनाजयेमस्वाहा ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदंनमम ॥ एवमग्रेपि ॥ ॐ ममदेवाविहवेसंतुसर्वइंद्र
वंतोमरुतोविष्णुरग्निः ॥ ममांतरिक्षमुरुलोकमस्तुमह्यंवातःपवतांकामेअस्मिन्स्वाहा ॥ २ ॥ ॐ मयि
देवाद्रविणमायजंतांमय्याशीरस्तुमयिदेवहूतिः ॥ दैव्याहोतारोवनुषंतपूर्वेरिष्टास्यामतन्वासुवीरास्वाहा ॥
॥ ३ ॥ ॐ मह्यंयजंतुममयानिहव्याकूतिः सत्यामनसोमेअस्तु ॥ एनोमानिगांकतमच्चनाहंविश्वेदेवा

पनयन प्रयोगः समाप्तः ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ८६ ॥ ॥ अथ समंत्रक क्रमप्राप्तो विवाह प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ तत्रतावत्तदुपयोगितयाकिंचित्संक्षेपेणोच्यते ॥ अनाश्रमीनतिष्ठतदिनमेकमपिद्विजः ॥ आश्रमेणविनातिष्ठन्प्रायश्चित्तीयतेहिसइतिदक्षस्मृतेः ॥ गुरवेतुवरंदत्वास्नायीततदनुज्ञया ॥ वेदव्रतानिवापरंनीत्वाह्युभयमेववा ॥ अविप्लुतब्रह्मचर्योलक्षण्यांस्त्रियमुद्वहेत् ॥ अनन्यपूर्विकांकांतामसपिंडांयवीयसीं ॥ अरोगिणींभ्रातृमतीमसमानार्षगोत्रजामितिचयाज्ञवल्क्योक्तेस्त्रिविधोपिवेदव्रतोभयस्नातकोऽविलंबेनलक्षणादिनाशिष्टांस्त्रियंनपुंसकव्यावृत्तयेस्त्रीत्वेनपरीक्षितामुद्वहेत् ॥ तत्रापिकुलमग्रेपरीक्षेतेतिगृह्यवचनाददौसदाचारादिगुणयत्तयाहीनक्रियात्वादिदोषहीनतयाचपरीक्ष्यकुलंतच्चोद्वाह्या ॥ तदनुलक्षणादपिपरीक्ष्यलक्षणानिचशुभाशुभसूचकानितनुलोमकेशदशनत्वादीनिप्रत्यक्षगम्यानिबाह्यान्यांतराणिचाष्टौपिंडान्कृत्वेत्यादिनागृह्योक्तानिविविधान्यपिमहाग्रंथेभ्योज्ञेयानिविस्तराभियालिहनोच्यंते ॥ दानेनोपभोगेनवापुरुषांतरपूर्विकानभवतितामनन्यपूर्विकांतामनेनवाक्दत्तामनोदत्ताग्निंपरिगतासप्तपमदंनीताभुक्तागृहीतगर्भाप्रसूताचेतिसप्तपुनर्भुवोव्यावर्त्यतेकांतांवोढुर्म

नोनयनयोराल्हादकरीसमानएकःपिंडःपिंडदानक्रियामूलपुरुषशरीरंवायस्यानविद्यतेसाऽसपिंडातां कथं
चिदेकपिंडक्रियानुप्रवेशेननिर्वाप्यसापिंड्यंकेचिदाहुः ॥ एकशरीरावयवान्वयेनावयवसापिंड्यांविज्ञा
नेश्वरादयोनिर्दोषंमेनिरे ॥ अत्रबहुतरंवक्तव्यंविचाररत्नतापत्याप्रयोगरत्नताभंगभीत्यानोच्यते ॥ नन्वे
वंविधात्शरीरावयवान्वयेनसापिंड्यातिप्रसंगेननकाप्यसपिंडेत्यतआह ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ पंचमात्सप्त
मादूर्ध्वंमातृतः पितृतस्तथेतिमातृपक्षेपंचमात्पितृपक्षेसप्तमादूर्ध्वंसापिंड्यंनिवर्ततइतिविशेषः ॥ कू
टस्थमारभ्यात्रगणना ॥ तदुक्तं ॥ वध्वावरस्यवातातःकूटस्थाद्यदिसप्तमः ॥ पंचमीचेत्तयोर्मातातत्सा
पिंड्यंनिवर्ततइति ॥ कूटस्थोमूलपुरुषः ॥ यतःसंतानभेदःसमूलपुरुषः ॥ एवंचमातृपितृद्वारकसापिं
ड्यवतीनांकन्यकानामियंसंख्यासंकलना ॥ उह्योढौपितरौपितुश्चनितरौतज्जन्मकृद्दंपतीद्वंद्वंतस्यचतुष्क
मष्टकमतोप्यस्यक्रमात्षोडशं॥ वंशारंभकदंपतीप्रमितिरित्यासप्तकक्ष्यंरदाएकैकान्वयकन्यकाःपितृकुले
त्वासप्तकक्ष्यंब्रुवे ॥ १ ॥ यद्यप्येकस्यबव्ह्योपिसुताःस्युस्तदपीहनु ॥ संबंधसाम्यादेकैवगणितेत्यवधा
र्यताम् ॥ २ ॥ एकस्मान्मिथुनात्सुतोथदुहिताद्वंद्वद्वयंतद्वयात्तस्माद्वंद्वचतुष्कमष्टचततोतःषोडशातोर
दाः ॥ यावत्सप्तमकक्ष्यमग्निऋतवःकन्याइहैकान्वयेसादंतैर्गुणितारसैकरवदशोवंशेसपिंडाःपितुः ॥
॥ ३ ॥ मातुर्जन्मचदंपतीचमिथुनद्वंद्वंतयोःसागरास्तस्यापंचमकक्ष्यमश्वमतिरित्येकान्वयःपुंसुते ॥ द्वं

हाद्दंद्वयुगंततोऽध्वयइतोष्टापंचकक्ष्यंशरःक्षोण्य : सप्तगुणाःशराश्विधवोमातु : सपिंडा : कुले ॥ ४ ॥
कुलद्वयस्यकन्यकायुतामिथ : सपिंडकाः ॥ हिमाशुदग्धराद्दशो २ १ २ १ विवाहकर्मवर्जिताइति ॥
॥ ५ ॥ यवीयसींस्वापेक्षयावयसावपुषाचन्यूनांअरोगिणींअचिकित्स्यराजयक्ष्मादिरोगरहिताभ्रातृमती
मितिपुत्रिकाकरणशंकानिवृत्त्यर्थं ॥ यत्रतुपुत्रिकाकरणाभावनिश्चयस्तामभ्रातृकामप्युद्वहेत् ॥ असमाना
र्षगोत्रजांऋषेरिदमार्षगोत्रप्रवर्तकस्यमुनेर्व्यावर्तक : प्रवरइत्यर्थः ॥ गोत्रंवंशपरंपराप्रसिद्धं ॥ स्वसमा
नेआर्षगोत्रेयस्यतज्ज्ञानभवातितां ॥ यास्कवाधूलमौनमौकानांभिन्नगोत्राणामपिभार्गववैतहव्यसावेतसे
इतिप्रवरैक्यमस्तितत्रविवाहोमाभूदित्यसमानार्षगोत्रजामित्युक्तं ॥ आंगिरसांबरीषयौवनाश्वेतिमांधा
त्रंवरीषयौवनाश्वेति ॥ आंगिरसमांधातृप्रवरभेदेपियौवनाश्वेगोत्रैक्यंतादृशोविवाहवारणायासमानगोत्र
जामित्युक्तं ॥ तथाचगोत्रप्रवरौपृथक्पर्युदासोनिमित्तभूतौ ॥ प्रवरैक्येविशेषमाहबोधायनः ॥ पंचानां
त्रिषुसामान्यादविवाहस्त्रिषुद्वयोः ॥ भृग्वंगिरोगणेष्वेदंशेषेष्वेकोपिवारयेदिति ॥ गोत्रप्रवरनिर्णयःसपिं
डसप्रवरगोत्रविवाहप्रायश्चित्तादिचमहाग्रंथतोवसेयंविस्तरभियेहनोच्यते ॥ सापत्नमातासहकुलेष्विति
देशिकात्सापिंड्यादविवाहः ॥ तथाचसुमंतुः ॥ पितृपत्न्यःसर्वामातरस्तद्भ्रातरोमातुलास्तद्भगिन्योमा
तृस्वसारस्तद्दुहितरश्चभगिन्यस्तदपत्यानिभागिनेयान्यन्यथासंकरणकारिणःस्युरिति ॥ अत्रयावद्वचनं

वैषांमंगलकार्यनिषिद्धंरत्नकोशे ॥ जन्मर्क्षेजन्मदिवसेजन्ममासेशुभंत्यजेत् ॥ ज्येष्ठमासाद्यगर्भस्यशु भंवर्ज्यंस्त्रियाअपीति ॥ ॥ इतिविवाहनिर्णयः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ८७ ॥ ॥ अथ कन्यादातृ निर्णय प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथकन्यादातारः ॥ तत्रयाज्ञवल्क्यः ॥ पितापितामहोभ्रातासकुल्योज ननीतथा ॥ कन्याप्रदःपूर्वनाशेप्रकृतिस्थःपरःपरः ॥ अप्रयच्छन्समाप्नोतिभ्रूणहत्यामृतावृतौ ॥ गम्यं त्वभावेदातृणांकन्याकुर्यात्स्वयंवरं ॥ स्वकुल्यप्रत्यासत्तिक्रमेणादौपितृकुलस्थस्तदभावेमातामहकुल स्थःसर्वाभावेजननी ॥ प्रकृतिस्थउन्मादादिदोषहीनःगम्यंगमनार्हंसावर्ण्यादिगुणयुक्तं ॥ नारदोपि ॥ पितादद्यात्स्वयंकन्यांभ्राताचानुमतेपितुः ॥ मातामहोमातुलश्चसकुल्योबांधवस्तथा ॥ मातात्वभावेसर्वे षांप्रकृतौयदिवर्तते ॥ तस्यामप्रकृतिस्थायांकन्यांदद्युःस्वजातयः ॥ यदातुनैवकश्चित्स्यात्कन्याराजान माव्रजेदिति ॥ ॥ इतिकन्यादातृनिर्णयः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

 ॥ अथ विवाह भेद प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथविवाहभेदप्रारंभः ॥ ॥ मनुः ॥ ब्राह्मोदैवस्तथाचार्षःप्राजापत्यस्तथा
सुरः ॥ गांधर्वोराक्षसश्चैवपैशाचस्त्वष्टमोमतः ॥ एतेषांलक्षणंफलंचालंकृत्यकन्यामितिगृह्यखंडेवगंत
व्यं ॥ एतेषांव्यवस्थामृतौ ॥ चत्वारोब्राह्मणस्याद्याराज्ञांगांधर्वराक्षसौ ॥ राक्षसश्चासुरोवैश्येशूद्रेचांत्य
स्तुगर्हितः ॥ अंत्यःपैशाचः ॥ गांधर्वादिष्वपिभार्यापतिभावायपश्चाद्धोमादिसप्तपर्यंतंकार्यं ॥ गांध
र्वासुरपैशाचाविवाहोराक्षसश्चयः ॥ पूर्वंपरिग्रहस्तेषुपश्चाद्धोमोविधीयतेइतिपरिशिष्टात् ॥ होमाद्यभावेव
रांतरायदेयासतितुनेति ॥ वौधायनआह ॥ वलादपहृताकन्यामंत्रैर्यदिनसंस्कृता ॥ अन्यस्मैविधिव
द्देयायथाकन्यातथैवसेति ॥ बलादितिछलादेरप्युपलक्षणं ॥ इत्यादिसर्वविचार्यपरिवित्तिपरिवे
तृत्वदिधिष्वग्रेदिधिषुत्वादिचयथानस्यात्तथाविवाहःकार्यः ॥ अस्माभिस्तुविस्तरभीतैर्नलिख्यते ॥
इति विवाह भेदः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ८९ ॥ ॥ अथ वाग्दान प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथवाग्दानप्रारंभः ॥ अथमुख्यब्राह्मविवाहांगभूतवाग्दानविधिःगृह्यपरि
शिष्टाचारसंमत्योच्यतेज्योतिर्विदादिष्टेविवाहनक्षत्रादियुतेशुभकालेद्वौचत्वारोष्टादयोवाप्रशस्तवेषाःवरेण
ततपित्रादिनावा ॥ ॐ अनृक्षराऋजवःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरेयं ॥ समर्यमासंभगोनोनिनीया
त्संजास्पत्यंसुयममस्तुदेवाः ॥ ॥ इतिप्रहितास्तावतीभिःपुरंध्रीभिर्मंगलगीततूर्यैश्चसहशकुनदर्शनपूर्वक
मलंकृतवरयुतास्तदयुतावाकन्यास्वगृहमेत्यशुभेवस्त्रपीठासनेप्राङ्मुखींसालंकारांसुवेषांकन्यामुपवेश्यत
द्धस्तेफलतांबूलादिदत्वाततत्पित्रादिपुरतःश्रीगणपत्यादिस्मरणपूर्वकंप्राङ्मुखासीनाःप्रत्यङ्मुखावाअमु
कप्रवरान्वितायामुकगोत्रोत्पन्नायामुकप्रपौत्रायामुकपौत्रायामुकपुत्रायामुकनाम्नेवरायामुकप्रवरोपेताम
मुकगोत्रोत्पन्नाममुकप्रपौत्रीममुकपौत्रीममुकपुत्रीममुकनाम्नींकन्यांभार्यात्वायवृणीमहेइतिब्रूयुः ॥ अथ
दाताभार्याज्ञातिबंध्वनुमतिंकृत्वायथोक्तमनूघाननूघवावृणीध्वंइतिवदेत् ॥ एवंद्विःपुनःप्रयुज्यप्रदास्या
मीतिचोच्चैस्त्रिर्वदेत् ॥ ततोवरपित्रादिर्गंधाक्षतशुभवस्त्रयुग्मभूषणतांबूलपुष्पादिभिःकन्यांपूजयेत् ॥ सं
प्रदायागतमंत्रैःततःकन्यादाताप्राङ्मुखःकन्यांवामतउपविश्य ॥ अथसंकल्पः ॥ आचम्यप्राणानाय

म्यदेशकालौस्मृत्वाकरिष्यमाणविवाहांगभूतंवाग्दानमहंकरिष्ये ॥ तदंगंगणपतिपूजनंकरिष्यइतिसंक
ल्पगंधादिदक्षिणांतैरुपचारैर्गणपतिंपूजयित्वायथाचारंकलशपूजनादिकृत्वास्वस्थानेकन्यांपूजयितारमु
पवेश्यस्वयंतत्प्राच्यांप्रत्यमुखउपविश्यगंधतांबूलदानादिनापूजयेत्सचदातारं ॥ ततोदाताआचारतोहरि
द्राखंडपंचाष्टदृढपूगफलानिचगंधाक्षतालंकृतानिगृहीत्वामुकप्रवरान्वितायामुकगोत्रोत्पन्नायामुकप्रपौ
त्रायामुकपौत्रायामुकपुत्रायामुकनाम्नेवरायामुकप्रवरान्विताममुकगोत्रोत्पन्नाममुकप्रपौत्रीममुकपौत्रीम
मुकपुत्रीममुकस्यममपुत्रीममुकनाम्नीमिमांकन्यांज्योतिर्विदादिष्टेमुहूर्तेदास्येइतिवाचासंप्रददेइतिचो
क्त्वा ॥ अव्यंगेपतितेक्लीबेदशदोषविवर्जिते ॥ इमांकन्यांप्रदास्यामिदेवाग्निद्विजसंनिधावितिवरपित्रादि
वस्त्रप्रांतेतानिपूगफलानिप्रक्षिप्यप्रतिष्ठामंत्रेणतदस्त्वित्यादिनाबद्ध्वाग्रंथिंचंदनेनचार्चयेदित्याचार
प्राप्तं ॥ ॥ ततोहरिद्राखंडपंचपूगफलानितथैववरपित्रादिर्गृहीत्वामुकगोत्रायामुकप्रवरविषयेभवंतो
निश्चिताभवंत्वितिदातृवस्त्रप्रांतेप्रक्षेपादिकुर्यात ॥ ततोदाता ॥ वाचादत्तामयाकन्यापुत्रार्थेस्वीकृतत्व
या ॥ कन्यावलोकनविधौनिश्चितस्त्वंसुखीभवेतिवरपितरंप्रतिपठेत् ॥ वाचादत्तात्वयाकन्यापुत्रार्थंस्वी
कृतामया ॥ वरावलोकनविधौनिश्चितस्त्वंसुखीभवेतिदातारंप्रतिपठेत् ॥ भ्रात्रादौस्वीकर्तरिभ्रात्रार्थेइ
त्याद्यूहःकार्यः ॥ ततोब्राह्मणाः ॥ शिवाआपःसंतु ॥ ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ ॥ अक्षतंचारि

ष्टंचास्तु ॥ दीर्घमायुः श्रेयः शांतिः पुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ एतद्वः स० स्त्वित्युक्त्वा ॥ ॐ
समानीव ऽ आकूतिः समानांहृदयानिवः ॥ समानमस्तुवोमनोयथावः सुसहासति ॥ ॐ प्रसु
ग्मंताधियसानस्यसक्षणिंवरेभिर्वरांअभिषुप्रसीदतः ॥ अस्माकमिंद्रउभयंजुजोषतियत्सोम्यस्यांध
सोबुबोधति ॥ वींद्रयासिदिव्यानिरोचनाविपार्थिवानिरजसापुरुष्टुत ॥ येत्वावहंतिमुहुरध्वरांउपतेसुवं
न्वंतुवग्वनांअराधसः ॥ तदिन्मेंछन्त्सद्वपुषोवपुष्टरंपुत्रोयज्जानंपित्रोरधीयति ॥ जायापतिंवहतिवग्नुना
सुमत्पुंसइद्भद्रोवहतुःपरिष्कृतः ॥ तदित्सधस्थमभिचारुदीधयगावोयच्छासन्वहतुंनधेनवः ॥ मातायन्मं
तुर्यूथस्यपूर्व्याभिवाणस्यसप्तधातुरिज्जनः ॥ प्रवोच्छारिरिचेदेवयुष्पदमेकोरुद्रेभिर्यातितुर्वणिः ॥ जरावा
येष्वमृतेषुदावनेपरिवऊमेभ्यःसिंचतामधु ॥ इतिमंत्रान्पठेयुः ॥ ततोदातापात्रस्थसिततंडुलपुंजेशची
मावाह्यषोडशोपचारैःपूजयेत्तांचकन्यैवंप्रार्थयेत् ॥ देवेंद्राणिनमस्तुभ्यंदेवेंद्रप्रियभामिनि ॥ विवाहेभा
ग्यमारोग्यंपुत्रलाभंचदेहिमेइति ॥ ततः पुरंध्रीभिर्नीराजनादिमांगालिकंकार्यं ॥ विप्राश्चगंधतांबूलादि
पूजिताआशीर्मंत्रान्पठेयुः ॥ तेच ॐ हिङ्कृण्वतीवसुपत्नीवसूनांवत्समिच्छंतीमनसाभ्यागात् ॥ दुहा

मश्विभ्यांपयोंअघ्न्येयंसावर्धतांमहतेसौभंगाय ॥ १ ॥ ॐ सामिद्धस्यश्रयमाणःपुरस्ता द्ब्रह्मवन्वानोअ
जरंसुवीरं ॥ आरेअस्मदमतिंबाधमानउच्छ्रयस्वमहतेसौभंगाय ॥ २ ॥ वनस्पतेशतवल्शोविरोहसह
स्रवल्शाविवयंरुहेम ॥ यंत्वामयंस्वधितिस्तेजमानःप्रणिनायमहतेसौभंगाय ॥ ३ ॥ ॐ इंदुर्देवानामुप
सख्यमायन्त्सहस्रधारःपवतेमदाय ॥ नृभिस्तवानोअनुधामपूर्वमगन्निंद्रंमहतेसौभंगाय ॥ ४ ॥ अस्य
पिबक्षुमतःप्रस्थितस्येंद्रसोमस्यवरमासुतस्य ॥ स्वस्तिदामनसामादयस्वार्वाचीनोरेवतेसौभंगाय ॥ ५ ॥
ॐ घृतादुल्लुप्तंमधुमत्सुवर्णंधनंजयंधरुणंधारयिष्णु ॥ ऋणक्सपत्नादधरांश्चकृण्वदारोहमांमहतेसौभंगा
य ॥ ६ ॥ इतिसौभगायपदांताःषट् ॥ तदस्तुमित्रावरुणातदग्नेशंयोरस्मभ्यमिदमस्तुशस्तं ॥ अशी
महिगाधमुतप्रतिष्ठांनमोदिवेबृहतेसादनाय ॥ गृहावैप्रतिष्ठासूक्तंतत्प्रतिष्ठिततमयावाचाशंस्तव्यंतस्माद्य
द्यपिदूरइवपशून्लभतेगृहानेवैनानाजिगमिषतिगृहाहिपशूनांप्रतिष्ठाप्रतिष्ठा ॥ सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ सु
मुहूर्तमस्तु ॥ ततोवैवाहिकेशुभेमुहूर्तेवधूवरयोस्तैलहरिद्रादियथाचारंकार्यं ॥ वाग्दानोत्तरंदेशांतरगतेव
रेनारदः ॥ प्रतिगृह्यतुयःकन्यांवरोदेशांतरंव्रजेत् ॥ त्रीन्ऋतून्समतिक्रम्यकन्याऽन्यंवरयेद्वरं ॥ वरमर

णेतुवसिष्ठः ॥ अद्भिश्चवाचादत्तायांम्रियेतादौवरोयादि ॥ नचतौदंपतीस्यातांकुमारीपितुरेवसा ॥ यस्मै
वाग्दत्तातस्यदोषयोगेप्रशस्तवरांतरलाभेचतस्मैनदेयेत्याहयाज्ञवल्क्यः ॥ दत्तामपिहरेत्पूर्वाच्छ्रेयांश्चेद्
रआव्रजेदिति ॥ अत्रचपूर्वस्यदोषयोगइतिविज्ञानेश्वरः ॥ प्रतिश्रुत्याप्यधर्मेणसंयुक्तायनदद्यादितिचस्मृ
तिः ॥ अन्यथाहरणेतुसएवदंडमाह ॥ सकृत्प्रदीयतेकन्याहरंस्तांश्चोरदंडभागिति ॥ ॥ इति ना
रायण भट्ट विरचिते प्रयोगरत्ने वाग्दान प्रयोगः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १० ॥ ॥ अथ विवाहे मंडप वेद्यादि प्रकार प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथविवाहेमंडपवेद्यादिप्रकारप्रारंभः ॥ षोडशारत्निकंकुर्याच्चतुर्द्वारोपशोभि
तं ॥ मंडपंतोरणैर्युक्तंतत्रवेदिंप्रकल्पयेत् ॥ अष्टहस्तंतुरचयेन्मंडपंवाद्विषट्करं ॥ वेदिकानिर्माणप्र
कारमाहनारदः ॥ हस्तोच्छ्रितांचतुर्हस्तैश्चतुरस्रांसमंततः ॥ स्तंभैश्चतुर्भिःसुश्लक्ष्णांवामभागेतुसद्मनि ॥
समांतथाचतुर्दिक्षुसोपानैरुपशोभितां ॥ प्रागुदक्प्रवणांरंभास्तंभहंसशुकादिभिः ॥ विचित्रामंकितांकुं
भैर्विहितैस्तोरणांकुरैः ॥ भृंगारपुष्पनिकरैर्वर्णकैःसमलंकृताम् ॥ विप्राशीर्वचनैःपुण्यैःस्त्रीभिर्दीपैर्मनोर
मां ॥ वादित्रनृत्यगीताद्यैर्हृदयानंदिनींशुभां ॥ एवंविधामारुरुक्षेन्मिथुनंसाग्निवेदिकामिति ॥ हस्तोत्र

वध्वाः ॥ सोपानकरणंपश्चिमभागेउपरिचतुर्दिक्षुवाअधोयथाचारं ॥ सोपानातिरेकेणचतुर्हस्ताचतुरस्रा
इति विवाहे मंडप वेद्यादि प्रकारः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ११ ॥ ॥ अथ विवाह पूर्वदिन कर्तव्य प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथविवाहपूर्वदिनकर्तव्यप्रारंभः ॥ वधूपितावरपिताचविवाहदिनात्पूर्वेद्युः पूर्वाण्हेसपत्नीकःकृताभ्यंगोधृतमांगलिकवेषःकृतलेपनरंगमांगलिकेप्रांगणेशुभासनेप्राङ्मुखउपविश्य स्वदक्षिणतः पत्नींतद्दक्षिणतःकन्यांवरंवोपविश्याचम्यप्राणानायम्येष्टदेवतागुर्वादिनमस्कारंकृत्वादेशकालौसंकीर्त्यअस्यामुकशर्मणःपुत्रस्यश्वः करिष्यमाणविवाहांगभूतंस्वस्तिवाचनमंकुरार्पणंनांदीश्राद्धंग्रहयज्ञंमंडपदेवताप्रतिष्ठांचकरिष्यइतिसंकल्प्यउक्तरीत्यास्वस्तिवाचनादीनिकुर्यात् ॥ ततोनांदीश्राद्धात्पूर्वंवंशपात्रोपरिवस्त्रेगणपत्याद्यागौर्यादिषोडशब्राह्म्यादिसप्तचमातृकास्तंडुलपुंजेषूक्तरीत्याप्रतिष्ठापूर्वकंपूज्याः ॥ प्रयोगपारिजातकारैस्तुनांदीश्राद्धमात्रंपितृकर्तृकंस्वस्तिवाचनादितुवरकर्तृकमित्युक्तं ॥ तद्विचारणीयं ॥ कन्यापितापि ॥ अस्याःअमुकनाम्न्याः कन्यायाःश्वइत्यादिविशेषेणसंकल्प्यसर्वंकुर्यात् ॥ ततोवरपिताआचार्येणकौतुकबंधार्थसूत्रद्वयंपूर्वोक्तरीत्याकारयेत् ॥ तद्द्वयमाचार्यःकौतुकबंधोक्तमंत्रैस्तंत्रे

णाभिषिच्य ॥ ॐ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिदहातिवेदः ॥ सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेव
सिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ इतिमंत्रावृत्त्यागंधेनलेपयित्वाशुद्धदेशेप्रज्ञातंनिदध्यात् ॥ मंडपदेवतादिप्रतिष्ठाचे
त्थंकार्या ॥ दूर्वाशमीपल्लवकुलदेववृक्षपल्लवानाम्रादिप्रशस्तवृक्षपत्रवेष्टितान्सूत्रेणषोढावेष्टयेत् ॥ तत्रै
कत्रमुसलमेकत्रचछुरिकादिशस्त्रंमध्येप्रक्षिप्यवेष्टयेत् ॥ तानिषड्वंशपात्रेनिधायतन्मध्येउदक्संस्थेषुच
तुर्षुक्रमेणनंदिनीनालिनीमैत्रोमास्तदुत्तरस्थेमुसलगर्भेपशुवर्धिनींतदुत्तरस्थेशस्त्रगर्भांभगवतींतंडुलपूर्णेह
रिद्राखंडपूगीफलयुतेहरिद्रादिमंडितेन्युब्जशरावेणसहसूत्रवेष्टितेसूक्ष्मकलशेअविघ्नसंज्ञंगणपतिंचावा
ह्यतदस्तुगृहावैप्रतिष्ठेतिप्रतिष्ठाप्यनीराज्यआसनादिआचमनीयांतोपचारैःपूजयित्वातैलोद्वर्तनोष्णोदके
रभ्यंगस्नानंषण्णांवेष्टितानांकारयित्वागंधादिदक्षिणांतोपचारैःपूजयेत् ॥ पुष्पांजलिंदत्वानीराज्योत्थाय
सपत्नीकआग्नेयकोणस्थमंडपस्तंभोपरिनंदिनीनामकंवेष्टितंतदस्तुगृहावैइतिस्थापयित्वातत्रनंदिनींपूज
येत् ॥ तच्चेत्थं ॥ समुद्रज्येष्ठाआपोहिष्ठेतिमंत्राभ्यांप्रोक्ष्यगंधद्वारामितिगंधाक्षतान्दधिक्राव्णइतिदधिकां
डात्कांडादितिदूर्वापुष्पाणिसमर्पयेत् ॥ ततोनैर्ऋत्यवायव्येशानस्तंभेषुमंडपमध्योपरिभागेकोष्ठेचक्रमे
णनालिनीमैत्रोमापशुवर्धिनीनामकवेष्टितानिउक्तवत्स्थापयित्वापूजयेत् ॥ याऽआपोदिव्याइतिनालि

न्याः प्रोक्षणेमंत्रः ॥ ॥ यासांराजेतिमैत्रायाः ॥ यासुराजेतिउमायाः ॥ समुद्रज्येष्ठाइत्यादिचत्वारोपिप
शुवर्धिन्याः ॥ अन्यत्सर्वंसमानं ॥ ततोवंशपात्रेणसहभगवतींगौर्यादिमातृकास्थापनवंशपात्रंचस्वयं
गृहीत्वाअविभक्तकलशंचपत्न्याग्राहयित्वासब्राह्मणः कनिक्रदज्जनुषमितिसुमंगलसूक्तंपठन्मंगलवाद्यघो
षेणगृहांतरंगत्वाप्रशस्तालंकृतेशानदेशेतंडुलादिपुंजत्रयोपरित्रीण्यपिस्थापयित्वातदस्तुगृहावैइतिपाठि
त्वाचंदनादिनापूजयेत् ॥ अन्यदापियथाकुलधर्मंसर्वंकुर्यात् ॥ एवमेवमंडपदेवकप्रतिष्ठाचोपनयनेपिज्ञे
या ॥ ततःकर्मांगदेवताकुलदेवताप्रीत्यर्थंद्विजसुवासिन्यादिभोजनंकार्यं ॥ अगतौतुसर्वमेतद्विवाहदिन
एवपूर्वंकुर्यात् ॥ इति प्रयोग रत्नेमंडप देवकादि प्रतिष्ठा समाप्ता ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १२ ॥ ॥ अथ वरस्यवधू गृहगमन प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथवरस्यवधूगृहगमनप्रारंभः ॥ वरःकृतनित्यक्रियोविधिवत्कृतस्वस्तिवाचनं
ब्राह्मणैःसहसात्विकाहारंभुक्त्वाअभुक्त्वावाईषद्धौतंनवंश्वेतंसदशंपरेणाधृतंवस्त्रयुगुलंधृत्वालंकृतःस्रग्वीष्ट
देवतांपित्रादींश्चनमस्कृत्यतैरनुमोदितोयथाविभवमश्वादियानमारुह्यधृतासितछत्रःस्वर्चितैर्ज्ञातिबांधवैः॥
ॐ कनिक्रदज्जनुषंप्रब्रुवाणइयर्तिवाचमरितेवनावं ॥ सुमंगलश्चशकुनेभवासिमात्वाकाचिदभिभावि

ऽऽ्या।विदन् ॥ मात्वाश्येनउद्वधीन्मासुपर्णोमात्वाविददिषुमान्वीरोऽअस्ता ॥ पित्र्यामनुप्रदिशंकनिक्रदत्सु
मंगलोभद्रवादीवदेह ॥ अवक्रंदददक्षिणतोगृहाणांसुमंगलोभद्रवादीशकुंते ॥ मानंस्तेनईशतमाघशंसोबृ
हद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १ ॥ प्रदक्षिणिदभिगृणंतिकारवोवयोवदंतऋतुथाशकुंतयः ॥ उभेवाचौवदतिसा
मगाऽइवगायत्रंचत्रैष्टुभंचानुराजसि ॥ उद्गातेवशकुनेसामगायसिब्रह्मपुत्रइवसवनेषुशंससि ॥ वृषेव
वाजीशिशुमतीरपीत्यासर्वतोनःशकुनेभद्रमावदविश्वतोनःशकुनेपुण्यमावद ॥ आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमा
वदतूष्णीमासीनःसुमतिंचिकिद्धिनः ॥ यदुत्पतन्वदसिकर्करिर्यथाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ २ ॥ भ
द्रंवददक्षिणतोभद्रमुत्तरतोवद ॥ भद्रंपुरस्तान्नोवदभद्रंपश्चात्कपिंजर ॥ भद्रंवदपुत्रैर्भद्रंवदगृहेषुच ॥
भद्रमस्माकंनोवदभद्रंनोऽअभयंकृधि ॥ भद्रमधस्तान्नोवदभद्रमुपरिष्टान्नोवद ॥ भद्रंभद्रंनऽआभरभद्रं
नःसर्वतोवद ॥ असपत्नंपुरस्तान्नःशिवंदक्षिणतस्कृधि ॥ अभयंसततंपश्चाद्भद्रमुत्तरतोगृहे ॥ यौवना
निमहयसिजिग्युषामिवदुंदुभिः ॥ शकुंतकप्रदक्षिणंशतपत्राभिनोवद ॥ आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमावदत्

ष्णीमासीनंःसुमतिंचिकिद्धिनः ॥ यदुत्पतन्वदसिककरियथाबृहद्देमविदथेसुवीराः ॥ ३ ॥ इत्यादिसु
मंगलसूक्तपठनपरैर्ब्राह्मणैःपुरंध्रीभिःपूर्णकलशदर्पणकन्यापुष्पाक्षतदीपमालाध्वजलाजैर्मंगलगीततूर्यै
श्चसहवधूगृहंगत्वातद्द्वारदेशेप्राङ्मुखस्थितोनीराजनपूर्णकुंभयुतैः पुरंध्रीजनैः प्रत्युद्यातोनीराजितोंतर्गृ
हंप्रविश्यतदंगणेमंडपाधःसोत्तरछदेहरितदर्भास्तीर्णेचतुष्पादभद्रपीठेप्राङ्मुखउपविशेत् ॥ ॥ इति
वरस्य वधू गृहगमनं समाप्तं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १३ ॥ ॥ अथ मधुपर्क प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथमधुपर्कप्रारंभः ॥ तत्रकन्यादातावरस्यपुरतःसुस्नातामलंकृतांअहतवास
संगंधादिलिप्तांगींस्रग्विणींभुक्तवतींकन्यांतथाविधासनेप्रत्यङ्मुखीमुपवेश्यतांपुरस्कृत्यसामात्यःसपत्नी
कउपविश्यागतायवरायतच्छाखोक्तविधिनामधुपर्ककुर्यात् ॥ तत्रायंक्रमः ॥ पाद्यार्थमर्घ्यार्थमंत्रवत्त्रिराच
मनीयार्थंशुद्धाष्टाचमनीयार्थंचजलपात्रचतुष्टयंमधुयुक्तदध्याख्यंमधुपर्ककांस्यपात्रंगांपंचविंशतिदर्भैरवा
गग्रंवामावर्तेनकृतंविष्टरंचसंपाद्य ॥ प्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वाकन्यार्थिनेगृहागतायास्मैस्नातकायव
रायकन्यादानांगभूतंमधुपर्ककरिष्यइतिकन्यार्थिनमित्यादिद्वितीयांतमुत्क्वामधुपर्केणार्हयिष्यइतिवासंक

ल्प्यप्रागुक्तलक्षणंदर्भमयंकूर्चंविष्टरोविष्टरोविष्टरइतित्रिर्निवेद्यासनार्थंवरहस्तेदद्यात् ॥ वरस्तु ॥ अहंव
र्ष्मेत्यस्यवामदेवोविष्टरोनुष्टुप् ॥ विष्टरोपवेशनेविनियोगः ॥ ॐ अहंवर्ष्मसजातानांविद्युतामिवसूर्यः ॥
इदंतमधितिष्ठामियोमाकश्चाभिदासतीतिमंत्रेणोदगग्रेविष्टरउपविशेत् ॥ विष्टरंमंत्रेणपभ्यामाक्रम्यवा
सीत ॥ प्रयोगपारिजातकारादयस्तुसौत्रमंत्रेऋष्यादिस्मरणंनेच्छंतिततोर्चकेनपाद्यंपाद्यंपाद्यमितित्रिर्नि
वेदितंपाद्यंवरोगृण्हीयात् ॥ ततोर्चकस्तेनोदकेनवरस्यदक्षिणसव्यपादौक्रमेणक्षालयेत् ॥ ततोवरोलौ
किकेनजलेनाचम्यगंधमाल्यजलफलादिसंयुतंपूर्ववत्रिर्निवेदितमर्घ्यमंजलिनाप्रतिगृह्यपूर्वसंपादितशुद्ध
जलमाचमनीयपात्रंत्रिर्निवेदितंहस्तेगृहीत्वाभूमौनिधायतस्यैकदेशंगृहीत्वाअमृतोपस्तरणमसीतिपी
त्वालौकिकजलेनाचम्यानीयमानंमधुपर्कंमित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षइतिअवेक्ष्यमधुपर्कोमधुपर्कोमधुपर्कइ
तित्रिर्दात्रानिवेदितंमधुपर्कंदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृण्हामीतिमंत्रेणांज
लिनाप्रतिगृह्यांजलिस्थमेवमधुवाताइतितृचेनावेक्षयेत् ॥ मधुवाताइतितृचस्यराहूगणोगौतमो
विश्वेदेवागायत्री ॥ मधुपर्कावेक्षणेविनियोगः ॥ ॐ मधुवाताऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः ॥ माध्वीर्नःसं
त्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः ॥ मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमांअ

स्तुसूर्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ ३ ॥ इतितृचेनततपात्रंसव्यहस्तेगृहीत्वांगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यांमधु
पर्कांत्रिःप्रदक्षिणमालोड्यांगुलिगतंमधुपर्कलेपंवसवस्त्वागायत्रेणच्छंदसाभक्षयन्त्विति पुरस्तान्निक्षिपेत् ॥
एवंरुद्रास्त्वात्रैष्टुभेनच्छंदसाभक्षयंत्विति दक्षिणतः ॥ आदित्यास्त्वाजागतेनच्छंदसाभक्षयंत्वितिपश्चात् ॥
विश्वेत्वादेवाआनुष्टुभेनच्छंदसाभक्षयंत्वित्युत्तरतःक्षिप्त्वा ॥ भूतेभ्यस्त्वेतित्रिरावृत्तेनमंत्रेणमध्यात्किंचित्
गृहीत्वात्रिरूर्ध्वंक्षिप्त्वामधुपर्कपात्रंभूमौनिधायमधुपर्कैकदेशंगृहीत्वाविराजोदोहोसीतिप्राश्यलौकिकोद
केनाचम्यपुनर्गृहीत्वाविराजोदोहमशीयेतिप्राश्यपूर्ववदाचम्यपुनर्गृहीत्वामयिदोहःपद्यायैविराजइतिप्रा
श्यपूर्ववदाचम्यमधुपर्कशेषमुदगुपविष्टायप्रयच्छेत् ॥ लोकविद्विष्टत्वादप्सुवानिक्षिप्यपूर्वनिवेदिताचम
नीयैकदेशममृतापिधानमसीतिपीत्वालौकिकोदकेनाचम्याचमनीयजलशेषंसर्वंगृहीत्वासत्यंयशःश्रीर्म
यिश्रीःश्रयतामितिप्राश्यलौकिकोदकेनद्विराचामेत् ॥ ततोदातागौर्गौरितित्रिर्निवेदितांगांमातारुद्रा
णामित्यस्यभार्गवोजमदग्निर्गौस्त्रिष्टुप् ॥ गोरुत्सर्जनेविनियोगः ॥ ॐ मातारुद्राणांदुहितावसूनांस्वसा
दित्यानाममृतस्यनाभिः ॥ प्रनुवोचंचिकितुषेजनायमागामनागामदितिंवधिष्ट ॥ इतिमंत्रंजपित्वा ॥
ॐ उत्सृजतेत्युक्त्वाविसृजेत् ॥ ततोदातागंधमाल्यवस्त्रयुगोपवीतयुगाभरणादिभिर्यथाविभववंवरंपूजये

त् ॥ ततोवरेणसहागतांस्तद्बंधूनपिपूजयेत् ॥ अथविष्टरलक्षणंपरिशिष्टे ॥ पंचाशताभवेद्ब्रह्मातदर्धेनतु विष्टरः ॥ ऊर्ध्वकेशोभवेद्ब्रह्मालंबकेशस्तुविष्टरः ॥ दक्षिणावर्तकोब्रह्मावामावर्तस्तुविष्टरइति ॥ यद्वा ॥ पंचविंशतिदर्भाणांवेण्यग्रेग्रंथिभूषितः ॥ विष्टरः सर्वयज्ञेषुलक्षणंपरिकीर्तितं ॥ मधुपर्केदध्यलाभेपयो जलंवाप्रातिनिधिः ॥ मध्वलाभेघृतंगुडोवा ॥ वरशाखयामधुपर्कदानमुक्तं ॥ गृह्यपरिशिष्टे ॥ वरस्य याभवेच्छाखातच्छखागृह्यचोदितः ॥ मधुपर्कः प्रदातव्योअन्यशाखेपिदातरीतिमधुपर्कः ॥ ॥ इ तिमधुपर्कः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १४ ॥ ॥ अथ कंन्यादान प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथकंन्यादानप्रारंभः ॥ अथकंन्यास्नातापारिहिताहतवस्त्रागृहांतःसूत्रवेष्टितो पलसहितदृषदुपरिहरिद्रानिर्मितौगौरीहरौसौभाग्यादिकामनयापूजयित्वाइंद्राणींचतत्रैवाक्षतपुंजेपूजयि त्वाप्रार्थयेत् ॥ देवेंद्राणिनमस्तुभ्यंदेवेंद्रप्रियभामिनि ॥ विवाहभाग्यमारोग्यंपुत्रलाभंचदेहिमेइति ॥ त तोगौरींसौभाग्यादिप्रार्थयमानातत्रैवतिष्ठेत् ॥ अथकन्यादानाद्यर्थजलशुद्धिः पुरोवावरदक्षिणतउदङ्मुख उपविश्यमध्येप्रागग्रानुदगग्रान्वादर्भानास्तीर्यतेषुतेजसंशुद्धतीर्थादिजलपूर्णकलशंनिधायव्रीहियवानो

प्यगंधपुष्पादिभिरलंकृत्यदूर्वापल्लवैर्मुखमवस्तीर्योल्लिंगादिर्ऋग्भिरभिमंत्रयेत् ॥ ब्राह्मणाः स्वलंकृते
वेश्मानिसुमंगलगीततूर्यादिनिर्घोषेक्रियमाणेपूर्वापरभागयोर्हस्तांतरालंविहायप्रत्येकंप्रस्थमितासिततंदु
लैर्द्वौराशीकृत्वामध्येकुंकुमादिकृतस्वस्तिकांकितमंतःपटंराश्योर्मध्येउत्तरदशंधारयेयुः ॥ अथपूर्वरा
शौप्रत्यङ्मुखंवरंपश्चिमराशौप्राङ्मुखींकन्यांतंडुलगुडजीरकयुतांजलीउभावबस्थाप्यद्विजाः सत्येनोत्त
भितेतिसूक्तंपठेयुः ॥ ॐ सत्येनोत्तभिताभूमिःसूर्येणोत्तभिताद्यौः ॥ ऋतेनादित्यास्तिष्ठंतिदिविसो
मोअधिश्रितः ॥ सोमेनादित्याबलिनःसोमेनपृथिवीमही ॥ अथोनक्षत्राणामेषामुपस्थेसोमऽआहितः ॥
सोमंमन्यतेपपिवान्यत्संपिंषंत्योषधिं ॥ सोमंयंब्रह्माणोविदुर्नतस्याश्नातिकश्चन ॥ आच्छद्विधानैर्गु
पितोबार्हतैःसोमरक्षितः ॥ ग्राव्णामिच्छृण्वंतिष्ठसिनतेऽअश्नातिपार्थिवः ॥ यत्त्वादेवप्रपिबंतितत्ऽआ
प्यायसेपुनः ॥ वायुःसोमस्यरक्षितासमानांमासऽआकृतिः ॥ १ ॥ रैभ्यासीदनुदेयीनाराशंसीन्योचनी
सूर्यायाभद्रमिद्वासोगाथयैतिपरिष्कृतं ॥ चित्तिराउपबर्हणंचक्षुराअभ्यंजनं ॥ द्यौर्भूमिःकोशआसीद्यद
यात्सूर्यापतिं ॥ स्तोमाऽआसन्प्रतिधयःकुरीरंछंदऽओपशः ॥ सूर्यायाऽअश्विनावराग्निरासीत्पुरोगवः ॥

सोमोवधूयुरभवदश्विनास्तामुभावरा ॥ सूर्यांयत्पत्येशंसंतींमनसासविताददात् ॥ मनोऽअस्याऽअनऽ
आसीद्द्यौरासीदुतच्छदिः ॥ शुक्रावनड्वाहावास्तांयदयात्सूर्यागृहं ॥ २ ॥ ऋक्सामाभ्यामभिहितौगा
वौतेसामनावितः ॥ श्रोत्रंतेचक्रेऽआस्तांदिविपंथाश्चराचरः ॥ शुचीतेचक्रेयात्याव्यानोऽअक्षऽआहतः
अनोमनस्मयंसूर्यारोहत्प्रयतीपतिं ॥ सूर्यायावहतुःप्रागात्सवितायमवासृजत् ॥ अघासुहन्यंतेगावो
र्जुन्योःपर्युह्यते ॥ यदश्विनापृच्छमानावयातंत्रिचक्रेणवहतुंसूर्यायाः ॥ विश्वेदेवाऽअनुतद्वामजानन्पुत्रः
पितरावृणीतपूषा ॥ यदयातंशुभस्पतीवरेयंसूर्यामुप ॥ क्वैकंचक्रंवामासीत्क्वदेष्ट्रायतस्थथुः ॥ ३ ॥
द्वेतेचक्रेसूर्येब्रह्माणऽऋतुथाविदुः ॥ अथैकंचक्रंयद्गुहातदद्धातयइद्विदुः ॥ सूर्यायैदेवेभ्योमित्रायवरुणा
यच ॥ येभूतस्यप्रचेतसइदंतेभ्योकरंनमः ॥ पूर्वापरंचरतोमाययैतौशिशूक्रीळंतौपरियातोअध्वरं ॥ वि
श्वान्यन्योभुवनाभिचष्टऋतूँरन्योविदधज्जायतेपुनः ॥ नवोनवोभवतिजायमानोन्हांकेतुरुषसामेत्यग्रं
भागंदेवेभ्योविदधात्यायन्प्रचंद्रमास्तिरतेदीर्घमायुः ॥ सुकिंशुकंशल्मलिंविश्वरूपंहिरण्यवर्णंसुवृतंसुच

क्रं ॥ आरोहसूर्येऽअमृतस्यलोकंस्योनंपत्येवहतुंकृणुष्व ॥ ४ ॥ उदीर्ष्वातःपतिवतीह्येषाविश्वावसुं
नमसागीर्भिरीळे ॥ अन्यामिच्छपितृषदंव्यक्तांसतेभागोजनुषातस्यविद्धि ॥ उदीर्ष्वातोविश्वावसोनम
सेळामहेला ॥ अन्यामिच्छप्रफर्व्यंसंजायांपत्यासृज॥ अनृक्षराऋजवःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरे
यं ॥ समर्यमासंभगोनोनिनीयात्संजास्पत्यंसुयममस्तुदेवाः ॥ प्रत्वामुंचामिवरुणस्यपाशाद्येनत्वाबध्ना
त्सवितासुशेवः ॥ ऋतस्ययोनौसुकृतस्यलोकेरिष्टांत्वासहपत्यादधामि ॥ प्रेतोमुंचामिनामुतःसुबद्धाम
मुतस्करं ॥ यथेयमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रासुभगासति ॥ ५ ॥ पूषात्वेतोनयतुहस्तगृह्याश्विनात्वाप्रवहतांरथेन
गृहान्गच्छगृहपत्नीयथासोवशिनीत्वंविदथमावदासि ॥ इहप्रियंप्रजयातेसमृध्यतामस्मिन्गृहेगार्हप
त्यायजागृहि॥एनापत्यातन्वंसंसृजस्वाधाजिव्रीविदथमावदाथः॥नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिर्व्यज्य
ते ॥ एधंतेऽअस्याज्ञातयःपतिर्बंधेषुबध्यते ॥ परादेहिशामुल्यंब्रह्मभ्योविभजावसु ॥ कृत्यैषापद्वतीभू
त्व्याजायाविशतेपतिं ॥ अश्रीरातनूर्भवतिरुशतीपापयामुया ॥ पतिर्यद्वध्वोवाससास्वमंगमभिधित्सते

॥ ६ ॥ येवध्वंश्चंद्रंवहतुंयक्ष्मायंतिजनादनु ॥ पुनस्तान्यज्ञियादेवानयंतुयतआगताः ॥ माविदन्परिपं
थिनोयआसीदंतिदंपती ॥ सुगेभिर्दुर्गमतीतामपद्रांत्वरातयः ॥ सुमंगलीरियंवधूरिमांसमेतपश्यत ॥
सौभाग्यमस्यैदत्वायाथास्तंविपरेतन ॥ तृष्टमेतत्कटुकमेतदपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तवे ॥ सूर्यांयोब्रह्माविद्या
त्सइद्वाधूयमर्हति ॥ आशसनंविशसनमथोअधिविकर्तनं ॥ सूर्यायाःपश्यरूपाणितानिब्रह्मातुशुंधति ॥
॥ ७ ॥ गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः ॥ भगोअर्यमासवितापुरंधिर्मह्यंत्वादु
र्गार्हपत्यायदेवाः॥तांपूषन्छिवतमामेरयस्वयस्यांबीजंमनुष्या३वपंति॥यानऊरूउशतीविश्रयातेयस्यामुश
तःप्रहरामशेपं ॥ तुभ्यमग्रेपर्यवहन्त्सूर्यांवहतुनासह ॥ पुनःपतिभ्योजायांदाअग्नेप्रजयासह ॥ पुनःप
त्नीमग्निरदादायुषासहवर्चसा॥दीर्घायुरस्यायस्पतिर्जीवातिशरदःशतं ॥ सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविद
उत्तरः॥तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाः ॥८॥सोमोददद्गंधर्वायगंधर्वोददग्नये॥रयिंचपुत्रांश्चादा
दग्निर्मह्यमथोइमां ॥ इहैवस्तंमावियौष्टंविश्वमायुर्व्यश्नुतं ॥ क्रीळंतौपुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौस्वेगृहे ॥ आनः

प्रजांजनयतुप्रजापतिराजरसायसमनक्त्वर्यमा ॥ अदुर्मंगलीःपतिलोकमाविशशन्नोभवद्विपदेशंचतुष्पदे
अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः ॥ वीरसूर्देवकामास्योनाशन्नोभवद्विपदेशंचतुष्पदे॥
इमांत्वमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रांसुभगांकृणु ॥ दशास्यांपुत्रानाधेहिपतिमेकादशंकृधि ॥ संम्राज्ञीश्वशुरेभवसंम्रा
ज्ञीश्वश्र्वांभव ॥ ननांदरिसंम्राज्ञीभवसंम्राज्ञीअधिदेवृषु ॥ समंजंतुविश्वेदेवाः समापोहृदयानिनौ ॥
संमातरिश्वासंधातासमुदेष्ट्रींदधातुनौ ॥ ९ ॥ अविधवाभववर्षाणिशतंसाग्रंतुसुव्रता ॥ तेजस्वीचयश
स्वीचधर्मपत्नीपतिव्रता ॥ जनयद्बहुपुत्राणिमाचदुःखंलभेत्काचित् ॥ भर्तातेसोमपानित्यंभवेद्धर्मपराय
णः ॥ अष्टपुत्राभवत्त्वंचसुभगाचपतिव्रता ॥ भर्तुश्चैवापितुर्भ्रातुर्हृदयानंदनीसदा ॥ इंद्रस्यतुयथेंद्राणीश्रीध
रस्ययथाश्रिया ॥ शंकरस्ययथागौरीतद्वद्भर्तुरपिभर्तरि ॥ अत्रेर्यथानुसूयास्याद्वसिष्ठस्याप्यरुंधती ॥ कौशि
कस्ययथासतीतथात्वमपिभर्तरि ॥ ध्रुवैधिपोष्यामयिमह्यंत्वादाद्बृहस्पतिः ॥ मयापत्याप्रजावतीसंजीव
शरदःशतं ॥ १० ॥ प्रातर्यावाणारथ्येवेववीराजेवयमावरमासचेथे ॥ मनेइवतन्वा शुंभमानेदंपतीव

क्रतुविदाजनेषु ॥ त्वमर्यमाभवसियत्कनीनांनामस्वधावन्गुह्यंबिभर्षि ॥ अंजंतिमित्रंसुधितंनगोभिर्यद्दं
पतीसमनसाकृणोषि ॥ संगोभिरांगिरसोनक्षमाणोभगइवेदर्यमणंनिनाय ॥ जनेमित्रोनदंपतीअनक्तिबृ
हस्पतेवाजयाशूरिवाजौ ॥ माविदन्परिपंथिनोयऽआसीदंतिदंपती ॥ सुगेभिर्दुर्गमतीतामपद्रांत्वरांत
यः ॥ उभावामिंद्राग्नीऽआहुवध्याऽउभाराधसः सहमादयध्यै ॥ उभादातारविषांरयीणामुभावाजस्य
सातयेहुवेवां ॥ अस्यंप्रजावतीगृहेसश्चंतीदिवेदिवे ॥ इळाधेनुमतीदुहे ॥ यादंपतीसमनसासुनुतआ
चधावतः ॥ देवासोनित्ययाशिरा ॥ विहिसोतोरसृक्षतनेंद्रंदेवममंसत ॥ यत्रामदद्वृषाकपिरर्यःपुष्टेषुम
त्सखाविश्वस्मादिंद्रऽउत्तरः ॥ इत्यादिसूक्तंपठेयुः ॥ पुरंध्र्योमंगलगीतीःकुर्युः ॥ वधूवरौमनसेष्टदेव
तांध्यायंतौसमाहितौतिष्ठेतां ॥ अथज्योतिषकेनमंगलपद्यपाठपूर्वकंसुमुहूर्तोस्तुतदेवलग्नमितिपठितेप्र
दिष्टेकालेसद्योतः पटमुदगपसार्यकन्यावराभ्यांपरस्परंनिरीक्षणंचकारणीयं ॥ तत्रमंगलपद्यानिलिख्यं
ते ॥ नत्वास्वांकुलदेवतांचकमलांविभ्रेश्वरंशारदांवक्ष्येकृष्णविवाहकौतुकमिदंचेतोहरंशृण्वतां॥ स्वस्यै
वानुगणानुवर्णनपरीश्रांतस्यविश्रांतये नित्यंस्वोदरपूर्तयेकुहकवत्कुर्यात्सदामंगलं ॥१॥ लक्ष्मीःकौस्तुभ

पारिजातकसुराधन्वंतरिश्चंद्रमा गावःकामदुघासुरेश्वरगजोरंभादिदेवांगना ॥ अश्वःसप्तमुखोविषंहरि
धनुः शंखोमृतंचांबुधेः ॥ रत्नानीहचतुर्दशप्रतिदिनंकुर्वंतुवोमंगलं ॥ २ ॥ कस्तूरीतिलकंललाटपटले
वक्षस्थलेकौस्तुभं नासाग्रेनवमौक्तिकंकरतलेवेणुःकरेकंकणम् ॥ सर्वांगेहरिचंदनंसुललितंकंठेचमु
क्तावली गोपस्त्रीपरिवेष्टितोविजयतेकुर्यात्सदामंगलम् ॥ ३ ॥ गंगासिंधुसरस्वतीचयमुनागोदावरी
नर्मदा कावेरीशरयूमहेंद्रतनयाचर्मण्वतीवेदिका ॥ क्षिप्रावेत्रवतीमहासुरनदीख्याताचयागंडकी पू
र्णाःपूर्णजलैःसमुद्रसहिताःकुर्वंतुवोमंगलम् ॥ ४ ॥ जेतुंयस्त्रिपुरंहरेणहरिणाव्याजाद्बलिंबध्नता स्रष्टुं
वारिभवोद्भवेनभुवनंशेषेणधर्तुंधराम् ॥ पार्वत्यामहिषासुरप्रमथनेसिद्धादिभिर्मुक्तये ध्यातः पंचशरेणवि
श्वजितयेपायात्सनागाननः ॥ ५ ॥ यौतौशंखकपालभूषितकरौमालाऽस्थिमालाधरौ देवौद्वारवतीश्म
शाननिलयौनागारिगोवाहनौ ॥ द्विव्यक्षौबलिदक्षयज्ञमथनौश्रीशैलजावल्लभौ पापंमेहरतांसदाहरिहरौ
श्रीवत्सगंगाधरौ ॥ ६ ॥ कंठेयस्यविराजतेहिगरलंशीर्षेचमंदाकिनी वामांगेगिरिजाननंकटितटेशार्दू
लचर्मांबरं ॥ मायायस्यरुणत्धिविश्वमखिलं तस्मैनमःशंभवे जंबूवज्जलबिंदुवज्जलजवज्जंबालवज्जा
लवत् ॥ ७ ॥ ब्रह्माद्याःसनकादयःसुरगणासंतःसभावज्रिणो भारद्वाजपराशरादिमुनयः संस्तूयमा
नाः सदा ॥ विश्वामित्रपुरोगमामुनिगणाः पौराणिकायाज्ञिका भोक्तारोनिगमागमार्थनिपुणाः कुर्वंतु

वोमंगलम् ॥ ८ ॥ रामोराजमणिः सदाविजयतेरामंरमेशंभजे रामेणाभिहतानिशाचरचमूरामायतस्मै
नमः ॥ रामान्नास्तिपरायणंपरतरंरामस्यदासोस्म्यहं रामेचित्तलयः सदाभवतुमेसीतापतेमंगलम् ॥ ९ ॥
लक्ष्मीशोभुवनत्रयेनिगादितोदेवान्मनुष्योरगान् संस्थातुंकरुणानिधिः करुणयामार्तंडवंशेययौ ॥ संक
ल्पोनिजगर्भसंभवकृतेजन्मस्यसाधारणे जातःश्रीरघुनायकस्यजननंकुर्यात्सदामंगलं ॥ १० ॥ नागोभा
तिमदेनकंजलरुहैः पूर्णेंदुनाशर्वरीशीलेनप्रमदाजवेनतुरगोनित्योत्सवैर्मंदिरम् ॥ वाणीव्याकरणेन
हंसमिथुनैर्नद्यःसभापंडितैःसत्पुत्रेणकुलंनृपेणवसुधाकुर्यात्सदामंगलम् ॥ ११ ॥ यंब्रह्मावरुणेंद्ररुद्र
मरुतःस्तुन्वंतिदिव्यैःस्तवैर्वेदैःसांगपदक्रमोपनिषदैर्गायंतियंसामगाः ॥ ध्यानावस्थिततद्गतेनमन
सापश्यंतियंयोगिनो यस्यांतंनविदुःसुरासुरगणादेवायतस्मैनमः ॥ १२ ॥ याकुंदेंदुतुषारहारधवलाया
शुभ्रवस्त्रावृता यावीणावरदंडमंडितकरायाश्वेतपद्मासना ॥ याब्रह्माच्युतशंकरप्रभृतिभिर्देवैः सदावंदि
ता सामांपातुसरस्वतीभगवतीकुर्यात्सदामंगलम् ॥ १३ ॥ इष्टदेवताकुलदेवताग्रामदेवताचिंतनसुमुहू
र्तसावधान् ॥ लक्ष्मीनारायणाचिंतनसुलग्नसावधान् ॥ ब्रह्मासावित्रीचिंतनसुलग्नसावधान् ॥ उमामहेश्वर
चिंतनसुलग्नसावधान् ॥ जयघंटाशुद्धप्रमाणसुलग्नसावधान् ॥ अंतःपटदृढअसिजेसावधान् ॥ अत्यासं
धीसावधान् ॥ अतिसमीपसावधान् ॥ अतिसुलग्नसावधान् ॥ सावधान्सावधान् ॥ तदेबलग्नंसु० ॥ इ

त्यादिसुमंगलपद्यानिपठेयुः ॥ तदावरः ॥ अभ्रातृघ्नींवरुणापतिघ्नींबृहस्पते ॥ इंद्रापुत्रघ्नींलक्ष्म्यंतामस्यै
सवितुःसवेतिजपन्वीक्षेत ॥ अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः ॥ वीरसूर्देवका
मास्योनाशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ इतिकन्ययावेक्ष्यमाणोजपित्वादर्भाग्रेणतस्याभ्रुवोर्मध्यं ॐ भूर्भु
वस्वरितिव्याहृतिभिःपरिमृज्यदर्भंनिरस्यापउपस्पृशेत् ॥ ततस्त्रिवारंपंचवारंवापरस्परंशिरसिऋक्चवा
इत्यादिखंडांतेवधूपूर्वकमंजलिस्थपीताक्षतारोपणंकारणीयमाचारात् ॥ ऋक्चवाइदमग्रेसामचास्तां
सैवनामऋगासीदमोनामसामसावाऋक्सामोपावदन्मिथुनंसंभवावप्रजात्याइतिनेत्यब्रवीत्सामज्याया
न्वाअतोममममहिमेतितेद्वेभूत्वोपावदतांतेनप्रतिचनसमवदततास्तिस्रोभूत्वोपावदंस्तत्तिसृभिःसमभवद्य
त्तिसृभिःसमभवत्तस्मात्तिसृभिस्तुवंतितिसृभिरुद्गायंतितिसृभिर्हिसामसंमितंतस्मादेकस्यबह्व्योजायाभ
वंतिनैकस्यैबहवःसहपतयोयद्वैतत्साचामश्चसमभवतांतत्सामाभवत्तत्साम्नःसामत्वंसामन्भवतियएवंवे
दयोवैभवतियःश्रेष्ठतामश्नुतेससामन्भवत्यसामन्यइतिहिनिंदंतितेवैपंचान्यद्भूत्वापंचान्यद्भूत्वाकल्पेता
माहावश्चहिंकारश्चप्रस्तावश्चप्रथमाचऋगुद्गीथश्चमध्यमाचप्रतिहारश्चोत्तमाचनिधनंचवषट्कारश्चतेयत्पं
चान्यद्भूत्वापंचान्यद्भूत्वाकल्पेतांतस्मादाहुःपांक्तोयज्ञःपांक्ताःपशवइतियदुविराजंदशिनीमभिसमपद्ये

तांतस्मादाहुर्बिराजियज्ञोदशिन्यांप्रतिष्ठितइत्यात्मावैस्तोत्रियःप्रजानुरूपःपत्नीधाय्यापशवःप्रगाथोगृ
हाःसूक्तंसवाअस्मिंश्चलोकेमुष्मिंश्चप्रजायचपशुभिश्चगृहेषुवसतियएवंवेद ॥ १ ॥ स्तोत्रियंशंसत्यात्मा
वैस्तोत्रियस्तंमध्यमयावाचाशंसत्यात्मानमेवतत्संस्कुरुतेनुरूपंशंसतिप्रजावाअनुरूपःसउच्चैस्तरामिवा
नुरूपःशंस्तव्यःप्रजामेवतच्छ्रेयसीमात्मनःकुरुतेधाय्यांशंसतिपत्नीवैधाय्यासानीचैस्तरामिवधाय्याशंस्त
व्याप्रतिवादिनीहास्यगृहेषुपत्नीभवतियत्रैवंविद्वान्नीचैस्तरांधाय्यांशंसतिप्रगाथंशंसतिसस्वरवत्यावाचा
शंस्तव्यःपशवोवैस्वरःपशवःप्रगाथःपशूनामवरुध्याइंद्रस्यनुवीर्याणिप्रवोचमितिसूक्तंशंसतितद्वाएतत्प्रिय
मिंद्रस्यसूक्तंनिष्केवल्यंहैरण्यस्तूपमेतेनवैसूक्तेनाहिरण्यस्तूपआंगिरसइंद्रस्यप्रियंधामोपागच्छत्सपरमंलो
कमजयदुपेंद्रस्यप्रियंधामगच्छतिजयतिपरमंलोकंयएवंवेदगृहावैप्रतिष्ठासूक्तंतत्प्रतिष्ठिततमयावाचाशं
स्तव्यंतस्माद्यद्यपिदूरइवपशूंल्लभतेगृहानेवैनानाजिगमिषतिगृहाहिपशूनांप्रतिष्ठाप्रतिष्ठा ॥ २ ॥ उत्तमा
प्रतिष्ठातद्वैवंक्षत्रंसाश्रीस्तदाधिपत्यंतद्ब्रध्नस्यविष्टपंतत्प्रजापतेरायतनंतत्स्वाराज्यमृध्नोत्येतमेवैताभिरे
कविंशत्यैकविंशत्या ॥ १ ॥ याज्ययायजतिप्रत्तिर्वैयाज्यापुण्यैवलक्ष्मीःपुण्यामेवतल्लक्ष्मींसंभावयतिपु
ण्यांलक्ष्मींसंस्कुरुते ॥ २ ॥ यस्त्वावांचोद्यावापृथिवीयंशंसतिद्यावापृथिवीवैप्रतिष्ठेइयमेवेहप्रतिष्ठा
सावमुत्रतद्यद्यावापृथिवीयंशंसतिप्रतिष्ठयोरेवैनंतत्प्रतिष्ठापयति ॥ ३ ॥ इंद्रमिंद्रेणदेवताःशस्यंतेद्वंद्वं

वैमिथुनंतस्माद्द्वंद्वान्मिथुनंप्रजायतेप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदाथहैतेपोत्रीयाश्चनेष्ट्रीयाश्चचत्वा
रऋतुयाजाःषळृचःसाविराड्दशिनीतद्विराजियज्ञंदशिन्यांप्रतिष्ठापयंतिप्रतिष्ठापयंति ॥ ४ ॥ महीद्यौःपृ
थिवीचनस्तेहिद्यावापृथिवीविश्वशंभुवेतिद्यावापृथिवीयेशंशतिद्यावापृथिवीवैप्रतिष्ठेइयमेवेहप्रतिष्ठासाव
मुत्रतद्यद्यावापृथिवीयेशंसतिष्ठतिप्रयोरेवैनंतत्प्रतिष्ठापयति ॥ ५ ॥ धारयन्धारयान्नितिशंसतिप्रस्रंसाद्वाअंत
स्यबिभायतद्यथापुनराग्रंथंपुनर्निग्रंथमंतंबध्नीयान्मयूखंबांततोधारणायनिहन्यात्तादृक्तद्यत्धारयंधारयन्नि
तिशंसतिसंतत्यैसंततैरुयहैरव्यवच्छिन्नैर्यंतियएवंविद्वांसोयंतियंति ॥ ६ ॥ दक्षिणाअनुसुब्रह्मण्यासंतिष्ठते
वाग्वैसुब्रह्मण्यान्नंदक्षिणान्नाद्यएवतद्वाचियज्ञमंततःप्रतिष्ठापयंतिप्रतिष्ठापयंति ॥ ७ ॥ हिरण्यकशिपावा
सीनआचष्टेहिरण्यकशिपावासीनःप्रतिगृणातियशोवैहिरण्यंयशसैवैनंतत्समर्धयत्योमित्यृचःप्रतिगरएवं
तथेतिगाथायाऽओमितिवैदैवंतथेतिमानुषंदैवेनचैवैनंतन्मानुषेणचपापादेनसःप्रमुंचतितस्माद्योराजाववि
जितीस्यादप्ययजमानआख्यापयेतैवैतच्छौनःशेपमाख्यानंनहास्मिन्नल्पंचनैनःपरिशिष्यतेसहस्रमाख्या
त्रेददयाच्छतंप्रतिगरित्रएतेचैवासनेश्वेतश्चाश्वतरीरथोहोतुःपुत्रकामाहाप्याख्यापयेरंल्लभंतेहपुत्रान्लभंतेह
पुत्रान्॥८॥देवसवितर्देवयजनंमेदेहिदेवयज्यायाऽइतिदेवयजनंयाचतिसयत्तत्रयाचितउत्तरांसर्पत्योंतथा
ददामीतिहैवतदाहतस्यहनकाचनरिष्टिर्भवतिदेवेनसवित्राप्रसूतस्योत्तरोत्तरिणींहश्रियमश्नुतेश्नुतेहप्रजा

नामैश्वर्यमाधिपत्यं ॥९॥ तेएतेअभ्यनूच्येतेअग्नेर्गायश्यभवत्सयुग्वेतिकल्पतेहवाअस्मैयोगक्षेम उत्तरोत्तरि
णींहश्रियमश्नुतेश्नुतेहप्रजानामैश्वर्यमाधिपत्यं ॥ १० ॥ साम्राज्यंभौज्यंस्वाराज्यंवैराज्यंपारमेष्ठ्यंराज्यंमा
हाराज्यमाधिपत्यमयंसमतपर्याईस्यात्सार्वभौमःसार्वायुषआंतादापरार्धात्पृथिव्यैसमुद्रपर्यंतायाएकराळि
ति ॥ ११ ॥ ध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवासःपर्वताइमे ॥ ध्रुवंविश्वमिदंजगद्ध्रुवोराजाविशामयं ॥ ध्रुवंतेरा
जावरुणोध्रुवंदेवोबृहस्पतिः ॥ ध्रुवंतइंद्रश्चाग्निश्चराष्ट्रंधारयतांध्रुवं ॥ तदस्तुमित्रावरुणातदग्नेशंयोरस्म
भ्यमिदमस्तुशस्तं ॥ अशीमहिगाधमुतप्रतिष्ठांनमोदिवेबृहतेसादनाय ॥ इत्यादिखंडानिपठेयुः ॥ ॐ
अनृक्षराऋजवःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरेयं ॥ समर्यमासंभगोनोनिनीयात्संजास्पत्यंसुयममस्तु
देवाः ॥ इतिवरंप्राङ्मुखंवधूंप्रत्यङ्मुखींचकृत्वापित्रादिर्दातावरदत्तवस्त्रादिरहितांस्वदेयाभरणाद्यलंकृतां
वधूवस्त्रसंज्ञकाहतवस्त्रपरिधानांउक्तस्वस्त्ययनायवरायदद्यात् ॥ तत्रायंक्रमः ॥ दातावधूवरदक्षिणतः
स्वदक्षिणहस्तदेशस्थपत्नीसहितउदङ्मुखउपाविश्य ॥ बद्धशिखःशुचिराचम्यकुशपाणिःप्राणानायम्य
देशकालावनुकीर्त्यममसमस्तपितॄणांनिरतिशयसानंदब्रह्मलोकावाप्त्यादिकन्यादानकल्पोक्तफलावाप्त
येअनेनवरेणास्यांकन्यायामुत्पादयिष्यमाणसंतत्याद्वादशावरान्द्वादशपरान्पुरुषांश्चपवित्रीकर्तुमात्मन

श्रलक्ष्मीनारायणप्रीतयेब्राह्मविवाहविधिनाकन्यादानमहंकरिष्येइतिकुशाक्षतयुतजलेनसंकल्प्यसपत्नी
कउत्थायोदङ्मुखएवकन्यांसंप्रगृह्य कन्यांकनकसंपन्नांकनकाभरणैर्युतां ॥ दास्यामिविष्णवेतुभ्यंब्रह्म
लोकजिगीषया ॥ विश्वंभरःसर्वभूताःसाक्षिण्यःसर्वदेवताः ॥ इमांकन्यांप्रदास्यामिपितॄणांतारणायचे
तिमंत्रौपठित्वास्वदक्षिणस्थभार्यादत्तपूर्वकल्पितजलधारामविच्छिन्नांनवकांस्यपात्रोपरिधृतकन्यांजल्यु
परिस्थवरांजलिदक्षिणहस्तेक्षिपन्वदेत् ॥ कन्यातारयतु पुण्यंवर्धतां शिवाआपःसंतु सौमनस्यमस्तु अ
क्षतंचारिष्टंचास्तु दीर्घमायुः श्रेयः शांतिः पुष्टिः स्तुष्टिश्चास्तु यच्छ्रेयस्तदस्तु यत्पापंतत्प्र
तिहतमस्तु पुण्याहंभवंतोब्रुवंतु स्वस्तिंभवंतोब्रुवंतु ऋद्धिंभवंतोब्रुवंतु श्रीरस्त्विति भवंतोब्रुवंतु ॥ अमु
कगोत्रोमुकशर्माहंममसमस्तेत्यादिप्रीतयेइत्यंतंपूर्वोक्तमुक्त्वा अमुकप्रवरान्वितायामुकगोत्रोत्पन्नायामु
कप्रपौत्रायामुकपौत्रायामुकपुत्रायामुकशर्मणेश्रीधररूपिणेवरायामुकप्रवरोपेताममुकगोत्रोत्पन्नाममुकप्र
पौत्रीममुकपौत्रीममुकस्यपुत्रीममुकनाम्नींकन्यांश्रीरूपिणींप्रजापतिदैवत्यांप्रजोत्पादनार्थंतुभ्यमहंसंप्र
ददेनममकन्यांप्रतिगृण्हातुभवानइतिवरहस्तेसकुशाक्षतजलंक्षिपन्प्रजापतिः प्रीयतामितिमनसास्मरे
त् ॥ कन्यादानेनममेतिनवाच्यमितिकेचित् ॥ एवंवारत्रयंकन्यातारयत्वित्यादिकन्यादानंकार्यमिति
शौनकआह ॥ वरः ॐ स्वस्तीत्युक्त्वाकन्यायादक्षिणांसमभिमृश्य ॥ कइदंकस्मादात्कामः कामाया

दात्कामोदाताकामःप्रतिगृहीताकामंसमुद्रमाविशकामेनत्वाप्रतिगृण्हामिकामैतत्तेवृष्टिरसिद्यौस्त्वाद
दातुपृथिवीप्रतिगृण्हात्विति जपित्वाधर्मप्रजासित्ध्यर्थंकन्यांप्रतिगृण्हामीतिवदेत् ॥ दाता ॥ गौरींकन्या
मिमांविप्रयथाशक्तिविभूषितां ॥ गोत्रायशर्मणेतुभ्यंदत्तांविप्रसमाश्रय ॥ कन्येममाग्रतोभूयाःकन्येमे
देविपार्श्वयोः ॥ कन्येमेपृष्ठतोभूयास्त्वद्दानान्मोक्षमाप्नुयां ॥ ममवंशकुलेजातापालितावत्सराष्टकं ॥
तुभ्यंविप्रमयादत्तापुत्रपौत्रप्रवर्धिनी ॥ न्यूनवयस्कायांपालितासप्तवर्षकामित्याद्यूहः कार्यः ॥ धर्मेचार्थे
चकामेचनातिचरितव्यात्वयेयं ॥ नातिचरामीतिवरः ॥ दातादेशकालौस्मृत्वाकृतस्यकन्यादानस्यप्रति
ष्ठासित्ध्यर्थमिमांदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददेइतिसजलंयथाशक्तिसुवर्णदानंदक्षिणात्वेनवरहस्तेदत्वानममेति
वदेत् ॥ ॐ स्वस्तीतिवरः॥ ततोदाताजलभाजनभोजनभाजनगोमहिष्यश्वदासीदासभूवाहनालंकारादि
यथाविभवंसंकल्पपूर्वकंवरायदद्यात् ॥ तत्रमंत्राः॥ यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याघप्रणाशिनी ॥ विश्वरूपध
रोदेवःप्रीयतामनयागवा ॥ गोः ॥ सर्वसस्याश्रयाभूमिर्वराहेणसमुद्धृता ॥ अनंतसस्यफलदाह्यतःशां
तिंप्रयच्छमे ॥ भूमेः इयंदासीमयातुभ्यंश्रीवत्सप्रतिपादिता ॥ सदाकर्मकरीभोग्यायथेष्टंभद्रमस्तुते ॥
दास्याः ॥ अशून्यंशयनंनित्यमनूनांश्रियमुन्नतिं ॥ सौभाग्यंदेहिमेनित्यंशय्यादानेनकेशव ॥ शय्या
याः ॥ हिरण्यगर्भसंभूतंसुवर्णंचांगुलीयकं ॥ सर्वप्रदंप्रयच्छामिप्रीणातुकमलापतिः ॥ अंगुलीयकस्य

॥ क्षीरोदमथनेपूर्वमुत्धृतंकुंडलद्वयं ॥ श्रियासहसमुद्भूतंददे श्रीःप्रीयतामिति ॥ कुंडलयोः ॥ इदंगृहं गृहाणत्वंसर्वोपस्करसंयुतं ॥ तवविप्रप्रदानेनममास्त्वाभिमतंफलं ॥ गृहस्य ॥ इंद्रादिलोकपालानांया राजमहिषीशुभा ॥ महिषासुरजननीसास्तुमेसर्वकामदा ॥ महिष्याः ॥ परापवादपैशून्यादभक्षस्यचभक्ष णात् ॥ उत्पन्नपापंदानेनताम्रपात्रस्यनश्यतु ॥ ताम्रपात्रस्य ॥ यानिपापान्यनेकानिकामोत्थानिकृता निच ॥ कांस्यपात्रप्रदानेनतानिनश्यंतुमेसदा ॥ कांस्यपात्रस्य ॥ अगम्यागमनंचैवपरदाराभिमर्शनं ॥ रौप्यपात्रप्रदानेननश्यंतुममसर्वदा ॥ रौप्यपात्रस्य ॥ देवदेवनमस्तुभ्यंसहस्त्रार्कसमुद्युते ॥ दीप्तदीप प्रदानेनसमेविष्णुः प्रसीदतु ॥ दीपस्य ॥ अथवरः ॥ यत्कक्षीवांसंवननोविश्वेदेवाअनुष्टुप् ॥ वधूकुक्ष्य भिमर्शनेवि० ॥ ॐ यत्कक्षीवांसंवननंपुत्रोअंगिरसाभवेत् ॥ तेननोधविश्वेदेवाःसंप्रियांसमजीजनत् ॥ इत्यनेनकन्याकुक्षिमभिमृशेत् ॥ अथपुरोधाः ॥ कांस्यपात्रेपूर्वार्चितकलशजलमासिच्य ॥ अना धृष्टमित्यस्यवामदेवआपोबृहती ॥ उदकाभिमंत्रणेविनियोगः ॥ ॐ अनाधृष्टमस्यनाधृष्यंदेवानामोजो अभिशस्तिपाः ॥ अनभिशस्त्यंजसासत्यमुपगेषांस्वितेमाधाइतिजलमभिमंत्र्यसहिरण्यपवित्रयासकुश दूर्वापल्लवयोदुंबर्यार्द्रशाखयावधूवरावभिषिंचेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ आनःप्रजामितिचतसृणांसूर्यासाविन्नी

सूर्यासावित्री ॥ आद्याजगतीद्वितीयात्रिष्टुप् ॥ अंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ आनः
प्रजांजनयतुप्रजापतिराजरसायसमनक्त्वर्यमा ॥ अदुर्मंगलीःपतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदेशंचतुष्प
दे ॥ अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुमनाः सुवर्चाः ॥ वीरसूर्देवकामास्योनाशंनोभवद्विपदेशंचतु
ष्पदे ॥ इमांत्वमिंद्रमीढ्वः सुपुत्रांसुभगांकृणु ॥ दशास्यांपुत्रानाधेहिपतिमेकादशंकृधि ॥ संम्राज्ञीश्वशु
रेभवसंम्राज्ञीश्वश्र्वांभव ॥ ननांदरिसंम्राज्ञीभवसंम्राज्ञीअधिदेवृषु ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिचतसृणावसिष्ठ
आपस्त्रिष्टुप् ॥ अभिषेकेवि० ॥ ॐ समुद्रज्येष्ठाःसलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिविशमानाः ॥ इंद्रो
यावज्रीवृषभोरराद्ताऽआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ याऽआपोदिव्याऽउतवास्रवंतिखनित्रिमाउतवायाः
स्वयंजाः ॥ समुद्रार्थायाः शुचयःपावकास्ताऽआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ यासांराजावरुणोयाति
मध्येसत्यानृतेऽअवपश्यंजनानां ॥ मधुश्चुतः शुचयोयाः पावकास्ताऽआपोदेवीरिहमामवंतु ॥
यासुराजावरुणोयासुसोमोविश्वेदेवायासूर्जंमदंति ॥ वैश्वानरोयास्वग्निःप्रविष्टस्ताऽआपोदेवीरिहमा
मवंतु ॥ आपोहिष्ठेतितिसृणामांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ अभिषेकेवि० ॥ आपोहिष्ठा

मयोभुवस्तानऽऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उ
शतीरिवमातरः ॥ तस्माऽअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ वरएवोदकाभिमंत्र
णकन्याभिषेकौकुर्यादितिकश्चित् ॥ ततोदुग्धाक्तेनद्विगुणशुक्लसूत्रेणदंपतीकंठदेशेकटिदेशेचेशानीमरा
भ्यपंचवारंचतुर्वारंवाप्रदक्षिणंवेष्टयेत् ॥ पुरोधाएतैर्मंत्रैः ॥ ॐ परित्वागिर्वणोगिरइमाभवंतुविश्वतः ॥ वृ
द्धायुमनुवृद्धयोजुष्टाभवंतुजुष्टयः ॥ १ ॥ तान्वोमहोमरुतऽएवयाव्नोविष्णोरेषस्यप्रभृतेहवामहे ॥ हिर
ण्यवर्णान्ककुहान्यतस्रुचोब्रह्मण्यंतःशंस्यंराधऽईमहे ॥ २ ॥ दशावनिभ्योदशकक्ष्येभ्योदशयोक्त्रेभ्योद
शयोजनेभ्यः ॥ दशाभीशुभ्योअर्चताजरेभ्योदशधुरोदशयुक्तावहद्भ्यः ॥ ३ ॥ तेऽअद्रयोदशयंत्रासआ
शवस्तेषामाधानंपर्येतिहर्यतं ॥ तऊसुतस्यसोम्यस्यांधसोंशोःपीयूषंप्रथमस्यभेजिरे ॥ ४ ॥ तेसोमादोह
रीइंद्रस्यनिसतेंशुंदुहंतोऽअध्यासतेगवि ॥ तेभिर्दुग्धंपपिवान्त्सोम्यंमध्विंद्रोबर्धतेप्रथतेवृषायते ॥ ५ ॥
वृषावोऽअंशुर्नकिलारिषातनेळावंतःसदमित्स्थनाशिताः ॥ रैवत्येवमहसाचारवस्थनयस्यग्रावाणोऽअजु
षध्वमध्वरं ॥ ६ ॥ ततःकंठदेशस्थसूत्रमधोनिष्कास्यकुंकुमाक्तमूर्णायुक्तंचकृत्वातेनहरिद्राखंडंबध्वात

हधूवामहस्तप्रकोष्ठेवरोबध्नीयात् ॥ ॐ नीललोहितंभंवतिकृत्यासक्तिर्व्यज्यते ॥ एधंतेऽअस्याज्ञातयःप
तिर्बंधेषुबध्यते॥इतिमंत्रेणतथैवकटिदेशस्थसूत्रमुपरितिप्कास्यतादृशंकृत्वावरहस्तप्रकोष्ठेवधूर्बध्नीयात्॥य
द्वासूत्रबेष्टनाद्यकृत्वैवपूर्वसंपादितकौतुकसूत्रद्वयमध्येएकसूत्रंपुरोधसा ॥ ॐ विश्वेत्तातेसवनेषुप्रबाच्याय
चकर्थमघवन्निंद्रसुन्वते ॥ पारावतंयत्पुरुसंभृतंवस्वपावृणोःशरभायऋषिबंधवे ॥ इतिमंत्रेपठितेकन्या
वरस्यदक्षिणहस्तेबध्नीयात् ॥ वरोप्यपरंसूत्रंतथैववामहस्तेयदिसूत्रबेष्टनंक्रियतेतदातत्सूत्रबंधनमेवकौतु
कसूत्रसंपादनंतुपूर्वोक्तंनकार्यं ॥ ततःअग्नेविश्वेभिर्वीतहव्योग्निस्त्रिष्टुप् ॥ ऊर्णास्तुकबंधनेविनियोगः ॥
ॐ अग्नेविश्वेभिःस्वनीकदेवैरूर्णावंतंप्रथमःसीदयोनिं ॥ कुलायिनंघृतवंतंसवित्रेयज्ञंनयययजमानाय
साधु ॥ इतिमंत्रेणवरोबध्वादक्षिणोत्तरकेशपक्षयोः क्रमेणमंत्रावृत्त्याऊर्णादशांबध्नीयात् ॥ ऊर्णास्तुकबं
धनमाचारतःकृताकृतं ॥ शिखेविमुंचतियदिकृतेभवतइत्यग्रेसूत्रनिर्देशात् ॥ अथवधूवरौआयुर्वर्धनकरम
क्षतारोपणंकुर्यातां ॥ तद्यथा॥तैजसपात्रेगव्यक्षीरेघृतमासिच्यपात्रांतरेणाद्रौ क्षतशुक्लशालितंडुलानादायव
रःक्षालितपाणिःप्रक्षालितवध्वंजलौक्षीरंघृतंस्वहस्तद्वयांगुलिभिरुपस्तीर्यद्विवारंतथैवतंडुलान्प्यतथै
वद्विरभिघारयेत् ॥ ततोवरांजलावप्येवमेवदात्रान्येनवापरितेदातातदंजल्योःसुवर्णंनिधायवरांजलिंकन्यां

जल्युपरिनिधायकन्यातारयतु ॥ दक्षिणाःपांतु ॥ बहुधेयंचास्तु ॥ पुण्यंवर्धतां ॥ शांतिःपुष्टिस्तुष्टिश्चा
स्तु ॥ तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रसंपदस्तु इत्युच्चार्यकन्यामुत्धृत्यतयांजलिस्थानक्षतान्भगोमेकामःसमृ
ध्यतामितिवरमूर्धन्यारोपयेत् ॥ ततोवरःस्वांजलिस्थान्यज्ञोमेकामःसमृध्यतामितिकन्याशिरसिक्षिपेत् ॥
एवंपुनर्द्विवारंकार्यं ॥ तत्रद्वितीयेश्रियोमेकामःसमृध्यतामितिवधूः ॥ धर्मोमेकामःसमृध्यतामितिवरः ॥
तृतीयेप्रजामेकामःसमृध्यतामितिवधूः ॥ यशोमेकामः समृध्यतामितिवरः ॥ ततःकन्यावरांजल्योःद्वि
रुपस्तीर्याद्विस्तंडुलेरापूर्याद्विरभिघारयेत् ॥ ततोदात्रान्येनवापूर्ववत्कन्यांजलावापूरितेदातापूर्ववद्धिरण्यं
निधायकन्यांजलिंवरांजलौनिधायपूर्ववत्कन्यातारयत्वित्यादिवाक्यषट्कंवदेत् ॥ ततोवरः ॥ यज्ञोमेका
मःसमृध्यतामितिकन्यामूर्धन्यक्षतान्प्रक्षिपेत् ॥ कन्यातुभगोमेकामःसमृध्यतामितिवरमूर्धनि ॥ एवंपुन
र्द्विवारंकार्यं ॥ तत्रद्वितीयेधर्मोमेकामःसमृध्यतामितिवरःश्रियोमेकामःसमृध्यतामितिवधूः ॥ तृतीयेय
शोमेकामःसमृध्यतामितिवरः ॥ प्रजामेकामःसमृध्यतामितिवधूः ॥ अथवरोवध्वंजलिंपूर्ववदापूर्यस्वां
जलिमन्येनपूर्ववत्पूरयित्वोभौवधूपूर्वकंतूष्णीमक्षतानारोपयेताम्एवंसप्तवारमक्षतारोपणंकार्यं ॥ केचि
दक्षतारोपणेभगोमइत्यादिमंत्रान्नेच्छंति ॥ अथवरः ॥ स्वशिरःपुष्पमेकंक्षीरघृतेनाप्लाव्यतेनकन्याललला
टेतिलकंकुर्यात् ॥ सापिस्वशिरः पुष्पेणतथैववरललाटेतिलकंकृत्वापुष्पमालांवरकंठेनिदध्यात् ॥ व

॥ अथ बलिहरण मंडल प्रारंभः ॥

रोपिकन्याकंठे ॥ ततोवरपक्षसुवासिनीवधूवरौप्राङ्मुखावुपवेश्याचारप्राप्तंअष्टपुत्रीसंज्ञकंवस्त्रद्वयंसकंचु
कंकृष्णमणिसूत्रयुतंवध्वैसमर्प्यतामेकंपरिधाप्यापरमुत्तरीयंकुर्यात् ॥ ततोवरस्तत्सूत्रं ॥ मांगल्यतंतुना
नेनममजीवनहेतुना ॥ कंठेबध्नामिसुभगेसाजीवशरदांशतमितिमंत्रेणेष्टदेवतांस्मरन्वधूकंठेबध्नीयात् ॥
भूषणेश्चायुष्यंवर्चस्यमितिसूक्तंपठन्भूषयेत् ॥ तत्रसूक्तं ॥ आयुष्यंवर्चस्यंरायस्पोषमौद्भिदं ॥ इदंहिरण्यं
वर्चस्वज्जैत्रायाविशतादिमां ॥ उच्चैर्वाजिपृतनाषाट्सभासाहंधनंजयं ॥ सर्वाःसमग्राऋद्धयोहिरण्येस्मि
न्त्समाहिताः ॥ शुनमहंहिरण्यस्यपितुर्नामेवजग्रभ ॥ तेनमांसूर्यत्वचमकरंपूरुषुप्रियं ॥ सम्राजंचविराजं
चाभिष्टिर्याचमेध्रुवा ॥ लक्ष्मीराष्ट्रस्ययामुखेतयामामिंद्रसंसृज ॥ अग्नेःप्रजातंपरियद्धिरण्यममृतंजज्ञेऽअ
धिमर्त्येषु ॥ यएनद्वेदसऽइदेनदर्हतिजरामृत्युर्भवतियोबिभर्ति ॥ १ ॥ यद्वेदराजावरुणोयदुदेवीसरस्वती ॥
इंद्रोयद्वृत्रहावेदतन्मेवर्चसऽआयुषे ॥ नतद्रक्षांसिनपिशाचास्तरंतिदेवानामोजःप्रथमजंह्येतत् ॥
योबिभर्तिदाक्षायणंहिरण्यंसदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुः समनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः ॥ यदाबध्नंदाक्षायणाहि
रण्यंशतानीकायसुमनस्यमाना ॥ तन्मऽआबध्नामिशतशारदायायुष्मान्जरदष्टिर्यथासत् ॥ घृतादुल्लुप्तं

मधुमत्सुवर्णंधनंजयंधरुणंधारयिष्णु ॥ ऋणक्सपत्नादधरांश्चकृण्वदारोहमांमहतेसौभगाय ॥ प्रियंमाकु
रुदेवेषुप्रियंराजसमाकुरु ॥ प्रियंविश्वेषुगोत्रेषुमयिधेहिरुचारुचं ॥ अग्निर्येनविराजतिसूर्योयेनविराजति ॥
विराज्येनविराजतितेनास्मान्ब्रह्मणस्पतेविराजसमिधंकुरु ॥ २ ॥ सूक्तंपठित्वा ॥ ततोहरिद्राखंडयुतानिपं
चपंचपूगानिआचारलड्डुकयुतानिपात्रेनिधायतत्रपुरोधाउभाभ्यांगणपतेरावाहनादिदक्षिणांतोपचारैःग
णानांत्वाआतूनइंद्रेतिमंत्राभ्यांपूजांकारयेत् ॥ तत्रपूजामंत्रौः ॥ॐ गणानांत्वागणपतिंहवामहेकविंकवीना
मुपमश्रवस्तमं ॥ ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतऽआनःशृण्वंनूतिभिःसीदसादन ॥ ॐ आतूनऽइंद्रक्षु
मंतंचित्रंग्राभंसंगृभाय ॥ महाहस्तीदक्षिणेन ॥ इतिमंत्रौः ॥ ततोब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिगणपतिप्रीतयेदक्षि
णादेया ॥ ततःपुरोधास्तानिहरिद्राखंडयुतानिपूगानिदंपत्योरुत्तरीयांतयोःपृथक्पृथग्विवाहव्रतरक्षणंगण
पतिमनुस्मृत्यपूजामंत्राभ्यांबध्नीयात् ॥ वधूवरौविवाहव्रतंसमाप्त्यंतंतद्ग्रंथिद्वयंनाविसृजेतां ॥ ततःपु
रोधाः ॥ नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिर्व्यज्यते ॥ एधंतेऽअस्याज्ञातयः पतिर्बंधेषुबध्यते ॥ इतिमंत्रेण
तयोरुत्तरीयांतौमिथोबध्नीयात् ॥ ततः सभार्योदातावृद्धाः पुरंध्र्योज्ञातिबांधवाश्चक्रमादाशीर्भिरार्द्राक्ष
तारोपणंकुर्युः ॥ ततोदंपतीपात्रस्थसिततंडुलपुंजत्रयेउदक्संस्थयामहालक्ष्मीपार्वतीशचीश्चषोडशोप

चारैनाममंत्रेणाभ्यर्च्यसौभाग्यादिप्रार्थयेतां ॥ अथतिथ्यादिसंकीर्त्यचतुर्थदिवसपर्यंतंविवाहव्रतंचरि
ष्यावहेइतिसंकल्प्यप्रथमदिनेरोहिणीसोमौभूलादाक्षायणींचपूजयेतां ॥ ततोवधूर्हरिद्राजीरकादिमंगल
द्रव्यपरिपूर्णवंशपात्रेवायनानिसुवासिनीभ्योलक्ष्म्यादिदेवतात्रयप्रीत्यैयथाशक्तिदद्यात् ॥अथद्विजैराशिषो
देयाः ॥ तन्मंत्राः ॥ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्य
शेमदेवहितंयदायुः ॥द्रविणोदाद्रविणसस्तुरस्यद्रविणोदाःसनरस्यप्रयंसत् ॥ द्रविणोदावीरवतीमिषंनोद्रवि
णोदारासतेदीर्घमायुः ॥ सवितापश्चातात्सवितापुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरात्तात् ॥ सवितानःसुव
तुसर्वतातिंसवितानोरासतांदीर्घमायुः ॥ नवोनवोभवतिजायमानोन्हांकेतुरुषसामेत्यग्रं ॥ भागंदेवेभ्योवि
दधात्यायन्प्रचंद्रमास्तिरतेदीर्घमायुः ॥ उच्चादिविदक्षिणावंतोऽअस्थुर्येऽअश्वदाःसहतेसूर्येण ॥ हिरण्यदा
ऽअमृतत्वंभजंतेवासोदाःसोमप्रतिरंतऽआयुः ॥इत्यादयःआयुःपदांताःषट् ॥ततोवधूवरौपरस्परहस्तधारणे
नबहिरंगणस्थांपूर्वोक्तलक्षणांवेदिंमंत्रघोषेणगच्छेतां ॥ प्रयोगपारिजातेतुगृह्यपरिशिष्टानुसारेणकन्यादा
नतत्प्रतिग्रहजवनिकापूर्वकमंत्रवन्निरीक्षणाक्षतारोपणदास्यादिदानपुरोधःकर्तृकाभिषेकपरस्परक्षीरघृत
तिलकरणमालारोपणपूर्वसंपादितकौतुकसूत्रबंधनगणपतिपूजनकंकणबंधनादीत्ययमनुष्ठानक्रमउक्तः

सचदेशाचारवशेनानुसर्तव्यः ॥ अथखलूच्चावचाजनपदधर्माग्रामधर्माश्चतान्विवाहेप्रतीयादितिसूत्रतः पदार्थस्वरूपइवतत्क्रमेपिसमत्वाद्देशाचारप्रामाण्यस्येतिदिक् ॥ ॥ इतिना० प्रयोगरत्नेकन्यादान प्रयोगः समाप्तः ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥

॥ १९ ॥ ॥ अथ विवाह होम प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथविवाहहोमप्रारंभः ॥ वरःप्रागुक्तवेदिकायांपीठाद्यासनेप्राङ्मुखउपविश्यपश्चिममार्गेणानियमितवाचंवधूमानीयस्वदक्षिणतउपाविश्याद्दिराचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य प्रतिगृहीतायामस्यांवध्वांभार्यात्वसिद्धयेगृह्याग्निसिद्धयेचविवाहहोमंकरिष्ये ॥ तदंगस्थंडिलोल्लेपनाद्यग्निप्रतिष्ठापनांतंकरिष्यइतिसंकल्प्याग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वाग्नेःप्रत्यग्दृषदंसोपलांप्रतिष्ठाप्यप्रागुदीच्यांधान्यराशेरुपर्युदकपूर्णकुंभंनिधायतत्पल्लवैरपिधायगंधपुष्पैरलंकृत्योदगग्नेःसप्ततंडुलराशीनुपकल्प्यसमिद्द्वयमादायदेशकालकथनपूर्वकमस्मिन्विवाहहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहितेग्नौजातवेदसमग्निमिध्मेनप्रजापतिंप्रजापतिंचाघारदेवतेआज्येन ॥ अत्रप्रधानं ॥ त्रिरग्निंपवमानंसकृदग्निंप्रजापतिंचाज्येनअर्यमाग्निंवरुणाग्निंपूषाग्निंप्रजापतिंचलाजद्रव्येणशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्युक्तासम

स्तव्याहृतिभिरग्नावाघायप्रजापतयइत्युक्त्वापरिसमूहनादिकलापात्रासादनंकुर्यात् ॥ तत्रप्रोक्षणवंच
मसाज्यभाजनेइध्माबर्हिष्यासाद्यपात्रात्पश्चिमतोलाजशूर्पंचासाद्याज्याधिश्रपणांतंकृत्वाज्यंलाजै
स्त्रिःपर्यग्निकृत्वाज्योत्पवनमात्रंकृत्वालाजांस्त्रिःप्रोक्ष्यस्रुवंसंमृज्यवध्वान्वारब्धइध्माधानाद्याघारहोमौकुर्या
त् ॥ आज्यभागौनस्तः ॥ अथप्रधानहोमः ॥ अग्नआयूंषीतितिसृणांशतंवैखानसाऋषयः ॥ अग्निःपव
मानोदेवता ॥ गायत्रीछंदः ॥ विवाहप्रधानाज्यहोमेवि० ॥ ॐ अग्नऽआयूंषिपवसऽआसुवोर्जमिषंच
नः ॥ आरेबाधस्वदुच्छुनांस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदंनमम ॥ ॐ अग्निऽऋषिःपवमानःपांचजन्यःपु
रोहितः ॥ तमीमहेमहागयंस्वाहा ॥ अग्नयेपव० ॥ ॐ अग्नेपवस्वस्वपाऽअस्मेवर्चःसुवीर्यं ॥ दधद्र
यिंमयिपोषंस्वाहा ॥ अग्नयेपवमानायेदंनममेतित्रिष्वपित्यागः ॥ त्वमर्यमावसुश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् ॥ विवा
हप्रधानाज्यहोमे० ॥ ॐ त्वमर्यमाभवसियत्कनीनांनामस्वधावन्गुह्यंबिभर्षि ॥ अंजंतिमित्रंसुधितन्नगो
भिर्यद्दंपतीसमनसाकृणोषिस्वाहा ॥ अग्नयइ० ॥ प्रजापतेहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ विवाहप्रधा
नाज्यहोमेवि० ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽ

अस्तु त्वयं स्याम पत्योरयूणां स्वाहा ॥ प्रजापतय० इदं न मम ॥ एवं पंचाज्याहुतीर्हुत्वा प्राङ्मुखोपविष्टा
याः पुरतः प्रत्यङ्मुखास्तिष्ठन्वर उत्तानं दक्षिणं पाणिं सांगुष्ठमुत्तानेनान्यं चैनवास्वदक्षिणकरेण गृभ्णामीतिह
स्तं गृण्हीयात् ॥ गृभ्णामीति सूर्या सावित्री सूर्या सावित्री त्रिष्टुप् ॥ पाणिग्रहणे वि० ॥ ॐ गृभ्णामि ते सौ
भगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ॥ भगो अर्यमा सविता पुरंधिर्मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः ॥ इति ॥
ततो वधूमुत्थाप्य तया करौ क्षालयित्वांजलिं कारयित्वा प्राङ्मुख्यास्तस्याः अंजलौ वरः स्रुवेणाज्यमुपस्तीर्य वधू
भ्रात्रा तत्स्थानीयेन पितृव्यपुत्रादिना वा तिष्ठता शूर्पस्थान् लाजान्मुष्ट्याहिरोप्य स्वयं चेत्पंचावत्ती तदा त्रिरो
प्य स्वयं शूर्पस्थानाभिघार्यांजलिस्थानपि सकृदाभिघार्य ॥ अर्यमणं नु गौतमो वामदेवोर्यमाग्निरनुष्टुप् ॥ वि
वाह प्रधानाज्यहोमे वि० ॥ ॐ अर्यमणं नु देवं कन्या अग्निमयक्षत ॥ स इमां देवो अर्यमा प्रेतो मुंचातु नामुतः
स्वाहेति मंत्रं पठित्वा तिष्ठन्ती तिष्ठंत्या धृतांजलिरंजल्यविच्छेदेनांगुल्यग्रैरंजलिपार्श्वेण वा हावयेत् वरो यमाभ
नु जपेत् ॥ ॐ अमोहमस्मि सा त्वं सा त्वमस्यमोहं द्यौरहं पृथिवी त्वं सामाहमृक्त्वं तावेह विवहावहै ॥ प्रजां
प्रजनयावहै सं प्रियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानौ जीवेव शरदः शतमिति ततो वधूं प्राङ्मुखीं द्वाभ्यामपि पादाभ्यां दृष

दं ॥ इममश्मानंवामदेवोवधूरनुष्टुप् ॥ अश्मारोहणेवि० ॥ ॐ इममश्मानमारोहाश्मेवत्वंस्थिराभव ॥
सहस्वपृतनायतोभितिष्ठपृतन्यतइतिमंत्रेणारोहयेत् ॥ पुनःपूर्ववदंजल्युपस्तरणादिकृत्वा ॥ वरुणंनुवा
मदेवोवरुणाग्निरनुष्टुप् ॥ विनियोगःप्राग्वत् ॥ वरुणंनुदेवंकन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवोवरुणःप्रेतो
मुंचातुनामुतःस्वाहेतिपूर्ववद्धावयित्वावरुणाग्नयइदंनममेतित्यक्त्वापुनरमोहमस्मीतिपूर्ववत्परिणीयेमम
श्मानमित्यश्मानमारोहयेत् ॥ पुनःपूर्ववदंजल्युपस्तरणादि ॥ पूषणंनुवामदेवःपूषाग्निरनुष्टुप् ॥ विनि
योगःप्राग्वत् ॥ पूषणंनुदेवंकन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवःपूषाप्रेतोमुंचातुनामुतस्वाहेतिपूर्ववद्धावयि
त्वापूषाग्नयइदंनममेतित्यक्त्वापूर्ववदमोहमस्मीत्यग्निंपरिणीयेममश्मानमित्यश्मानमारोहयेत् ॥ ततोवधू
र्वरोवावशिष्टान्सर्वांल्लाजानात्माभिमुखंशूर्पकोणेनजुहोति ॥ तदावरःप्रजापतयइतिस्मृत्वास्वाहेत्युच्चा
र्यप्रजापतयइदंनममेतित्यजेत् ॥ अत्रपरिणयनाश्मारोहणेनस्तः ॥ ततोवरः ॥ प्रत्वामुंचामीतिद्वयोः
सूर्यासावित्रीसूर्यासावित्री ॥ आद्यात्रिष्टुप्द्वितीयानुष्टुप् ॥ शिखाविमोचनेवि० ॥ ॐ प्रत्वामुंचामिवरु
णस्यपाशाद्येनत्वाबध्नात्सवितासुशेवः ॥ ऋतस्ययोनौसुकृतस्यलोकेरिष्टांत्वासहपत्यादधामि ॥ इतिद
क्षिणाशि[illegible]मुंचति ॥ ॐ प्रेतोमुंचामिनामुतःसुबद्धाममुतस्करं ॥ यथेयमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रासुभगासति॥

इत्युत्तरशिखां ॥ शिखाबंधनाभावेनविमोकः ॥ अथाग्नेरुदीच्यांसप्ततंडुलराशीन्पाश्रिमादितोवध्वाद
क्षिणपादेनवरःक्रमेणाभ्युत्क्रामयेन्मंत्रैःतत्रइषएकपदीभवसामामनुव्रताभव ॥ पुत्रान्विदावहैबहूंस्तेसंतु
जरदष्टयइतिप्रथमं ॥ उर्जेद्विपदीभवेत्यादिनाद्वितीयं ॥ रायस्पोषायत्रिपदीभवेत्यादिनातृतीयं ॥ मा
यो भव्यायचतुष्पदीत्यादिनाचतुर्थं ॥ प्रजाभ्यःपंचपदीभवेत्यादिनापंचमं ॥ ऋतुभ्यःषट्पदीभवेत्या
दिनाषष्ठं ॥ सखासप्तपदीभवेत्यादिनासप्तमंराशिं ॥ भवेत्यादेःसर्वत्रानुषंगः ॥ ततःपूर्वस्थापितमु
दकुंभकेनाचिदानाय्यतत्रस्थएववरःस्वशिरसावधूशिरःसंयोज्यकलशस्थमुदकमादायादावात्मशिरःपश्चा
द्वधूशिरःशांतिरस्त्वित्यादिपंचदशमंत्रैरभिषिच्यस्वासनेउपविश्याज्येनास्विष्टकृद्धोमंकृत्वाइध्मसंनहनहो
मादिबर्हिषिपूर्णपात्रानिनयनांतंसमाप्याविभूतिवंदनंकृत्वोंचमइत्युपस्थायपूर्वबद्धोत्तरीयांतोतूष्णींविस्रस्य
दिनविवाहेसायंसंध्यामुपास्यध्रुवारुंधतींसप्तर्षिप्रभृतीन्वध्वासहदृष्ट्वाजीवपत्नीप्रजांविंदेयेतिवध्वावा
चयेत् ॥ ततोवधूर्वाङ्नियमंविसृजेत् ॥ रात्रिविवाहेसायंसंध्यामनुपास्यैवध्रुवादिदर्शनंप्रदोषकालोपल
क्षणमेतत् ॥ तेनमेघादिनावानक्षत्रादर्शनेपितस्मिन्कालेवाग्विसर्गः ॥ उत्पातादिनाच दिवानक्षत्रदर्शने
पिनविसर्गः ॥ एतदादिविवाहाग्निमभिरक्षेत् ॥ विवाहादारभ्यदंपतीगृहप्रवेशनीयहोमांतरात्रिरात्रंद्वाद
शरात्रंसंवत्सरंवायावदक्षारालवणाशिनावलंकुर्वाणावधःशायिनौब्रह्मचारिणौस्यातां ॥ ब्राह्मण्यांचद्धाया

जीवपतिकायाजीवप्रजाया।गृहेएतांरात्रींवसेतां ॥ ग्रामांतरेगंतव्येयद्यंतरावासःस्यात्तदायंविधिः ॥ स्वग्रामविवाहेतुन ॥ ॥ इति विवाह होमः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ १६ ॥ ॥ अथ गृह प्रवेशनीय होम प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथगृहप्रवेशनीयहोमप्रारंभः ॥ अयंचगृह्यकृताप्रयाणविधेरनंतरमुक्तत्वात्समाख्यावशाच्चविवाहदिनेदिनांतरेवास्वगृहएवगत्वाकर्तव्यइतिमुख्यःकल्पः ॥ शिष्टास्तु ॥ श्वशुरगृहएवकुर्वंति ॥ अत्रयथाचारंव्यवस्था ॥ प्रयोगपारिजातेप्येवं ॥ अथप्रयोगः ॥ वरःस्वगृहेदेशकालौसंकीर्त्यममविवाहाग्नेर्गृह्यत्वसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंगृहप्रवेशनीयहोमंकरिष्यइत्यादिसंकल्प्यस्थंडिलकरणाद्यग्निप्रतिष्ठापनांतंकृत्वाश्वशुरगृहेविवाहहोमानंतरमेवैतत्करणेतुअग्नेःस्थापितत्वात्संकल्पमात्रंकृत्वाप्रत्यगग्नेःस्वदक्षिणदेशेप्राग्ग्रीवमुपरिलोमकमानडुहंचर्मास्तीर्यतस्मिन्वधूमुपवेश्यतयान्वारब्धोगृहप्रवेशनीयहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्य इतिसंकल्प्यास्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वासूर्यांसावित्रींचतुर्वारमाज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्याद्युक्त्वाव्याहृतिभिरग्नौसमिधावाधायपरिसमूहनादिकुर्यात् ॥ तयान्वारब्धइध्माधानाद्याज्यभागांतंकृत्वा ॥ आनःप्रजामित्यादिऋक्चतुष्टयस्यसूर्या

सावित्रीदेवता ॥ प्रथमजगतीद्वितीयात्रिष्टुप् ॥ ॥ तृतीयाचतुर्थ्यावनुष्टुभौ ॥ ॥ गृहप्रवेशनीयप्रधा
नाज्यहोमेविनियोगः ॥ ॐ आनःप्रजांजनयतुप्रजापतिराजरसायसमनक्त्वर्यमा ॥ अदुर्मंगलीःपति
लोकमाविशशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ १ ॥ ॐ अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः
वीरसूर्देवकामास्योनाशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ २ ॥ ॐ इमांत्वमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रांसुभगांकृणु ॥ द
शास्यांपुत्रानाधेहिपतिमेकादशंकृधि ॥ ३ ॥ ॐ सम्राज्ञीश्वशुरेभवसम्राज्ञीश्वश्र्वांभव ॥ ननांदरिसम्राज्ञी
भवसम्राज्ञीऽअधिदेवृषु ॥ ४ ॥ अत्रऋगंतेस्वाहाकारंपठन्नाज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ सर्वत्रसूर्यासाविन्याइ
दंनममेतित्यागः ॥ समंजंत्वित्यस्यसूर्यासावित्रीसूर्यासाविन्यनुष्टुप् ॥ दधिप्राशनेआज्यशेषेणवाहृदयांज
नेवि० ॥ ॐ समंजंतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ ॥ संमातरिश्वासंधातासमुदेष्ट्रीदधातुनौ ॥ अनेन
सकृत्पठितेनसकृत्प्राश्यपत्नीमपिप्राशयेत् ॥ हुतशिष्टाज्येनवास्वस्यपत्न्याश्चहृदयांजनंकार्यं ॥ हस्तं
प्रक्षाल्याज्येनास्विष्टकृदादिहोमशेषंसमाप्यपतिपुत्रवतीभिःकृतनीराजनौदंपतीद्विजाशिषोगृहीत्वामुदि
तौतिष्ठेतां ॥ अत्रविशेषमाहाचार्यः ॥ अर्धरात्रेव्यतीतेतुपरेद्युःप्रातरेवहि ॥ गृहप्रवेशनीयःस्यादितियज्ञ
विदोविदुरिति ॥ ततोविवाहाद्द्वितीयाहेदंपतीअप्सरोगंधर्वौभूत्वामहादेवींतृतीयाहेस्वाहाग्नीभूत्वाकालि

कांचतुर्थीहेमानवौभूत्वाशांकरीमावाहनादिभिः पूजयेताम् ॥ गृहप्रवेशनीयांतेपूर्वोक्तंत्रिरात्रादिकाले व्रतंचरित्वाविवाहकालेवध्वापरिहितंवासःप्रक्षाल्यसत्येनोत्तभिताभूमिरित्यादिसूक्ताख्यासूर्यांपाठतोर्थंत श्वजानतेब्राह्मणायवरोदद्यात् ॥ ततोवरसंपूर्त्यर्थंयथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयित्वा ॥ ॐ स्वस्तिभवंतोब्रुवंत्वितितानुक्त्वा ॐ स्वस्तीतितैर्वाचयेत् ॥ ॥इति गृहप्रवेशनीय होमः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥

॥ १७ ॥ ॥ ऐरिणी दान प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथऐरिणीदानप्रारंभः ॥ अथविवाहाच्चतुर्थदिनरात्रौतत्रभद्रादिसंभवेदिनएव वाशिष्टाचारप्राप्तवरमात्रेतत्समायैवाऐरिण्याख्यक्षुद्रषोडशवंशशूर्पयुतमहावंशपात्रदानंकार्यं कन्यादात्रा सवस्त्रफलतांबूलंदंपत्योर्वंशवर्धनं ॥ ऐरिण्याख्यंवंशपात्रंपक्वान्नैःपरिपूरितं ॥ करकैरुद्रसंख्याकैःसुवर्णपरिपूरितैः ॥ एतावदैरिणीरूपंकर्तव्यंकिलसूरिभिः ॥ एवंसंपाद्यकन्यादातासभार्योदेशकालौसंकीर्त्य विवाहस्यसंपूर्णफलप्राप्तयेवरस्यतत्पितृमात्रादीनांतत्पक्षीयाणांचयथाविभववस्त्रादिभिःपूजनमहंकरिष्यइतिसंकल्प्यवरतात्पितृमातृभ्रात्रादिभ्यःक्रमेणयथाविभवंपट्टपट्टीदुकूलवस्त्रादिदत्वापुनस्तिथ्यादिसंकीर्त्यममोमामहेश्वरप्रीतिद्वाराकन्यादानफलसंपूर्णतायैवंशाभिवृद्धयेचऐरिणीपूजनंवरमात्रेऐरिणीदानं

चकरिष्ये ॥ ऐरिणीत्वमुमादेवीमहेशोगिरिजापतिः॥ अतस्त्वांपूजयिष्यामिऐरिणींसर्वकामदां ॥ सवस्त्रांच
सदीपांचशूर्पैःषोडशभिर्वृतां ॥ वरमात्रेप्रदास्यामिकन्यादानस्यसिद्धये ॥ इतिसंकल्प्यमहावंश
पात्रेउमामहेश्वरौषोडशोपचारैःपूजयित्वावंशपात्रंवरमात्रेदत्वामंत्रान्पठेत् ॥ वंशोवंशकरःश्रेष्ठोवं
शोवंशसमुद्भवः ॥ अनेनवंशदानेनतुष्टोवृद्धिंकरोतुमे ॥ वंशपात्रमिदंपुण्यंवंशजातसमुद्भवं ॥
वंशानामुत्तमंदानमतःशांतिप्रयच्छमे ॥ वंशपात्राणिसर्वाणिमयासंपादितानिवै ॥ उमाकांताय
दत्तानिममगोत्राभिवृद्धये ॥ वंशवृद्धिकरंदानंसौभाग्यादिसमन्वितं ॥ वस्त्रेणाच्छादितंपूगफलहेमस
मन्वितं ॥ सर्वपापक्षयकरंनानाद्रव्यैस्तुपूरितं ॥ दानानामुत्तमंदानमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ इतिततःक
न्यांवरपितृमातृसंगयोःपृथगुपवेश्यपृथक्तौप्रार्थयेत् ॥ सप्तवर्षाव्वियंकन्यापुत्रवत्पालितामया ॥ इ
दानींतवपुत्रायदत्तास्नेहेनपाल्यतामिति ॥ वरमातावधूमातादितत्पक्षसुवासिनीभ्यःसकंचुकक्षुद्रवंशशू
र्पवायनदानादिवध्वाकारणीयमित्याद्याचारप्राप्तं ॥ यथाचारंज्ञेयं ॥ इदमैरिणीपूजादिवधूपितृमातृभ्यां
मभुक्तवभ्यांकुलाभोजनंकार्यं ॥ ॥ इति श्रीना० प्र० ऐरिणीपूजादिचतुर्थदिनकृत्यंसमाप्तं ॥ छ ॥

॥ १८ ॥ ॥ अथ देवकोत्थापन मंडपोद्वासन विधि प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथदेवकोत्थापनमंडपोद्वासनविधिप्रारंभः ॥ तत्रकालः ॥ समेचादिवसेकुर्याद्देवकोत्थापनंबुधः ॥ षष्ठंचविषमंनेष्टंमुत्कापंचमसप्तमौ ॥ समेषुषष्ठंविषमेषुपंचमसप्तमातिरिक्तंदिनंनात्रेष्टमित्यर्थः ॥ उक्तकालेमंडपांतःसपत्नीकःस्वासनेउपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालसंकीर्तनादिकृत्वाअद्यविवाहांगत्वेनस्थापितदेवतानामुत्थापनंमंडपोद्वासनंपुण्याहवाचनंचकरिष्ये इतिसंकल्प्य सर्वादेवताःप्रत्यहवत्पूजयित्वाउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेअभ्यारमिदद्रयोइतिविसृज्यभगवत्यादीनांमंडपांतस्तैलाभ्यंगोद्वर्तनोष्णोदकस्नानानिकारयित्वावेष्टनसूत्रमुन्मुच्यस्वस्तिवाचनंकुर्यात् ॥ ततोद्विजैरभिषेकःकार्यः ॥ अभिषेकांतेपुरोधास्तच्छाखादिवंशपात्रेनिधायतदुपरिप्रक्षिप्याऽभिषेकजलंसकुटुंबयजमानशिरसिकिंचित्स्रावयेत् ॥ प्रेतिचेतिचेत्येतद्धैसर्वंस्वस्त्ययनंयत्प्रेतिचेतिचेतितयोरस्याप्रियःस्यात्तमेतेनानुमंत्रयेतप्रेतिचेतिचेतिस्वस्त्येवगच्छतिस्वस्तिपुनरागच्छतीतिब्राह्मणंपठेत् ॥ एवंत्रिःकुर्यात् ॥ ततःकर्तास्वशिरसिबद्धांजलिरस्मद्गोत्रेषुषट्सुषट्सुमासेषुशोभनमस्त्वितिद्विजान्प्रार्थयेत् ॥ तेचतथास्त्वितिब्रूयुः ॥

ततोद्विजांश्चंदनताम्बूलदक्षिणादिनापूजयित्वातदाशिषोमंत्रोक्ताग्रृण्हीयात् इत्यादिदेशकुलाचारानुसारे णकार्यं ॥ ॥ इति देवको त्थाप० समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ११ ॥ ॥ अथ वध्वाःप्रथम गृह प्रवेश प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथवध्वाःप्रथमगृहप्रवेशप्रारंभः ॥ वधूप्रवेशःप्रथमेतृतीयेशुभप्रदःपंचमकेत थान्हि ॥ द्वितीयकेवाथचतुर्थकेवाषष्ठेवियोगामयदुःखदःस्यात् ॥ लल्लः ॥ स्वभवनपुरप्रवेशेदेशानां विप्लवेतथोद्वाहे ॥ नववध्वागृहगमनेप्रतिशुक्रविचारणानास्ति ॥ मांडव्यः ॥ नित्ययानेगृहेजीर्णेप्राश नांतेपुसप्तसु ॥ वधूप्रवेशमांगल्येनमौढ्यंगुरुशुक्रयोः ॥ ज्योतिःप्रकाशः ॥ वामेशुक्रेनवोढायाःसुखंहा निश्चदक्षिणे ॥ धनंधान्यंचपृष्ठस्थेसर्वनाशःपुरःस्थिते ॥ नवोढायास्तुवैधव्यंयदुक्तंसंमुखेभृगौ ॥ तदेवं विबुधैर्ज्ञेयंकेवलंतुद्विरागमे ॥ पूर्वतोभ्युदितेशुक्रेप्रयायाद्दक्षिणापरे ॥ पश्चिमाभ्युदितेचैवयायात्पूर्वोत्तरे दिशौ ॥ तथाभाद्रपदमासमारभ्यपूर्वादिमुख्यदिक्षुप्रतिदिशंमासत्रयंकपाटंज्ञेयं ॥ चैत्रमारभ्यपूर्वाद्यष्ट दिक्षुमुख्यदिशिमासद्वयंविदिक्ष्वेकमासंक्रमेणकंटकंजानीयात् ॥ इदंद्वयंग्रामांतरेनववधूगमनेवर्ज्यं ॥ नियतकालेपिकदाचिन्निषेधमाहगर्गः ॥ व्यतीपातेचसंक्रांतौग्रहणेवैधृतावपि ॥ श्राद्धंविनाशुभंनैवप्रा

प्तकालेपिमानवः ॥ तथा ॥ अमासंक्रांतिविष्टयादौप्राप्तेकालेपिनाचरेदिति ॥ ॐ इहप्रियंप्रजयाते
समृध्यतामस्मिन्गृहेगार्हपत्यायजागृहि ॥ एनापत्यांतन्वां संसृजस्वाधाजिव्रींविदथमावदाथः ॥ इति
वधूंगृहंप्रवेश्यसवधूकोवरोगणपतिंलक्ष्मींचयथाचारंसंपूज्यपुण्याहंवाचयित्वाविप्राशिषोगृण्हीयात् ॥ वि
वाहात्प्रथमेपौषेआषाढेचाधिमासिके ॥ भर्तुर्गृहेस्त्रीनयायाच्चैत्रेतातगृहेतथा ॥ ॥ इति गृहगमन वि
धिः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १०० ॥ ॥ अथ विवाहे आशौचादि निर्णय प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथविवाहआशौचादिनिर्णयप्रारंभः ॥ विधिवत्कृतेकन्यामरणेत्रिरात्रादिव्र
तसमाप्तिपर्यंतंमध्येआशौचप्राप्तौतदपोह्यसद्यःशौचंविधीयतइतिचंद्रिकाकारआह ॥ तत्रयाज्ञवल्क्यः ॥
दानेविवाहेयज्ञेचसंग्रामेदेशविप्लवे ॥ आपद्यपिचकष्टायांसद्यःशौचंविधीयतइति ॥ दातुर्वरस्यकन्यायाः
सद्यःशौचंविधीयतइत्यर्थः ॥ बृहस्पतिः ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुत्वंतराम्रृतसूतके ॥ पूर्वसंकल्पितार्थेषुन
दोषःपरिकीर्तितः ॥ षट्त्रिंशन्मते ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुत्वंतराम्रृतसूतके ॥ परैरन्नंप्रदातव्यंभोक्तव्यंच
द्विजोत्तमैः ॥ विष्णुः ॥ व्रतयज्ञविवाहेषुश्राद्धेहोमार्चनेजपे ॥ प्रारब्धेसूतकंनस्यादनारब्धेतुसूतकं ॥

प्रारंभश्चतेनैवोक्तः ॥ प्रारंभवरणंयज्ञेसंकल्पोव्रतसत्रयोः ॥ नांदीमुखंविवाहादौश्राद्धेपाकपरिक्रियेति ॥ नांदीमुखावधिश्चावश्यकत्वेधिकउक्तः ॥ एकविंशत्यहर्यज्ञेविवाहेदशवासराः ॥ त्रिषट्चौलोपनयनेनां दीश्राद्धंविधीयतइति ॥ तेनएकविंशत्याद्यहरंतःपातियथायज्ञादिभवतितथाआवश्यकेयज्ञादौपूर्वंश्राद्धं कुर्यादित्यर्थः ॥ प्रारंभाभावेपिकन्यायाःधार्यत्वेसान्निहितलग्नांतराभावेचहोमादिपूर्वकंविष्णुरनुज्ञामाह ॥ अनारब्धविशुध्यर्थंकूष्मांडैर्जुहुयाद्घृतं ॥ गांदद्यात्पंचगव्याशीततःशुध्यतिसूतकीति ॥ उपकल्पितब हुसंभारस्यापिसन्निहितलग्नांतराभावेनसंभारधारणाशक्तौआशौचाभावमाह ॥ विष्णुः ॥ नदेवप्रतिष्ठा विवाहयोःपूर्वसंभृतयोरिति ॥ अथविवाहकालेकन्याऋतुमतीचेत्तत्राह ॥ यज्ञपार्श्वः ॥ विवाहे वितितेतंत्रेहोमकालउपास्थिते ॥ कन्यांऋतुमतींदृष्ट्वाकथंकुर्वीतयाज्ञिकः ॥ स्नापयित्वातुतांकन्यामर्च यित्वायथाविधि ॥ युंजानामाहुतिंहुत्वाततःकर्माणियोजयेत् ॥ आहुतिमंत्रस्तैत्तिरीयशाखायां ॥ युंजा नःप्रथमंमनःस्तत्वायसविताधियः ॥ अग्निर्ज्योतिर्निचाय्यपृथिव्याअध्याभरदिति ॥ यद्वा ॥ विवाहहोमे प्रक्रांतेयदिकन्यारजस्वला ॥ त्रिरात्रंदंपतीस्यातांपृथक्शय्यासनाशनौ ॥ चतुर्थेहनिसंस्नातौतस्मिन्नग्नौ यथाविधिइति ॥ जुहुयातामितिशेषः ॥

॥ इति विवाह आशौचादि निर्णयः समाप्तः ॥ छ ॥

॥ १०१ ॥ ॥ अथ प्रसंगात्पुनर्विवाह विधि प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथप्रसंगात्पुनर्विवाहउच्यते ॥ कृतेविवाहेपंचांगशुद्धिराहित्यादिदोषश्चेज्ज्ञातस्त
दाज्योतिः शास्त्रोक्तकालविशेषेपुनर्विवाहः कार्यः ॥ तदाहनृसिंहः श्रीधरीये ॥ पुनर्विवाहंवक्ष्यामिदं
पत्योः शुभवृद्धिदं ॥ लग्नेंदुलग्नयोर्दोषेग्रहतारादिसंभवे ॥ अन्येष्वशुभकालेषुदुष्टयोगादिसंभवे ॥ वि
वाहेचापिदंपत्योराशौचादिसमुद्भवे ॥ तस्यदोषस्यशांत्यर्थंपुनर्वैवाह्यमिष्यते ॥ अयनंचोत्तरंश्रेष्ठंवर्धये
तुविशेषतः ॥ आषाढमार्गशीर्षौद्वौवर्ज्यौशेषाः शुभावहाः ॥ विवाहोक्तर्क्षतिथ्यंशराशिवारादिवर्गजाः
॥ करणायोगसंज्ञानिग्रहगोचरयोगकाः ॥ तस्मिन्विवाहसमयेशुभदाश्चतथैवहि ॥ पूर्वाण्हेपूर्वरात्रौच
विवाहःशुभदोभवेदिति ॥ ॥ इतिपुनर्विवाहः समाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १०२ ॥ अथ द्वितीयादि विवाह विधि प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथद्वितीयादिविवाहविधिप्रारंभः ॥ तत्राधिवेदनीयाआहयाज्ञवल्क्यः ॥ सुरापी
व्याधिताधूर्तावंध्यार्थघ्न्यप्रियंवदा ॥ स्त्रीप्रसूश्चाधिवेत्तव्यापुरुषद्वेषिणीतथा ॥ अधिविन्नातुभर्तव्यामह
देनोन्यथाभवेत् ॥ अधिवेत्तव्यात्तदुपरिरूपंतरंकर्तव्यमित्यर्थः ॥ आपस्तंबः ॥ धर्मप्रजासंपन्नेदारेना

न्यांकुर्वीतेति ॥ अभिवेदनेप्रतीक्षाकालंमनुराह ॥ वंध्याष्टमेधिवेत्तव्यादशमेतुमृतप्रजा ॥ एकादशे
स्त्रीजननीसद्यस्त्वप्रियवादिनीति ॥ संग्रहे ॥ अप्रजांदशमेवर्षेस्त्रीप्रजांद्वादशेत्यजेत् ॥ मृतप्रजांपंचद
शेसद्यस्त्वप्रियवादिनीं ॥ रत्यर्थेतुविवाहांतरेविशेषः ॥ एकामुत्क्रम्यकामार्थमन्यांलब्धुंयइच्छति ॥ स
मर्थस्तोषयित्वार्थैस्त्वन्यांरम्यांसमुद्वहेत् ॥ याज्ञवल्क्यस्तु ॥ आज्ञासंपादिनींदक्षांवीरसूंप्रियवादिनीं ॥
त्यजन्दाप्यस्तृतीयांशमद्रव्योभरणंस्त्रियः ॥ सधनोधनतृतीयांशमधनोशनाच्छादनात्मकभरणंदाप्य
मित्यर्थः ॥ यात्वेतावतापरितुष्टागृहान्निर्गच्छेतांप्रत्याहमनुः ॥ अधिविन्नातुयानारीनिर्गच्छेद्रोषितागृहात्
॥ सासद्यः सन्निरोद्धव्यात्याज्यावाकुलसन्निधाविति ॥ बहुभार्योज्येष्ठयैवसहधर्मंसपत्नीकसाध्यंकुर्या
दितिहेमाद्रौकात्यायनः ॥ अग्निशिष्टादिशुश्रूषाबहुभार्यःसवर्णया ॥ कारयेत्तद्बहुत्वंचेज्ज्येष्ठयागार्हि
तानचेति ॥ शिष्टशुश्रूषाआतिथ्यादिपूजा ॥ साचपत्नीसंपाद्यधर्ममात्रोपलक्षणार्था ॥ गार्हिताधर्मायो
ग्यत्वापादकपातित्यादिदोषवतीनचेदित्यर्थः ॥ तादृशीचेन्नतनयाकिंत्वनेवंविधयाकनिष्ठयापिकारयेत् ॥
याज्ञवल्क्यः ॥ सत्यामन्यांसवर्णायांधर्मकार्यंनकारयेत् ॥ सवर्णासुविधौधर्म्येज्येष्ठयानविनेतरा ॥ अ
न्यांअसवर्णां ॥ इदंचाधानेसहाधिकृतानेकभार्याविषयं ॥ अनधिकृतायास्तुप्रसक्त्यभावएव ॥ तत्रापिकेव
लक्रत्वर्थमाज्यावेक्षणादियजमानौदुंबरीसन्मानवदेकयैकसवर्णयाज्येष्ठयाकारयेत् ॥ पत्नीसन्नहनादितु

कर्तृसंस्कारकंसहाधिकृताभिः सर्वाभिरित्यादिमीमांसामांसलमनसांसुविज्ञानं ॥ स्मार्ताग्निसाध्येतुक
र्मणिसर्वासांसहाधिकारः ॥ प्रथमविवाहाग्नावेवापरविवाहहोमविधानात्तदसंभवोग्निद्वयसंसर्गविधानाच्च
अतस्तत्राप्युक्तएवकर्मसुकर्तृविवेकः ॥ द्वितीयादिविवाहेअग्निनियममाहहोमादिकात्यायनः ॥ सदारो
न्यान्पुनर्दारानुद्वोढुंकारणांतरात् ॥ यदिच्छेदग्निमान्कुर्वन्कहोमोस्यविधीयते ॥ स्वाग्नावेवभवेद्धोमोलौ
किकेनकदाचनेति ॥ अयंचनियमांसंभवेग्रामांतरादावसंभवेतुलौकिकाग्नौहुत्वातयोर्यथाकालंवक्ष्यमाण
संसर्ग विधिः कार्यः ॥ अत्रद्वितीयादिविवाहेजीवत्पितृकोपिस्वयमेवनांदीश्राद्धंकुर्यात् ॥ नांदीश्राद्धं
पिताकुर्यादाद्येपाणिग्रहेपुनः ॥ अतऊर्ध्वंप्रकुर्वीतस्वयमेवतुनांदिकमितिस्मृतेः ॥ तत्रापितृवर्गेविवाहा
यमातृमातामहवर्गयोः कुर्यात् ॥ मातरिजीवत्यांमातामहवर्गस्यैवतस्मिन्नपिजीवतिद्वारलोपाद्वृद्धिश्रा
द्धलोपएव ॥ सोपिसाग्निकश्चेद्येभ्यः स्वयमेवदद्यात् ॥ येभ्यएवपितादद्यात्तेभ्यः कुर्वीतसाग्निकइतिव
चनात् ॥ अन्यअनग्निकोपिपितृदेवताभ्योदद्यात् ॥ नतुलोपः ॥ वृद्धौतीर्थेचसंन्यस्तेतातेचपतितेसति ॥ ये
भ्यएवपितादद्यात्तेभ्योदद्यात्स्वयंसुतइतिमैत्रायणीयपरिशिष्टादित्यादिरस्मत्कृतेत्रिस्थलीसेतौविस्तरोज्ञे
यः द्वितीयादिविवाहकालविशेषउक्तः संग्रहेप्रमदामृतवासरादितः पुनरुद्वाहंविधिवरस्यच ॥ विषमेप

रिवत्सरेशुभोयुगुलेचापिमृतिप्रदोभवेत् ॥ जीवंत्यांपूर्वपत्न्यांद्वितीयादिविवाहेनायंकालनियमः ॥ इ
तिद्वितीयादिविवाहविधिःसमाप्तः ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १०३ ॥ ॥ अथ अर्क बिवाह विधि प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथअर्कविवाहविधिप्रारंभः ॥ तृतीयामानुषीविवाहस्यनिषिद्धत्वात्तस्मि
न्कर्तव्येऽर्कविवाहविधिः ॥ तृतीयानिषेधमाहमात्स्येकश्यपः ॥ तृतीयांमानुषींनैवचतुर्थींयःसमुद्वहेत् ॥
पुत्रपौत्रादिसंपन्नःकुटुंबीसाग्निकोज्वलः ॥ उद्वहेद्वतिसिध्यर्थंतृतीयांनकदाचन ॥ मोहादज्ञानतोवापिय
दिगच्छेत्तुमानुषीं ॥ नश्यत्येवनसंदेहोगर्गस्यवचनंयथा ॥ अन्यत्रापि ॥ तृतीयांयदिचोद्वाहेत्तर्हिसा
विधवाभवेत् ॥ चतुर्थादिविवाहार्थंतृतीयेऽर्कंसमुद्वहेत् ॥ आदित्यादिवसेबापिहस्तर्क्षेवाशनैश्चरे ॥ शुभे
दिनेवापूर्वाह्णेकुर्यादर्कविवाहकं ॥ देशादिब्रह्मपुराणेदर्शितं ॥ ग्रामात्प्राच्यामुदीच्यांवासुपुष्पफलसंयु
तं ॥ परीक्ष्ययत्नतोधस्तात्स्थंडिलादियथाविधि ॥ व्यासः ॥ स्नात्वालंकृतवासास्तुरक्तगंधादिभूषि
तं ॥ सपुष्पफलशाखैकमर्कगुल्मंसमाश्रयेत् ॥ सुलक्षणेनसंयुक्तमर्कंसंस्थाप्ययत्नतः ॥ अर्ककन्याप्र
दानार्थंआचार्यंकल्पयेत्पुरा ॥ अर्कसंनिधिमागत्यतत्रस्वस्त्यादिवाचयेत् ॥ नांदीश्राद्धंहिरण्येन

अष्टवर्गान्प्रपूजयेत् ॥ पूजयेन्मधुपर्केणवरंविप्रस्यहस्ततः ॥ यज्ञोपवीतंवस्त्रंचहस्तकर्णादिभूषणं ॥
उष्णीषगंधमाल्यादिवरायास्मैप्रदापयेत् ॥ स्वशाखोक्तप्रकारेणमधुपर्कंसमाचरेत् ॥ ॥ ब्रह्मपुराणे ॥
यथाविधीत्यस्यानंतरं ॥ कृत्वार्कपुरतस्तिष्ठन्प्रार्थयेत्तंद्विजोत्तमः ॥ त्रिलोकवासिन्सप्ताश्वछाययास
हितोरवे ॥ तृतीयोद्वाहजंदोषंनिवारयसुखंकुरु ॥ तत्राध्यारोप्यदेवेशंछाययासहितंरविं ॥ वस्त्रैर्माल्यैस्त
थागंधैस्तन्मंत्रेणैवपूजयेत् ॥ तन्मंत्रेणाकृष्णेनेत्यादिना ॥ अन्यत्रापि ॥ श्वेतवस्त्रेणसंवेष्ट्यतथाका
र्पासतंतुभिः ॥ ममप्रीतिकरायेयंमयासृष्टापुरातनी ॥ अर्कजाब्रह्मणासृष्टाअस्माकं[illegible]तिरक्षतु ॥ पुनःप्र
दक्षिणीकुर्यान्मंत्रेणानेनमंत्रवित् ॥ नमस्तेमंगलेदेवीनमःसवितुरात्मजे ॥ त्राहिमांकृपयादेवीपत्नीत्वंम
इहागता ॥ अर्कत्वंब्रह्मणासृष्टःसर्वप्राणिहितायच ॥ वृक्षाणामादिभूतस्त्वंदेवानांप्रीतिवर्धनः ॥ तृती
योद्वाहजंपापंमृत्युंचाशुविनाशय ॥ ततश्चकंन्यावरणंत्रिपुरुषंकुलमुद्धरेत् ॥ आदित्यःसविताचार्कःपु
त्रीपौत्रीचनप्त्रिका ॥ गोत्रंकाश्यपइत्युक्तंलोकेलौकिकमाचरेत् ॥ मुहूर्तेऽर्कंनिरीक्षेतस्वस्तिसूक्तमुदीरय
न् ॥ आशीर्भिःसहितंकुर्यादाचार्यप्रमुखैर्द्विजैः ॥ अथाचार्यंसमाहूयविधिनातन्मुखाच्चतां ॥ प्रतिगृह्य
ततोहोमंगृह्योक्तविधिनाचरेत् ॥ आचार्यस्यदानमंत्रमाह ॥ व्यासः ॥ अर्ककंन्यामिमांविप्रयथाशक्ति
विभूषितां ॥ गोत्रायशर्मणेतुभ्यंदत्तांविप्रसमाश्रयेति ॥ अंजल्यक्षतकर्माणिकृत्वाकंकणपूर्वकं ॥ यावत्पू

चरतंसूत्रंतावदर्कंप्रवेष्टयेत् ॥ स्वशाखोक्तेनमंत्रेणगायत्र्यावाथवाजपेत् ॥ पंचीकृत्यपुनःसूत्रंस्कंधेबध्ना
तिमंत्रतः ॥ बृहत्सामेतिमंत्रेणसूत्ररक्षांप्रकल्पयेत् ॥ अर्कस्यपुरतःपश्चाद्दक्षिणोत्तरयातथा ॥ कुंभांश्च
निक्षिपेत्पश्चादाग्नेयादिचतुष्टये ॥ सवस्त्रंप्रतिकुंभंचत्रिसूत्रेणैववेष्टयेत् ॥ हरिद्रागंधसंयुक्तंपूरयेच्छीतलं
जलं ॥ प्रतिकुंभंमहाविष्णुंसंपूज्यपरमेश्वरं ॥ पाद्यार्घ्यादिनैवेद्यांतंकुर्यान्नाम्नैवमंत्रवित् ॥ अथहोमप्र
कारःशौनकेनदर्शितः ॥ तृतीयेस्त्रीविवाहेतुसंप्राप्तेपुरुषस्यतु ॥ अर्कविवाहंवक्ष्यामिशौनकोऽहंविधान
तः ॥ अर्कसन्निधिमागत्यतत्रस्वस्त्यादिवाचयेत् ॥ नांदीश्राद्धंप्रकुर्वीतस्थंडिलंचप्रकल्पयेत् ॥ अर्क
मभ्यर्च्यसौर्यांचगंधपुष्पाक्षतादिभिः ॥ सौर्यासूर्यदेवत्ययाआकृष्णेनेत्यादिऋचालंकृतस्तद्वद्वस्त्रमाल्या
दिभिःशुभैः ॥ अर्कस्योत्तरदेशेनुसमन्वारब्धएतया ॥ एतयाअर्ककन्यया ॥ उल्लेखनादिकंकुर्यादाघा
रांतमतःपरं ॥ आज्याहुतीश्चजुहुयात्संगोभिरनयैकया ॥ यस्मैत्वाकामकामायेत्येतयर्चाततःपरं ॥
व्यस्ताभिश्चसमस्ताभिःततश्चस्विष्टकृद्भवेत् ॥ परिषेचनपर्यंतमयाश्चेत्यादिकंक्रमात् ॥ प्रार्थनामंत्रा
दिविशेषमाह ॥ व्यासः ॥ पुनःप्रदक्षिणंकृत्वामंत्रमेनमुदीरयेत् ॥ मयाकृतमिदंकर्मस्थावरेषुजरायुणा
अर्कापत्यानिनोदेहितत्सर्वंक्षंतुमर्हसि ॥ इत्युक्त्वाशांतिसूक्तानिजप्त्वातांविसृजेत्पुनः ॥ गोयुग्मंदक्षिणां
दद्यादाचार्यायचभक्तितः ॥ इतरेभ्योपिविप्रेभ्योदक्षिणांचापिशक्तितः ॥ तत्सर्वंगुरवेदद्यादंतेपुण्याहमा

चरेत् ॥ अत्रपंचमदिनेकर्तव्यमुक्तं ॥ ब्रह्मपुराणे ॥ चतुर्थेदिवसेतीतेपूर्ववत्तांप्रपूज्यच ॥ विसृज्यहोम
मग्निंचविधिनामानुषींपरां ॥ उद्वहेदन्यथानैवपुत्रपौत्रादिवृद्धिमान् ॥ नपशून्नचमित्राणिमंगलंनैवग
च्छति ॥ एवमेतद्विजश्रेष्ठविधिनासम्यगुद्वहेत् ॥ धनधान्यसमृद्धिश्चइच्छाशक्तिःपरत्रचेति ॥ अत्रैवं
संक्षेपप्रयोगः ॥ ॥ वरःकृतनित्यक्रियःरविशनिवारयोर्हस्तनक्षत्रेअन्यस्मिन्वाशुभेन्हिग्रामात्प्राच्यामु
दीच्यांवार्कंगत्वाआचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यममतृतीयमानुषीपरिणयनजनितसर्वारिष्टशांत्य
र्थंअर्कविवाहंकरिष्येतदंगतयागणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्ये ॥ एतानिकृ
त्वाचार्यंवृणुयात् ॥ अस्मिन्नर्कविवाहकर्मणिआचार्यत्वेनत्वामहंवृणे ॥ वृतोस्मीत्युक्त्वा ॥ ततआचार्यः ॥
वरोवा ॥ आकृष्णेनेतिमंत्रेणअर्कंछायासहितंसूर्यमावाह्यषोडशोपचारैःपूज्यगुडोदनंनैवेद्यंसमर्प्यवस्त्रेण
तंतुभिश्चवेष्ट्यप्रार्थयेत् ॥ त्रिलोकवासिन्सप्ताश्वछाययासहितोरवे ॥ तृतीयोद्वाहजंदोषंनिवारयसुखंकुरु
ततोवरोजलमादायत्रिःप्रदक्षिणंपरिषिंचेदेभिर्मंत्रैः ॥ ममप्रीतिकरायेयंमयासृष्टापुरातनी ॥ अर्कजाब्रह्म
णासृष्टाअस्माकंपरिरक्षतु ॥ नमस्तेमंगलेदेविनमःसवितुरात्मजे ॥ त्राहिमांकृपयादेविपत्नीत्वंमेइहाग
ता ॥ अर्कत्वंब्रह्मणासृष्टःसर्वप्राणिहितायच ॥ वृक्षाणामादिभूतस्त्वंदेवानांप्रीतिवर्धन ॥ तृतीयोद्वाहजं
पापंमृत्युंचाशुविनाशय ॥ ततोवरः ॥ वाग्दानस्थानीयपुनरर्कस्यपूजनंकृत्वावाग्दानंकुर्यात् ॥ तत्रायं

क्रमः ॥ स्वगोत्राद्युच्चार्यकाश्यपावत्सारनैध्रुवेतित्रिप्रवरान्वितकाश्यपगोत्रोत्पन्नांआदित्यस्यप्रपौ
त्रींसवितुःपौत्रींममामुकशर्मणःपुत्रींनाम्नींकन्यांअमुकप्रवरान्वितायामुकस्यप्रपौत्रायामुकस्यपौत्रायामु
कस्यपुत्रायामुकनाम्नेवरायार्ककन्यांदास्ये ॥ ततःआचार्योवरस्यमधुपर्ककारयित्वामंगलाष्टकैर्मुहूर्तेअर्कं
निरीक्ष्य ॥ ॐ स्वस्तिनोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः ॥ स्वस्तिपूषाअसुरोददातुनःस्व
स्तिद्यावापृथिवीसुचेतुना ॥ स्वस्तयेवायुमुपब्रवामहेसोमंस्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः ॥ बृहस्पतिंसर्वगणंस्व
स्तयेस्वस्तयआदित्यासोभवंतुनः ॥ विश्वेदेवानोअद्यास्वस्तयेवैश्वानरोवसुरग्निस्वस्तये ॥ देवाअवंत्वृभवः
स्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपात्वंहसः॥ स्वस्तिमित्रावरुणास्वस्तिपथ्येरेवति ॥ स्वस्तिनइंद्रश्चाग्निश्चस्वस्तिनोअ
दितेकृधि॥स्वस्तिपंथामनुचरेमसूर्याचंद्रमसाविव॥पुनर्ददताघ्नताजानतासंगमेमहि॥ १॥स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यम
रिष्टनेमिंमहद्भूतंवायसंदेवतानां ॥ असुरघ्नमिंद्रसखंसमत्सुबृहद्यशोनावमिवारुहेम ॥ अंहोमुचमांगिरसंगयं
चस्वस्त्यात्रेयंमनसाचतार्क्ष्यं ॥ प्रयतपाणिःशरणंप्रपद्येस्वस्तिसंबाधेष्वभयंनोअस्तु ॥ इतिसूक्तंपठित्वा
ततः आचार्येणार्ककन्यादानंकारयेत् ॥ तत्रायंक्रमः ॥ वाग्दानवत्स्वगोत्राद्युच्चार्यआत्मनःछायासहि
तसवितृप्रीतयेइमामर्ककन्यांसवस्त्रांतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ नममेत्युक्तावरहस्तेजलंक्षिप्त्वामंत्रंपठेत् ॥ अ

र्ककन्यामिमांविप्रयथाशक्तिविभूषितां ॥ गोत्रायशर्मणेतुभ्यंदत्तांविप्रसमाश्रय ॥ इतिवरःस्वस्तीत्युक्त्का
स्वशाखोक्तांकामस्तुतिंपठेत् ॥ ततःकृतस्यार्ककन्यादानस्यकर्मणः संपूर्णतासिध्यर्थंइमांदक्षिणांतुभ्य
महंसंप्रददे ॥ इतिहिरण्यंदद्यात् ॥ ततोगायत्र्यात्रिरावृत्यापंचपंचकृत्वः अर्कवरौसूत्रेणावेष्ट्यतत्सूत्रंद्वे
धाकृत्वाएकंगायत्र्यार्कस्कंधेबध्वाअपरंवरहस्तेआचार्योबध्नीयात् ॥ मंत्रेण ॥ बृहत्सामक्षत्रभृद्वृद्धवृ
ष्णियंत्रिष्टुभौजः शुभितमुग्रवीरं ॥ इंद्रस्तोमेनपंचदशेनमध्यमिदंवातेनसगरेणरक्ष ॥ ततोऽर्कस्यचतु
र्दिक्षुमहीद्यौःपृथिवीचनइतिमंत्रावृत्याचतुरःकलशान्संस्थाप्यतत्रप्रतिकुंभेइदंविष्णुरितिमंत्रेणविष्णुंसं
स्थाप्यप्रतिकुंभंषोडशोपचारैःसंपूज्यअर्कोत्तरतःस्थंडिलेग्निंप्रणीयान्वाधानंकुर्यात् ॥ अस्मिन्नन्वाहिते
ग्नावित्याद्याघारांतमुक्त्वात्रप्रधानं ॥ बृहस्पतिंअग्निंअग्निंवायुंसूर्यं प्रजापतिंचाज्येनशेषेणस्विष्टकृतमित्या
द्याघारांतंकृत्वा ॥ संगोभिरितिमंत्रस्यांगिराबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ॥ अर्कविवाहप्रधानाज्यहोमेविनियोगः ॥
ॐ संगोभिरांगिरसोनक्षमाणोभगइवेदर्यमणंनिनाय ॥ जनेमित्रोनदंपतीअनक्तिबृहस्पतेवाजयाशूँरि
वाजौस्वाहा ॥ बृहस्पतयइदंनमम ॥ ॐ यस्मैत्वंकामकामायवयंसम्राड्यजामहे ॥ तमस्मभ्यंकामंद
त्वाथेदंत्वंघृतंपिबस्वाहा ॥ अग्नयइदं० ॥ ॐ भूःस्वाहा ॥ अग्नयइदं० ॐ भुवः स्वाहा ॥ वायवइ
दं० ॥ ॐ स्वः स्वाहा ॥ सूर्यायेदं० ॥ ॐ भूर्भुवस्वःस्वाहा ॥ प्रजापतयइदं० ॥ इतिहुत्वास्विष्टकृ

दादिहोमशेषंसमापयेत् ॥ ततआचार्यंसंपूज्यतस्मैगोयुग्मंदक्षिणांदत्वा ॥ ममप्रीतिकरायेयइतिमंत्रेणपु
नः त्रिः प्रदक्षिणीकृत्यप्रार्थयेत् ॥ मयाकृतमिदंकर्मस्थावरेषुजरायुणा ॥ अर्कापत्यानिनोदेहितत्सर्वंक्ष
न्तुमर्हसि ॥ ततोमहाशांतिंपठेयुः ॥ अस्मिन्कर्मणिदशब्राह्मणाभोज्याः ॥ त्रयोवा ॥ यथाशक्तिभूय
सींदक्षिणांदत्वा ॥ ततश्चतुर्थदिनेसद्योवापुनरर्कंसंपूज्यार्कंविसर्जयेत् ॥ अभ्यारमिदद्रयोविषिक्तंपुष्करे
मधु ॥ अवतस्यविसर्जने ॥ ॐ उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे ॥ उपप्रयंतुमरुतः सदानवइंद्रप्राशू
र्भवासचा ॥ यस्मस्मृत्येत्यादि ॥ इतिअर्कविवाहविधिः समाप्तः ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ १०८ ॥ ॥ अथ समंत्रक ग्रह यज्ञ प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ अथसमंत्रकग्रहयज्ञप्रारंभः ॥ सचनित्यनैमित्तिककाम्यभेदेन
त्रिधा ॥ अयनविषुवोपरागादिषुनित्यः गर्भाधानादिकर्मप्रारंभषुनैमित्तिकः ॥ विपदपगमसंपदादिका
मनासुकाम्यः ॥ अत्रमूलान्याकरतोज्ञेयानि ॥ ग्रहरूपादिज्ञात्वाकर्मकार्यं ॥ अन्यथाविफलं ॥ तदाहा
श्वलायनाचार्यः ॥ रूपवर्णायुधस्थानमंडलासनवाहनान् ॥ समित्कुंडोपहारांश्चपुष्परत्नाकृतीरपि॥
गायत्रीमूलमंत्रांश्चनाममंत्रांश्चकेवलान् ॥ अधिप्रत्यधिदेवानांमंत्रांश्चर्ष्यादिसंयुतान् ॥ ततस्मूर्तीश्चजा

नीयाद्द्वोप्यनर्चनवग्रहान् ॥ अज्ञात्वैवपुमानिष्ट्वातत्फलंनैवाविंदति ॥ दुःखंचाप्नोतिसुमहद्यत्नादि
ष्ट्वाप्यवित्पुमानिति ॥ गायत्रीग्रहगायत्रीप्रयोगेवक्ष्यते ॥ वर्णादयश्च ॥ मंडपकुंडादिकाम्येयथोक्तंका
र्यं ॥ नित्यनैमित्तिकयोस्त्वनित्यं ॥ नित्यंनैमित्तिकांहित्वासर्वमन्यत्समंडपमितिमात्स्योक्तेः ॥ कुंडेवास्थंडि
लेपिवेतिआचार्योक्तेश्च ॥ मंडपलक्षणंहेमाद्रौमत्स्यपुराणे ॥ गृहस्योत्तरपूर्वेणमंडपंकारयेद्बुधः ॥ रुद्रायतन
भूमौवाचतुरस्रमुदक्प्लवं ॥ दशहस्तानथाष्टौवाहस्तान्कुर्याद्विधानतः ॥ तस्यद्वाराणिचत्वारिकर्तव्यानि
विचक्षणैः ॥ कुंडंचस्कंदपुराणे ॥ नवग्रहमखेकुंडंहस्तमात्रंसमंततः ॥ चतुरस्रमधोहस्तंयोनिवक्रंसमे
खलं ॥ चतुरंगुलविस्तारामेखलातद्वदुच्छ्रिता ॥ मात्स्ये ॥ वितस्तिमात्रायोनिःस्यात्षट्सप्तांगुलवि
स्तृता ॥ कूर्मपृष्ठोन्नतामध्येपार्श्वयोश्चांगुलोच्छ्रिता ॥ गजोष्ठसदृशीतद्वदायताच्छिद्रसंयुता ॥ मेखलो
परिसर्वत्रअश्वत्थदलसन्निभा ॥ गजोष्ठतुल्याश्वत्थदलतुल्यावेतिविकल्पः ॥ साचयोनिः पश्चिमतः
कार्या ॥ पश्चिमेमध्यभागेतुयोनिंकुर्याद्विधानतइतिगर्गोक्तेः ॥ मात्स्ये ॥ मानहीनाधिकंकुंडमनेकभय
दंभवेत् ॥ तस्यचोत्तरपूर्वेतुस्थंडिलंहस्तमात्रकं ॥ त्रिवप्रंचतुरस्रंचवितस्त्युच्छ्रायसंमितं ॥ स्थंडिलंवे
दिः ॥ वप्रोमेखला ॥ द्विरंगुलोच्छ्रितोवप्रः प्रथमः समुदाहृतः ॥ अंगुलोच्छ्रायसंयुक्तंवप्रद्वयमथोपरि ॥
द्व्यंगुलस्तत्रविस्तारः सर्वेषांकथितोबुधैरिति ॥ अन्यत्सर्वंवर्णदेशनामादिप्रयोगेस्पष्टीभविष्यति ॥ अ

थग्रहयज्ञप्रयोगः ॥ यजमानः स्नात्वानित्यकर्मनिर्वर्त्यमौहूर्तिकोक्तेशुभेकालेदेश.कालौसंकीर्त्यअयना
दिनित्यकालेषुसंकल्पयेत् ॥ ग्रहानुकूल्यसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंग्रहयज्ञंकरिष्यइति ॥ गर्भाधा
नादिनिमित्तेषुअमुककर्मकर्तुमादौग्रहानुकूल्यसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंग्रहयज्ञंकरिष्यइति ॥ गर्भाधा
पदपगमादिकामानायांतुअमुककामनासिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंग्रहयज्ञंकरिष्यइति ॥ वि
रान्संभरेत् ॥ तत्रनित्यनैमित्तिकयोःप्रतिपदोक्तवस्तूनितदभावेनुकूलरूपाणिवायथाशक्तिसंपादयेत् ॥ ततः संभा
काम्येतुप्रतिनिध्यभावात् ॥ प्रतिपदोक्तवस्तून्येव ॥ ततआचार्यादिवरणं ॥ तत्रविधिज्ञंस्वशाखाविदं
साचारमेकंअस्मिन्ग्रहमखेत्वमाचार्यकंकुर्विंतिपाणिनापाणिमुपस्पृश्यवृणुयात् ॥ अन्यानार्त्विज्यंकुर्वि
तिप्रत्येकंवृणुयात् ॥ तेचहोमानुसारेणचत्वारोष्टौषोडशवातेचकरिष्यामीत्युत्काआचामेयुः ॥ ततोयज
मानस्तान्यथाशक्त्यर्चयेत् ॥ ततआचार्यः कर्मसंकल्पपूर्वकंगृहादुत्तरतऐशानेवाकृतायांचतुर्दिक्षुहस्त
मात्रावरायांचतुस्त्रिद्व्यंगुलप्रमाणत्रिभूमिकायांग्रहवेद्यांशुक्लव्रीहितंडुलैः सकर्णिकमष्टदलमंबुजमुल्लिख्य
कर्णिकायांदलेषुचवर्तुलादिग्रहपिठानितत्तद्वर्णकाक्षतैर्बाणाकारं ॥ उत्तरदलेपीताक्षतैर्दीर्घचतुरस्रं ॥
पूर्वदलेशुक्लाक्षतैः पंचकोणं ॥ पश्चिमदलेकृष्णाक्षतैश्चापाकारं ॥ नैर्ऋत्यदलेकृष्णाक्षतैः शूर्पाकारं ॥
वायव्यदलेचित्राक्षतैर्ध्वजाकारामिति ॥ ततउदीच्यारंगवल्लिकारंजितपद्मोपरिधृतधान्यपीठेनवमव्रण

मकालंतैजसंमृन्मयंवानुलिप्तमलंकृतंशुभमभिषेककुंभंनिधाय ॥ इमंमेगंगेइत्यस्यसिंधुक्षित्प्रैयमेधोन
दीस्तुतिर्जगती ॥ ॐ इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवि
तस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ अनेनपुण्यजलेनपूरयित्वा ॥ नवसूत्रेणवस्त्रयुग्मेनचावेष्ट्यहयगजव
ल्मीकन्हृदगोष्ठराजद्वारचतुष्पथमृदः ॥ उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्म
यादुष्कृतंकृतं ॥ ॥ इतिकुंभेनिक्षिप्य ॥ रुवतीभिमइत्यस्यवैश्वामित्रोरेणुःपवमानसोमोजगती ॥
ॐ॥ रुवतिभिमोवृषभस्तविष्ययाशृंगेशिशानोहरिणीविचक्षणः॥ आयोनिंसोमःसुकृतंनिषीदातिगव्ययी
त्वग्भवातिनिर्णिगव्ययीं ॥ १ ॥ अनेनन्यग्रोधाश्वत्थप्लक्षजंबूचूतत्वक्षत्वचः ॥ प्रवोमह्नेष्वित्यस्यवासि
ष्ठोत्रिश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ ॐ प्रवोयज्ञेषुदेवयंतोअर्चन्द्यावानमोभिःपृथिवीइषध्यै ॥ येषांब्रह्माण्यसमानि
विप्राविष्वग्वियंतिवनिनोनशाखाः॥ अनेनतेषांपल्लवान्निक्षिप्य॥ आप्यायस्वेत्यस्यराहूगणोगौतमःसोमो
गायत्री ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ अनेनगोक्षीरं ॥ दधि
क्राव्णइत्यस्यगौतमोवामदेवोदधिक्रावानुष्टुप् ॥ ॐ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सु
रभिनोमुखाकरत्प्रणआयूंषितारिषत् ॥ अनेनदधि ॥ शुक्रमसिज्योतिरसितेजोसि ॥ इतिघृतं ॥ गंधद्वारा

मित्यस्यानंदःश्रीरनुष्टुप् ॥ ॐगंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रि
यं ॥ अनेनगोमयं ॥ गायत्र्याविश्वामित्रःसवितागायत्री ॥ तत्सवि० अनयागोमूत्रंचनिक्षिप्य ॥ सहिरत्ना
नीत्यस्यश्वावाश्वःसवितागायत्री ॥ ॐ सहिरत्नानिदाशुषेसुवातिसविताभगः ॥ तंभागंचित्रमीम
हे ॥ अनेननवरत्नानिहीरकमौक्तिकपद्मरागनीलमरकतगोमेदपुष्परागवैडूर्यप्रवालाख्यानि ॥ या
ओषधीरित्यस्याथर्वणोभिषगोषधयोरनुष्टुप् ॥ ॐ याऽओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा ॥ म
नैनुबभ्रूणामहंशतंधामानिसप्तच ॥ अनेनशतौषधानि ॥ तदभावेदशमूलानितदभावेसुवर्णं
वा ॥ गंधद्वारामितिगंधंनिक्षिप्य ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांता
मिहोपह्वयेश्रियं ॥ सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारकाः ॥ गं
गेचयमुनेचैवगोदावरिसरस्वती ॥ नर्मदेसिंधुकावेरीजलेस्मिन्संनिधंकुरु ॥ इमंमेगंगेयमुनेसरस्वति
शुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ इत्येतैर्मंत्रैः ॥
आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यसूक्तस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ पंचमीवर्धमाना ॥ सप्तमीप्रतिष्ठा ॥
अंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ योवः शिवतमोर

सरतस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्माऽअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथा
चनः ॥ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ ईशानावार्याणांक्षयंतीश्चर्षणीनां
अपोयाचामिभेषजं ॥ अप्सुमेसोमोऽअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा ॥ अग्निंचविश्वशंभुवं ॥ आपःपृणी
तभेषजंवरूथंतन्वे, मम ॥ ज्योक्चसूर्यंदृशे ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि ॥ यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशे
पउतानृतं ॥ आपोऽअद्यान्वचारिषंरसेनसमगस्महि ॥ पयस्वानग्नआगहितंमासंसृजवर्चसा ॥ अने
नसूक्तेनउदकुंभंपूरयेत् ॥ नहितेक्षत्रमित्याद्येकाविंशत्यृचामाजीगर्तिःशुनःशेपोवरुणआद्यादशात्रिष्टुभः ॥
शिष्टागायत्र्याभिः ॥ स्वादिष्ठयेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाःपवमानसोमोगायत्री ॥ तत्रसूक्तानि ॥
ॐ नहितेक्षत्रंनसहोनमन्युंवयश्चनामीपतयंतऽआपुः ॥ नेमाऽआपोऽअनिमिषंचरंतीर्नयेवातस्यप्रमिनं
त्यभ्वं ॥ अबुध्नेराजावरुणोवनस्योर्ध्वंस्तूपंददतेपूतदक्षः ॥ नीचीनाःस्थुरुपरिबुध्नएषामस्मेऽअंतर्निहि
ताःकेतवस्युः ॥ उरुंहिराजावरुणश्चकारसूर्यायपंथामन्वेतवाउ ॥ अपदेपादाप्रतिधातवेकरुतापवक्ता
हृदयाविधश्चित् ॥ शतंतेराजन्भिषजःसहस्रमुर्वी३गंभीरासुमतिष्टेऽअस्तु ॥ बाधस्वदूरेनिर्ऋतिंपराचैः
कृतंचिदेनःप्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ अमीयऽऋक्षानिहितासऽउच्चानक्तंददृश्रेकुहचिद्दिवेयुः ॥ अदब्धानिवरु

णस्यव्रतानिविचाकशच्चंद्रमानक्तमेति ॥ १ ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥
अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमानऽआयुःप्रमोषीः ॥ तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुस्तदयंकेतोहृदऽआविच
ष्टे ॥ शुनःशेपोह्यह्वद्गृभीतःसोऽअस्मान्राजावरुणोमुमोक्तु ॥ शुनःशेपोह्यह्वद्गृभीतस्त्रिष्वादित्यंद्रुपदे
षुबद्धः ॥ अवैनंराजावरुणःससृज्याद्विद्वाँऽअदब्धोविमुमोक्तुपाशान् ॥ अवतेहेळोवरुणनमोभिरवयज्ञे
भिरीमहेहविर्भिः ॥ क्षयन्नस्मभ्यमसुरप्रचेताराजन्नेनांसिशिश्रथःकृतानि ॥ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मद
वाधमंविमध्यमंश्रथाय ॥ अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्याम ॥ २ ॥ यच्चिद्धितेविशोय
थाप्रदेववरुणव्रतं ॥ मिनीमसिद्यविद्यवि ॥ मानोवधायहत्नवेजिहीळानस्यरीरधः ॥ माहृणानस्यमन्य
वे ॥ विमृळीकायतेमनोरथीरश्वंनसंदितं ॥ गीर्भिर्वरुणसीमहि ॥ पराहिमेविमन्यवःपतंतिवस्यइष्टये
वयोनवसतीरुप ॥ कदाक्षत्रश्रियंनरमावरुणंकरामहे ॥ मृळीकायोरुचक्षसं ॥ ३ ॥ तदित्समानमा
शातेवेनंतानप्रयुच्छतः ॥ धृतव्रतायदाशुषे ॥ वेदायोवीनांपदमंतरिक्षेणपततां ॥ वेदनावःसमुद्रियः ॥
वेदमासोधृतव्रतोद्वादशप्रजावतः ॥ वेदायउपजायते ॥ वेदवातस्यवर्तनिमुरोर्ऋष्वस्यबृहतः ॥ वेदा

येऽअध्यासते ॥ निषसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्याऽस्वा ॥ साम्राज्यायसुक्रतुः ॥ ४ ॥ स्वादिष्ठयामदिष्ठ
यापवस्वसोमधारया ॥ इंद्रायपातवेसुतः ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनिमयोहतं ॥ द्रुणासधस्थमासद
त् ॥ वरिवोधातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहन्तमः ॥ पर्षिराधोमघोनां ॥ अभ्यर्षमहानांदेवानांवीतिमंधसा ॥ अ
भिवाजमुतश्रवः ॥ त्वामच्छाचरामसितादिदर्थंदिवेदिवे ॥ इंदोत्वेनऽआशसः ॥ १ ॥ पुनातितेपरिस्रु
तंसोमंसूर्यस्यदुहिता ॥ वारेणशश्वतातना ॥ तमीमण्वीःसमर्यआगृभ्णंतियोषणोदश ॥ स्वसारःपार्ये
दिवि ॥ तमींहिन्वंत्यग्रुवोधमंतिबाकुरंदृतिं ॥ त्रिधातुवारणंमधु ॥ अभीऽममघ्न्याऽउतश्रीणंतिधेनवः
शिशुं ॥ सोमऽमिंद्रायपातवे ॥ अस्येदिंद्रोमदेष्वाविश्वावृत्राणिजिघ्नते ॥ शूरोमघाचमंहते ॥ २ ॥
अनेनसूक्तेनचतंकुंभमभिमंत्रयेत् ॥ यद्वाकलशाभिमंत्रणेऽन्यमंत्रविदंयुंजीत ॥ ततःकर्मसंक
ल्प्यविधिवत्स्वस्तिवाचनंकृत्वाग्रहवेदिपश्चपीठेयथास्थानंयथामुखींग्रहप्रतिमांस्थापयित्वातद्दक्षिणवाम
पार्श्वयोरधिदेवताप्रत्यधिदेवतेतदभिमुख्यौस्थापयेत् ॥ तदभावेपुष्पाक्षतादिष्वावाहयेत् ॥ तत्रा
यंप्रकारः ॥ अद्येत्यादि० ॥ ग्रहपीठदेवतास्था० क० ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मऋषिः ॥ परमा

त्मादेवता ॥ दैवीगायत्रीछंदः ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृतीनामात्रिभृगुभरद्वाजप्रजापतयऋषयः ॥ अ
ग्निवायुसूर्यप्रजापतयोदेवताःगायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहत्यश्छंदांसि ॥ आदित्याद्यावाह० गः ॥ ॐ भूरादि
त्यमावाहयामि ॥ ॐ भुवरा० मि ॥ ॐ स्वरा० मि ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरा० मि ॥ आकृष्णेनेत्यस्यहि
रण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् ॥ ॐ आकृष्णेनरजंसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंच ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादे
वोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ ऋ० मुच्चार्य ॥ भगवन्नादित्यग्रहाधिपतेकाश्यपगोत्रकलिंगदेशेश्वरजप
पुष्पोपमांगद्युतेद्विभुजपद्माभयहस्तासिंदूरवर्णारक्तमाल्यानुलेपनज्वलन्माणिक्यखचितसर्वांगाभरणभा
स्करतेजोनिधेत्रिलोकप्रकाशकत्रिदेवतामयमूर्तेनमस्तेसन्नद्धारुणध्वजपताकोपशोभितेनसप्ताश्वरथवाह
नेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छाग्निरुद्राभ्यांसहपद्मकार्णिकायांताम्रप्रतिमांप्राङ्मुखींवर्तुलपीठाधितिष्ठपूजा
र्थमावा० मीत्यादि० वाहयेत् ॥ तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ ॐ भूरादित्याधिदेवतामग्निमावा० ॥ ॐ स्वरादि
त्याधिदेवतामग्नि० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरादित्याधिदेवतामग्नि० ॥ अग्निंदूतमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिरग्नि
र्गायत्री ॥ ॐ अग्निंदूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं ॥ अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ॥ इमंमंत्रमुच्चार्यपिंगभूतश्मश्रु
केशांपिंगाक्षांत्रिनयनंअरुणवर्णछागस्थंसाक्षसूत्रंसप्तार्चिषंशक्तिधरंवरदहस्तद्वयमादित्याधिदेवतामग्निमा

वा० ॥ तद्वामपार्श्वे ॥ ॐ भूरादित्यप्रत्यधिदैवतंरुद्रमा० ॥ ॐ भुवरादित्याधिप्रत्याधि० रु० ॥ ॐ
स्वरादित्यप्र० रु० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वरादि० प्र० रु० ॥ त्र्यंबकमित्यस्यवसिष्ठोरुद्रोनुष्टुप् ॥ ॐ त्र्यं
बकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ इमंमंत्रमुच्चार्यत्रिलोचनपं
चवक्रंवृषारूढंकपालशूलखट्वांगधारिणंचंद्रमौलिं सदाशिवमादित्यप्रत्याधिदैवतंरुद्रमा० ॥ ततः आग्ने
यदले ॥ ॐ भूःसोममावा० ॥ ॐ भुवःसोममावा० ॥ ॐ स्वःसोममावा० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसोमम
० ॥ आप्यायस्वेत्यस्यगौतमःसोमोगायत्री ॥ ॐ आप्यायःस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं ॥ भवावाज
स्यसंगथे ॥ इमंमंत्रमुच्चार्यभगवन्सोमद्विजाधिपतेसुधामयशरीरात्रिगोत्रयमुनादेशेश्वरगोक्षीरधवलांग
कांतेद्विभुजगदावरदानांकितशुक्लांबरमाल्यानुलेपनसर्वांगामुक्तमौक्तिकाभरणरमणीयसमस्तलोकाप्याय
कदेवतास्वाग्रमूर्तेनमस्तेसन्नद्धधवलध्वजपताकोपशोभितेनदशश्वेताश्वरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्ना
गच्छाद्विरूमयाचसहपद्माग्नेयदलमध्येस्पटिकप्रतिमांप्रत्यङ्मुखींचतुरस्रपीठेधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहया
मि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वेपूर्ववत् ॥ व्यस्तसमस्तव्याहृत्युच्चारणानंतरंअप्सुमइत्यस्यासिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥
ॐ अप्सुमेसोमोऽअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा ॥ अग्निंचविश्वशंभुवं ॥ इमंमंत्रमुच्चार्यस्त्रीरूपधारिणीःश्वे

तवर्णामकरवाहनाः पाशकलशधारिणीर्मुक्ताभरणभूषिताः सोमाधिदेवताअपआवा॰ ॥ तद्वामपा
र्श्वेव्यस्तसमस्तव्याहृत्युच्चारणानंतरं ॥ गौरीर्मिमायेत्यस्यदीर्घतमाउमाजगती ॥ ॐ गौरीर्मिमायसलि
लानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीबभूवुषीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् ॥ इमंमंत्र
मुच्चार्यअक्षसूत्रकमलदर्पणकमंडलुधारिणींत्रिदशपूजितांसोमप्रत्यधिदेवतामुमामावाहयामि ॥ दक्षिण
दलेपूर्ववत्प्रणवव्याहृत्युच्चारणानंतरं ॥ अग्निर्मूर्धेत्यस्यविरूपोंगारकोगायत्री ॥ अग्निर्मूर्धादिवःककु
त्पतिःपृथिव्याअयं ॥ अपांरेतांसिजिन्वति ॥ इमंमंत्रमुच्चार्यभगवन्नंगारकाग्न्याकृतेभारद्वाजगोत्रावं
तिदेशेश्वरज्वालापुंजोपमांगयुतेचतुर्भुजशक्तिशूलगदाखट्वांगधारिन्रक्तांबरमाल्यानुलेपनप्रवालाभर
णभूषितसर्वांगदुरालोकदीप्तेनमस्तेसन्नद्धरक्तध्वजपताकोपशोभितेनरक्तमेषरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकु
र्वन्नागच्छभूमिस्कंदाभ्यांसहप्रदक्षिणदलमध्येरक्तचंदनप्रतिमांदक्षिणामुखींत्रिकोणपीठेधितिष्ठपूजा
र्थेत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वेव्याहृत्युच्चारणानंतरंस्योनापृथिवीत्यस्यकाण्वोमेधातिथिःपृथिवीगाय
त्री भूम्यावाहनेविनियोगः ॥ ॐ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानः शर्मसप्रथाः ॥ इमंमंत्र
मुच्चार्यशुक्लवर्णांदिव्याभरणभूषितांचतुर्भुजांसौम्यवपुषाचंडांशुसदृशांबरांरत्नपात्रसस्यपात्रौषधिपात्रप

योपेतकराचतुर्दिग्भागपृष्ठगताअंगारकाधिदेवत. भूमिंआवाहयामि ॥ तद्वामपार्श्वेव्याहृत्युच्चारणानंतरं ॥ कुमारश्चित्पितरमित्यस्यगृत्समदस्कंदस्त्रिष्टुप् ॥ स्कंदावाहनेविनियोगः ॥ ॐ कुमारश्चित्पितरंवंदमानं प्रतिनानामरुद्रोपयंतं ॥ भूरेर्दातारंसत्पतिंगृणीषेस्तुतस्त्वंभेषजारास्यस्मे ॥ इमंमंत्रमुच्चार्यषण्मुखंशिखंडक विभूषणंरक्तांबरधरंमयूरवाहनंकुक्कुटघंटापताकाशक्त्युपेतंचतुर्भुजमंगारकप्रत्यधिदेवतांस्कंदमावाहया मि ॥ ततःप्रागुत्तरदलेपूर्ववव्याहृत्युच्चारणानंतरं ॥ उद्बुध्यध्वमित्यस्यबुधःसौम्यःत्रिष्टुप् ॥ बुधावाहनेविनि योगः ॥ ॐ उद्बुध्यध्वंसमनसः सखायः समग्निमिंध्वंबहवः सनीळाः ॥ दधिक्रामग्निमुषसंचदेवीमिद्रावतो वसेनिव्हयेवः ॥ इमंमंत्रमुच्चार्यभगवन्सौम्यसौम्याकृतेसर्वज्ञानमयात्रिगोत्रमगधदेशेश्वरकुंकुमवर्णागद्यु तेचतुर्भुजखड्गखेटकगदावरदानांकितपीतांवरमाल्यानुलेपनमरकताभरणालंकृतसर्वांगाविबुधपतेनम स्तेसन्नद्धपीतध्वजपताकोपशोभितेनचतुःसिंहरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छाविष्णुपुरुषाभ्यांसह पश्चेशानदलमध्येसुवर्णप्रतिमामुदङ्मुखींबाणाकारपीठेधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहयामि ॥ ततस्तत्पार्श्वयोर धिप्रत्यधिदेवतयोरावाहनं ॥ व्याहृतिरुक्ताइदंविष्णुरित्यस्यकाण्वोमेधातिथिर्विष्णुर्गायत्री ॥ सहस्रशीर्षे त्यस्यनारायणः पुरुषोनुष्टुप् ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदं ॥ समूळ्हमस्यपांसुरे ॥ ॐसहस्रशीर्षा

पुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ इमौमंत्रावुच्चार्य॥कौमोदकीपद्मशंख
चक्रोपेतांचतुर्भुजांसौम्याधिदेवतांविष्णुमावाहयामि ॥ प्रत्यधिदेवतांपुरुषमावाहयामि ॥ तदुत्तरदलेपूर्वव
न्व्याहृत्यमंत्रं॥बृहस्पतेअतीत्यस्यगृत्समदोबृहस्पतिस्त्रिष्टुप्॥बृहस्पतेअतियदर्योअर्हाद्युमद्विभातिक्रतुमज्ज
नेषु॥यद्दीदयच्छवसऋतप्रजाततदस्मासुद्रविणंधेहिचित्रं॥इमंमंत्रमुच्चार्यभगवन्बृहस्पतेसमस्तदेवताचार्यां
गिरसगोत्रसिंधुदेशेश्वरदीप्तसुवर्णसदृशांगदीप्तचतुर्भुजदंडकमंडलवक्षसूत्रवरदानांकितपीतांवरमाल्या
नुलेपनपुष्परागमयाभरणरमणीयसमस्तविद्याधिपतेनमस्तेसन्नद्धपीतध्वजपताकोपशोभितेनपीताश्वर
थवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छेंद्रब्रह्मभ्यांसहपद्मोत्तरदलमध्येसुवर्णप्रतिमामुदङ्मुखींदीर्घचतुरस्रपी
ठधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वेव्याहृत्युच्चारणानंतरं ॥ इंद्रश्रेष्ठानीत्यस्यगृत्समदइंद्रस्त्रि
ष्टुप् ॥ ॐ इंद्रश्रेष्ठानिद्रविणानिधेहिचित्तिंदक्षस्यसुभगत्वमस्मे ॥ पोषंरयीणामरिष्टिंतनूनांस्वाद्मानंवाचः
सुदिनत्वमन्हां ॥ इमंमंत्रमुच्चार्यचतुर्दंतगजारूढंवज्रांकुशधरंशचीपतिंनानाभरणभूषितंबृहस्पत्यधिदैवत
मिंद्रमावाहयामि ॥ वामपार्श्वेव्याहृत्युच्चारणानंतरं ॥ ब्रह्मणातेब्रह्मयुजेत्यस्यविश्वामित्रोब्रह्मात्रिष्टुप् ॥
ॐ ब्रह्मणातेब्रह्मयुजायुनज्मिहरीसखायासधमादआशू ॥ स्थिरंरथंसुखमिंद्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्वांउपया

हिसोमं॥इमंमंत्रमुच्चार्यपद्मासनस्थंजटिलंचतुर्मुखमक्षमालास्रुवपुस्तककमंडलुधारिणंकृष्णाजिनवाससं पार्श्वस्थितहंसंबृहस्पतिप्रत्याधिदेवतांब्रह्माणमावाहयामि ॥ प्राग्दलेपूर्ववद्ध्यात्वानंतरं ॥ शुक्रंतेअन्यदि त्यस्यभरद्वाजःशुक्रस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ शुक्रंतेअन्यद्यजतंतेऽअन्यद्विषुरूपेअहनीद्यौरिवासि॥ विश्वाहिमायाऽअ वसिस्वधावोभद्रातेपूषन्निहरातिरस्तु ॥ इमंमंत्रमुच्चार्य ॥ भगवन्भार्गवसमस्तदैत्यगुरोभार्गवगोत्रभोज कटदेशेश्वररजतोज्ज्वलांगकांतेचतुर्भुजदंडकमंडल्वक्षसूत्रवरदानांकितशुक्लांबरमाल्यानुलेपनवज्राभ रणभूषितसर्वांगसमस्तनीतिशास्त्रनिपुणमतेनमस्तेसंनद्धशुक्लध्वजपताकोपशोभितेनशुक्लाश्वसहितेनरथे नमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छेंद्राणींद्राभ्यांसहपद्मपूर्वदलमध्येरजतप्रतिमांप्राङ्मुखींपंचकोणपीठेविधितिष्ठ पजार्थंत्वामावाहयामि ॥ तद्दक्षिणपार्श्वेध्यात्वेत्युच्चा॰ तरं ॥ इंद्राणीमास्वित्यस्यवृषाकपिरिंद्राणीपं क्तिः ॥ ॐ इंद्राणीमासुनारिषुसुभगामहमश्रवं ॥ नह्यस्याऽअपरंचनजरसामरतेपतिर्विश्वस्मादिंद्रऽउ त्तरः ॥ इमंमंत्रमुच्चार्य ॥ संतानमंजरीवरदानहिभुजांशुक्लाधिदेवतामिंद्राणीमावा॰ ॥ वामपार्श्वेपूर्व व॰ तरं ॥ इंद्रमिद्देवतातयइत्यस्यमेधातिथिरिंद्रः प्रगाथोबृहती ॥ ॐ इंद्रमिद्देवतातयइंद्रंप्रयत्यध्वरे ॥ इं द्रंसमीकेवनिनोहवामहइंद्रंधनस्यसातये ॥ इममंत्रमुच्चार्यचतुर्दंतगजारूढंवज्रांकुशधरंशचीपतिंनानाभ

रणभूषितंभार्गवप्रत्यधिदेवतामिंद्रमावाहयामि ॥ पश्चिमदलेपूर्ववद्ध्यात्वेत्यनंतरं ॥ शमाग्निरित्यस्यशिरिंबि
ठिःशनैश्चरउष्णिक् ॥ ॐ शमग्निरग्निभिः करच्छंनःस्तपतुसूर्यः ॥ शंवातोवात्वरपाऽअपस्रिधः ॥ इमंमंत्र
मुच्चार्य भगवन्शनैश्चरभास्करतनयकाश्यपगोत्रसौराष्ट्रदेशेश्वरकज्जलनीलांगकांतेचतुर्भजचापतूणीर
कृपाणाभयांकितनीलांबरमाल्यानुलेपननीलरत्नभूषणालंकृतसर्वांगसमस्तभुवनभीषणामर्षमूर्तेनमस्ते
संनद्धनीलध्वजपताकोपशोभितेननीलगृध्ररथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छप्रजापतियमाभ्यांसहप
श्चपश्चिमदलमध्येकालायसप्रतिमांप्रत्यङ्मुखींचापाकारपीठेधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहया० ॥ तद्दक्षिण
पार्श्वेपूर्वव० तरं ॥ प्रजापतेनत्वदित्यस्याहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्यो
विश्वाजातानिपरितावभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तंनोऽअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां ॥ इमंमंत्रमुच्चार्य
यज्ञोपवीतिनंहंसस्थमेकवक्त्रमक्षमालास्रुवपुस्तककमंडलुसहितंचतुर्भुजंशनैश्चराधिदेवतांप्रजापतिमा
वा० ॥ वामपार्श्वेपूर्वव० तरं ॥ यमायसोममित्यस्ययमोयमोनुष्टुप् ॥ ॐ यमायसोमंसुनुतयमायजुहुता
हविः ॥ यमंहयज्ञोगच्छत्यग्निदूतोऽअरंकृतः ॥ इमंमंत्रमुच्चार्य ॥ ईषत्पीनंदंडहस्तंरक्तदृशंपाशधरंकृ
ष्णवर्णमहिषारूढंसर्वाभरणभूषितंशनैश्चरप्रत्यधिदेवतांयममावा० ॥ प्रत्यग्दक्षिणदलाग्रेपूर्वव० नंतरं

कयानश्चित्रइत्यस्यवामदेवोराहुर्गायत्री ॥ ॐ कयानश्चित्रआभुवदूतीसदावृधःसखा ॥ कयाशचिष्ठया
वृता ॥ इमंमंत्रमुच्चार्य ॥ भगवन्राहोरविसोममर्दनसिंहिकानंदनपैठीणसगोत्रबर्बरदेशेश्वरकालमेघ
द्युतेव्याघ्रवदनचतुर्भुजखड्गचर्मशूलवरदानांकितकृष्णांबरमाल्यानुलेपनगोमेदकाभरणभूषितसर्वांगशौ
र्यनिधेनमरेतेसन्नद्धकृष्णध्वजपताकोपशोभितेनकृष्णसिंहरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छसर्पका
लाभ्यांसहपद्मनैर्ऋत्यदलमध्येसीसकप्रतिमांदक्षिणामुखींशूर्पाकारपीठेधितिष्ठपूजार्थंत्वामावाहयामि ॥
तद्दक्षिणपार्श्वे ॥ पूर्ववद्धयाह्वतीरुच्चार्य ॥ आयंगौरितिमंत्रस्यसार्पराज्ञीसर्पागायत्री ॥ ॐ आयंगौःपृ
श्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः ॥ पितरंचप्रयन्त्स्वः ॥ इमंमंत्रमुक्त्वाअक्षसूत्रधरान्कुंडलिकाकारपुच्छयु
क्तानैकभोगान्भीषणान्राव्हधिदेवताःसर्पानावाह० ॥ वामपार्श्वेपूर्ववद्व्याह्वतीरुक्त्वा ॥ परंमृत्योरि
त्यस्यसंकुशिकोमृत्युस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ परंमृत्योअनुपरेहिपंथांयस्तेस्वइतरोदेवयानात् ॥ चक्षुष्मतेशृण्वते
तेब्रवीमिमानःप्रजांरीरिषोमोतवीरान् ॥ इमंमंत्रमुच्चार्य ॥ करालवदनंनीलांगभीषणंपाशदंडधरंसर्पवृ
श्चिकरोमाणंराहुप्रत्यधिदेवतांकालमावा० ॥ प्रत्यगुत्तरदलेपूर्ववद्व्याह्वतीरुक्त्वा ॥ केतुंकृण्वन्नित्यस्य

मधुच्छंदाः केतुर्गायत्री ॥ ॐ केतुंकृण्वंनकेतवेपेशोमर्याअपेशसे ॥ समुषद्भिरजायथाः ॥ इममंत्रमुच्चा
र्य ॥ भगवन्केतोकामरूपजैमिनीगोत्रमध्यदेशेश्वरधूम्रवर्णध्वजाकृतेद्विभुजगदावरदानांकितचित्रां
बरमाल्यानुलेपनवैडूर्यमयाभरणभूषितसर्वांगाचित्रशक्तेनमस्तेसन्नद्धचित्रध्वजपताकोपशोभितेनाचित्रक
पोतरथवाहनेनमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वन्नागच्छब्रह्मचित्रगुप्ताभ्यांसहवायव्यदलमध्येकांस्यप्रतिमांदक्षिणामु
खींध्वजाकारपीठेधितिष्ठपूजार्थंत्वामावा० ॥ तद्दक्षिणपार्श्वेपूर्ववद्ध्यात्वत्यनंतरं ब्रह्मजज्ञानमित्यस्यवाम
देवोब्रह्मात्रिष्टुप् ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनआवः ॥ सबुध्न्याउपमाऽअस्यावि
ष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ इममंत्रमुच्चार्य पद्मासनस्थंजटिलंचतुर्मुखमक्षमालास्रुवपुस्तककमंडलु
धरंकृष्णाजिनवाससंपार्श्वस्थितहंसंकेत्वाधिदेवतांब्रह्माणमावाह० ॥ वामपार्श्वेपूर्व० नंतरं ॥ साचित्रचित्र
मित्यस्यभरद्वाजश्चित्रगुप्तास्त्रिष्टुप् ॥ ॐ सचित्रचित्रंचितयंतमस्मेचित्रक्षत्रचित्रतमंवयोधां ॥ चंद्रंरयिंपु
रुवीरंबृहंतंचंद्रचंद्राभिर्गृणतेयुवस्व ॥ इममंत्रमुच्चार्यउदीच्यवेषंसौम्यदर्शनंलेखनीपत्रोपेतद्विभुजंकेतुप्र
त्याधिदेवतांचित्रगुप्तमावा० ॥ अथकर्मसाद्गुण्यकरदेवतावाहनंशुक्लतंडुलपीठेषुकुर्यात् ॥ शनेर्वामप्रदे
शेध्यात्वत्यनंतरं ॥ आतूनइंद्रेत्यस्यकाण्वःकुसीदोविनायकोगायत्री ॥ ॐ आतूनइंद्रक्षुमंतंचित्रंग्राभंसं

र्गृंभाय ॥ महाहस्तीदक्षिणेन ॥ इममंत्रमुक्त्वा ॥ चतुर्भुजंत्रिनेत्रंगजाननंनागयज्ञोपवीतिनंचंद्रधरंदंता
क्षमालापरशुमोदकोपेतंविनायकमा० ॥ तद्दक्षिणतोव्याहृत्यनंतरं ॥ जातवेदसइत्यस्यकश्यपोदुर्गात्रि
ष्टुप् ॥ ॐ जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिदहातिवेदः ॥ सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिंधुंदु
रितात्यग्निः ॥ इममंत्रमुक्त्वा ॥ शक्तिबाणशूलखड्गचक्रचंद्रबिंबखेटकढालपरशुटंकोपेतदशभुजांसि
हारूढांदुर्गाख्यांदैत्यासुहारिणींदुर्गामावा० ॥ तद्दक्षिणतोव्याहृत्यनंतरं ॥ क्षेत्रस्यपतिनेत्यस्यक्षेत्राधिपति
रनुष्टुप् ॥ ॐ क्षेत्रस्यपतिनावयंहितेनेवजयामसि ॥ गामश्वंपोषइत्न्वासनोमृळातीदृशे ॥ इममंत्रमुक्त्वा ॥
श्यामवर्णंत्रिलोचनमूर्ध्वकेशंसुदंष्ट्रंभृकुटीकुटिलाननंनूपुरालंकृतांघ्रिंसर्पमेखलायुतसर्वांगमतिक्रुद्धंक्षुद्रघं
टावबद्धंगुल्फावलंबिकरोटिकामालाधारिणमुरगकौपीनंचंद्रमौलिनंदक्षिणहस्तैःशूलव्यालखड्गदुंदुभीन्
दधानंवामहस्तैःकपालघंटाचर्मचापान्दधानंभीमंदिग्वाससमसितद्युतिंक्षेत्रपालमावा० ॥ तद्दक्षिणतोव्या
हृत्यनंतरं ॥ क्राणाशिशुरित्यस्यत्रितोवायुरुष्णिक् ॥ ॐ क्राणाशिशुर्महीनांहिन्वन्नृतस्यदीधितिं ॥ विश्वा
परिप्रियाभुवदधद्विता ॥ धावद्धरिणपृष्ठगतंध्वजवरदानधारिणंधूम्रवर्णंवायुमावा० ॥ ४ ॥ तद्दक्षिणतोव्याहृ
त्यनंतरं ॥ आदित्प्रत्नेत्यस्यवत्सोंतरिक्षंगायत्री ॥ ॐ आदित्प्रत्नस्यरेतसोज्योतिष्पश्यंतिवासरं ॥ परो

यदिध्यतेदिवा ॥ इमंमंत्रमुत्का ॥ नीलोत्पलाभंनीलांबरधारिणंचंद्रार्कोपेतंद्विभुजंषंडमाकाशमावा० ॥
तद्दक्षिणतोन्याल्हत्यनंतरं ॥ अश्विनावर्तिरस्मदेत्यस्यराहूगणोश्विनाउष्णिक् ॥ ॐ अश्विनावर्तिरस्म
दागोमद्दस्राहिरण्यवत् ॥ अर्वाग्रथंसमनसानियच्छतं ॥ इमंमंत्रमुच्चार्य ॥ प्रत्येकमोषधीपुस्तके पेतद्द
क्षिणवामहस्तावन्योन्यसंयुक्तदेहावेकस्यदक्षिणपार्श्वेपरस्यवामपार्श्वेरत्नभांडकरशुक्लांबरधारिनारीयुग्मो
पेतौदेवभिषजावश्विनावावाहयामि ॥ ॥ अथक्रतुसंरक्षकदेवतावाहनं ॥ पूर्ववत्तंदुलपीठेपुकुर्यात् ॥
तच्चेत्थं ॥ तत्रप्राग्दलाग्रेपूर्ववद्दयाल्हतीरुत्का ॥ इंद्रंवइत्यस्यमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ॥ ॐ इंद्रंवोविश्व
तस्परिहवामहेजनेभ्यः ॥ अस्माकमस्तुकेवलः ॥ इमंमंत्रमुत्का ॥ स्वर्णवर्णसहस्राक्षंवज्रपाणिंशची
पतिमिंद्रमावा० ॥ आग्नेयदलेन्याल्हत्यनंतरं ॥ अग्निमीळइत्यस्यमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री ॥ ॐ अग्नि
मीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं ॥ होतारंरत्नधातमं ॥ इमंमंत्रमुत्का ॥ स्वर्णवर्णसप्तार्चिषंसप्तहस्तंश
क्तयन्नस्रुक्स्रुवतोमरव्यजनघृतपात्राणिदधानंस्वाहाप्रियंमेषवाहनंअग्निमावा० ॥ याम्यदलाग्रेन्याल्हती
रुत्का ॥ यमायसोममित्यस्ययमोयमोनुष्टुप् ॥ ॐ यमायसोमंसुनुतयमायजुहुताहविः ॥ यमंहयज्ञोग
च्छत्यग्निदूतोऽअरंकृतः ॥ इमंमंत्रमुत्का ॥ रक्तवर्णंदंडधरंमहिषवाहनंडलाप्रियंयममावा० ॥ नैर्ऋत्य

दलाग्रे ॥ व्याहृत्यनंतरं ॥ मोषुणइत्यस्यघोरःकण्वोनिर्ऋतिर्गायत्री ॥ ॐ मोषुणःपरापरानिर्ऋति
र्दुर्हणावधीत् ॥ पदीष्टतृष्णयासह ॥ इमंमंत्रमुक्त्वा ॥ नीलवर्णखड्गचर्मधरमूर्ध्वकेशंनरवाहनंकालिका
प्रियंनिर्ऋतिमावा० ॥ पश्चिमदलाग्रेव्याहृत्यनंतरं ॥ उदुत्तमंमुमुग्धिनइत्यस्यशुनःशेपोवरुणोगायत्री ॥
ॐ उदुत्तमंमुमुग्धिनोविपाशंमध्यमंचृत ॥ अवाधमानिजीवसे ॥ इमंमंत्रमुक्त्वा ॥ रक्तभूषणंनागपा
शधरंमकरवाहनंपद्मिनीपतिंवरुणमावा० ॥ वायव्यदलाग्रेव्याहृत्यनंतरं ॥ तववायोइत्यस्यांगिरसो
व्यश्वोवायुर्गायत्री ॥ ॐ तववायवृतस्पतेत्वष्टुर्जामातरद्भुत ॥ अवांस्यावृणीमहे ॥ इमंमंत्रमुक्त्वा ॥
श्यामवर्णंहेमदंडधरंकृष्णमृगवाहनंजगत्प्राणरूपंमोहिनीप्रियंवायुमावा० ॥ उत्तरदलाग्रेव्याहृत्यनंत
रं ॥ त्वंनःसोमइत्यस्यगौतमःसोमोगायत्री ॥ ॐ त्वंनःसोमविश्वतोवयोधास्त्वंस्वर्विदाविशानृचक्षाः
त्वंनइंदऊतिभिःसजोषाःपाहिपश्चातादुतवापुरस्तात् ॥ इमंमंत्रमुक्त्वा ॥ स्वर्णवर्णंनिधीश्वरंकुंतपाणिम
श्ववाहनंचित्रिणीप्रियंकुबेरमावा० ॥ ऐशान्यदलाग्रेव्याहृत्यनंतरं ॥ कद्रुद्रायेत्यस्यकाण्वोरुद्रोगायत्री
ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसेमीळ्हुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहृदे ॥ इमंमंत्रमुक्त्वा ॥ शुद्धस्फटिकवर्णंवरदा
भयशूलाक्षसूत्रधरंवृषभवाहनंगौरीप्रियमीशानमावा० ॥ एवमेकचत्वारिंशद्देवताआवाह्यकलशेचवरुणं

पूर्वोक्तवदावाह्यकलशेचवरुणंपूर्वोक्तवदावाह्यनमंतैश्चतुर्थ्यंतैःस्वस्वनामभिःक्रमेणपूर्वोक्तद्रव्यैःपुष्पस
मर्पणपर्यंतांग्रहदेवतापूजांकृत्वाकर्मसाद्गुण्यदेवताःक्रतुसंरक्षकदेवतावरुणंचमलयजगंधशतपत्रपुष्पैस्त
थैवपूजयेत् ॥ ॥ अथहोमः ॥ ॥ सचसमिच्चर्वाज्यै : प्रतिद्रव्यंप्रतिग्रहंएकावराभिःसहस्र
पराभिराहुतिभिर्निमित्तशक्त्यनुसारेणप्रधानदेवतादशांशेनपार्श्वदेवतानांतदर्धेनेतरेषांविंशांशेनस्वाहांतै
र्नामभिस्तत्तन्मंत्रैर्वापाणिनैवसकृदवदानेनचरुहोमः॥ततःआचार्यःप्रत्यगग्नेरासीनःप्राणानायम्यपूर्ववत्सं
कल्प्याग्निमुखंवक्ष्यमाणप्रकारेणप्रागुक्तलक्षणेकुंडेस्थंडिलेवोपलेपाद्यग्निप्रतिष्ठांतंकृत्वाऋत्विगन्वारब्धः
समिद्द्वयमादायदेशकालौनिर्दिश्याद्यवक्ष्यमाणग्रहदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॰ ॥ अस्मिन्नन्वा
हितेग्नाविध्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वाप्रधानदेवतामादित्यमधिदेवतां अग्निंप्रत्यधिदेवंरुद्रमर्कसमिच्च
र्वाज्यै : प्रधानदेवंसोममधिदेवतामप : प्रत्यधिदेवतांगौरींपालाशसमिच्चर्वाज्यैःप्रधानदेवतामंगारकमधि
देवतांभूमिंप्रत्यधिदेवतांस्कंदंखदिरसमिच्चर्वाज्यैःप्रधानदेवंबुधंअधिदेवंविष्णुंप्रत्यधिदेवंपुरुषं अपामार्ग
समिच्चर्वाज्यैःप्रधानदेवंबृहस्पतिंअधिदेवंइंद्रंप्रत्यधिदेवंब्रह्माणंअश्वत्थसमिच्चर्वाज्यैःप्रधानदेवंशुक्रंअधि
देवमिंद्राणींप्रत्यधिदेवमिंद्रंऔदुंबरसमिच्चर्वाज्यैःप्रधानदेवंशनिमधिदेवंप्रजापतिंप्रत्यधिदेवंयमंशमीसमि
च्चर्वाज्यैःप्रधानदेवंराहुंअधिदेवंसर्पंप्रत्यधिदेवंकालंदूर्वाचर्वाज्यैःप्रधानदेवंकेतुंअधिदेवंब्रह्माणंप्रत्यधिदेवं

चित्रगुप्तंकुशचर्वाज्यैर्विवक्षितसंख्याकैः पार्श्वदेवताः प्रधानदशांशेनकर्मसाद्गुण्यदेवताविनायकंदुर्गाक्षेत्र
पालंवायुमाकाशमश्विनौक्रतुसंरक्षकदेवताः इंद्रमग्निंयमंनिर्ऋतिंवरुणंवायुंकुबेरमीशानंप्रधानविंशांशेनअ
ग्निंवायुंसूर्यंप्रजापतिंप्रभूततिलव्रीहिभिर्विवक्षितसंख्यया ॥ सूर्यमाज्येनत्रयोदशवारंअग्निंचतुर्स्त्रिंशद्वारं
रुद्रंद्वात्रिंशद्वारंशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिसद्योयक्ष्यइत्यंतमुक्त्वा ॥ भूर्भुवःस्वःस्वाहेत्यग्नावाधायप्रजा
पतयइदंनममेत्युद्देशत्यागौकुर्यात् ॥ ततोबर्हिःसन्नहनाद्याज्येदर्भाग्रद्वयप्रक्षेपांतंकृत्वालौकिकसिद्धान्न
तिलव्रीहिभिःसहाज्यंत्रिःपर्यग्निकृत्वाज्यमुद्वास्यबर्हिषिनिधायस्रुवस्रुक्संमार्जनंकृत्वाअन्नंपात्रांतरेपृथक्कृ
त्वाग्नावधिश्रित्यस्रुवेणाभिघार्योदगुद्वास्याज्याद्दक्षिणतोबर्हिष्यासाद्यप्रत्यभिघार्याग्न्यलंकरणाद्याज्यभा
गांतंकृत्वाक्रमेणादित्यादीशानांतेभ्यःएकचत्वारिंशद्देवेभ्यआवाहनोक्तैस्तत्तन्मंत्रैःसमिच्चर्वाज्यैःप्रागुक्त
संख्याकाआहुतीर्जुहुयात् ॥ तत्रायंक्रमः ॥ समिधंमूलतोद्व्यंगुलंविहायमध्यमानामिकांगुष्ठैर्गृ
हीत्वाजुहुयात् ॥ चरुंग्राससमंपाणिनैवाज्यंस्रुवेणैवतदभावेश्वत्थपर्णेन ॥ ततोव्यस्तसमस्तव्याहृति
भिःप्रभूततिलव्रीहीन्पाणिनाहुत्वा ॥ सूर्यपावकरुद्रानाज्येनजुहुयान्मंत्रैः ॥ तेचमंत्राः ॥ सूर्योनइति
पंचर्चस्यसूक्तस्यसूर्यपुत्रश्चक्षुःसूर्योगायत्री ॥ उदुत्यामितिमंत्रस्यकाण्वःप्रस्कण्वःसूर्योगायत्री ॥
नमोमित्रस्येतिमंत्रस्यसूर्यपुत्रोभितपाःसूर्योजगती ॥ चित्रंदेवानामितिमंत्रस्यांगिरसःकुत्सःसूर्यस्त्रिष्टुप्

उद्धेतिसुभगइतिपंचर्चस्यमैत्रावरुणोवसिष्ठःसूर्यस्त्रिष्टुप् ॥ त्वमग्नेप्रथमइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसो
हिरण्यस्तूपोग्निर्जगती ॥ ॥ अंत्याष्टमी ॥ ॥ षोळश्यस्त्रिष्टुभः ॥ त्वमग्नेद्युभिरितिषोळशर्चस्य
सूक्तस्य गृत्समदोग्निर्जगती ॥ कद्रुद्रायेतिषळृचस्यसूक्तस्य घोरःकण्वोरुद्रोगायत्री ॥ तृतीयामैत्राव
रुणी ॥ इमारुद्रायतवसइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रोजगती ॥ अंत्येत्रिष्टुभौ ॥ आतेपि
तर्मरुतामितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ सूर्योनोदिवस्पातुवातोऽअंतरिक्षात् ॥
अग्निर्नःपार्थिवेभ्यःस्वाहा ॥ १ ॥ ॐ जोषासवितर्यस्यतेहरःशतंसवाँ२अर्हति ॥ पाहिनोदिद्युतःपतंत्याः
स्वाहा ॥ २ ॥ ॥ ॐ चक्षुर्नोदेवःसविताचक्षुर्नऽउतपर्वतः ॥ चक्षुर्धातादधातुनःस्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ
चक्षुर्नोधेहिचक्षुषेचक्षुर्विख्यैतनूभ्यः ॥ संचेदंविचपश्येमस्वाहा ॥ ४ ॥ ॐ सुसंदृशंत्वावयंप्रतिपश्येमसूर्य
विपश्येमनृचक्षसःस्वाहा ॥ ५ ॥ ॐ उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यस्वाहा ॥
॥ ६ ॥ ॐ नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदेवायतदृतंसपर्यत ॥ दूरेदृशेदेवजातायकेतवेदिवस्पुत्रायसूर्याय
शंसतस्वाहा ॥ ७ ॥ ॐ चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्षं

सूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्चस्वाहा ॥ ८ ॥ ॐ उद्वेतिसुभगोविश्वचक्षाःसाधारणःसूर्योमानुषाणां ॥ च
क्षुर्मित्रस्यवरुणस्यदेवश्चर्मेवयःसमविव्यक्तमांसिस्वाहा ॥ ९ ॥ ॐ उद्वेतिप्रसवीताजनानांमहान्केतुरर्णवः
सूर्यस्य ॥ समानंचक्रंपर्याविवृत्सन्यदेतशोवहतिधूर्षुयुक्तःस्वाहा ॥ १० ॥ ॐ विभ्राजमानउषसामुप
स्थाद्रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः ॥ एषमेदेवःसविताचच्छंदयःसमानेनप्रमिनातिधामस्वाहा ॥ ११ ॥ ॐ दिवोरु
क्मऽउरुचक्षाऽउदेतिदूरेऽअर्थस्तरणिर्भ्राजमानः ॥ नूनंजनाःसूर्येणप्रसूताऽअयन्नर्थानिकृणवन्नपांसि
स्वाहा ॥ १२ ॥ ॐ यत्राचक्रुरमृतागातुमस्मैश्येनोनदीयन्नन्वेतिपाथः ॥ उदुत्यद्दर्शतंवपुर्दिवऽएति
प्रतिव्हरेस्वाहा ॥ १३ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिराऽऋषिर्देवोदेवानामभवःशिवःसखा ॥ तवव्रतेकव
योविद्मनापसोजायंतमरुतोभ्राजदृष्टयःस्वाहा ॥ १४ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिरस्तमःकविर्देवानांपरि
भूषसिव्रतं ॥ विभुर्विश्वस्मैभुवनायमेधिरोद्विमाताशयुःकतिधाचिदायवेस्वाहा ॥ १५ ॥ ॐ त्वमग्नेप्र
थमोमातरिश्वनऽआविर्भवसुक्रतूयाविवस्वते ॥ अरेजेतांरोदसीहोतृवूर्येसघ्नोर्भारमयजोमहोवसोस्वाहा
॥ १६ ॥ ॐ त्वमग्नेमनवेद्यामवाशयःपुरूरवसेसुकृतेसुकृत्तरः ॥ श्वात्रेणयत्पित्रोर्मुच्यसेपर्यात्वापूर्वमनयन्ना

परंपुनः स्वाहा ॥ १७ ॥ ॐ त्वमग्नेवृषभः पुष्टिवर्धनऽउद्यतस्रुचे भवसि श्रवाय्यः ॥ यऽआहुतिं परिवेदावषट्कृतिमेकायुरग्रेविशऽआविवासतिस्वाहा ॥ १८ ॥ ॐ त्वमग्नेवृजिनवर्तनिंनरं सक्मन्पिपर्षिविदथेविचर्षणे ॥ यः शूरसातापरितक्म्येधनेदभ्रेभिश्चित्समृताहंसिभूयसः स्वाहा ॥ १९ ॥ ॐ त्वंतमग्नेअमृतत्वऽउत्तमेमर्तंदधासिश्रवसेदिवेदिवे ॥ यस्तातृषाणउभयायजन्मनेमयः कृणोषिप्रयआचसूरयेस्वाहा ॥
॥ २० ॥ ॐ त्वंनोऽअग्नेसनयेधनानांयशसंकारुंकृणुहिस्तवानः ॥ ऋध्यामकर्मापसानवेनदेवैर्द्यावापृथिवीप्रावतंनः स्वाहा ॥ २१ ॥ त्वंनोऽअग्नेपित्रोरुपस्थऽआदेवोदेवेष्वनवद्यजागृविः ॥ तनूकृद्बोधिप्रमतिश्चकारवेत्वंकल्याणवसुविश्वमोपिषेस्वाहा ॥ २२ ॥ त्वमग्नेप्रमतिस्त्वंपितासिनस्त्वंवयस्कृत्तवजामयोवयं ॥ संत्वारायः शतिनः संसहस्रिणः सुवीरंयंतिव्रतपामदाभ्यस्वाहा ॥ २३ ॥ ॐ त्वामग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽअकृण्वन्नहुषस्यविश्पतिं ॥ इळामकृण्वन्मनुषस्यशासनींपितुर्यत्पुत्रोममकस्यजायतेस्वाहा ॥ २४ ॥
ॐ त्वंनोअग्नेतवदेवपायुभिर्मघोनोरक्षतन्वश्चवंद्य ॥ त्रातातोकस्यतनयेगवामस्यनिमेषंरक्षमाणस्तवव्रतेस्वाहा ॥ २५ ॥ ॐ त्वमग्नेयज्यवेपायुरंतरोनिषंगायचतुरक्षइध्यसे ॥ योरातहव्योवृकायधायसेकीरेश्चिन्मंत्रं

मनसावनोषितंस्वाहा ॥ २६ ॥ ॐ त्वमग्नऽउरुशंसायवाघतेस्पार्हंयद्रेक्णःपरमंवनोषितत् ॥
आध्रस्यचित्प्रमतिरुच्यसेपिताप्रपाकंशास्सिप्रदिशोविदुष्टरःस्वाहा ॥ २७ ॥ ॐ त्वमग्नेप्रयतदक्षिणंनं
रंवर्मेवस्यूतंपरिपासिविश्वतः ॥ स्वादुक्षद्मायोवसतौस्योनकृज्जीवयाजंयजतेसोपमादिवःस्वाहा ॥
॥ २८ ॥ ॐ इमामग्नेशरणिंमीमृषोनइममध्वानंयमगामदूरात् ॥ आपिःपिताप्रमतिःसोम्यानांभृ
मिरस्यृषिकृन्मर्त्यानांस्वाहा ॥ २९ ॥ ॐ मनुष्वदग्नेऽअंगिरस्वदंगिरोययातिवत्सदनेपूर्ववच्छुचे ॥
अच्छयाह्यावहादैव्यंजनमासादयबर्हिषियक्षिचप्रियंस्वाहा ॥ ३० ॥ ॐ एतेनाग्नेब्रह्मणावावृधस्वशक्ती
वायत्तेचकृमाविदावा ॥ उतप्रणेष्यभिवस्योऽअस्मान्त्संनःसृजसुमत्यावाजवत्यास्वाहा ॥ ३१ ॥ ॐ
त्वमग्नेद्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ॥ त्वंवनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वंनृणांनृपतेजायसेशुचिः
स्वाहा ॥ ३२ ॥ ॐ तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमृत्वियंतवनेष्ट्रंत्वमग्निदृतायतः ॥ तवप्रशास्त्रंत्वमध्वरीयसिब्रह्मा
चासिगृहपतिश्चनोदमेस्वाहा ॥ ३३ ॥ ॐ त्वमग्नऽइंद्रोवृषभःसतामसित्वंविष्णुरुरुगायोनमस्यः ॥ त्वं
ब्रह्मारयिविद्ब्रह्मणस्पतेत्वंविधर्तःसचसेपुरंध्यास्वाहा ॥३४॥ ॐत्वमग्नेराजावरुणोधृतव्रतस्त्वंमित्रोभवसिद

स्मईड्यः ॥ त्वमर्यमासत्पतिर्यस्यसंभुजंत्वमंशोविदथेदेवभाजयुःस्वाहा ॥ ३५ ॥ ॐ त्वमग्नेत्व
ष्टाविधतेसुवीर्यंतवग्नावोमित्रमहःसजात्यं ॥ त्वमाशुहेमाररिषेस्वश्व्यंत्वंनरांशर्द्धोऽअसिपुरूवसुःस्वाहा ॥
॥ ३६ ॥ ॐ त्वमग्नेरुद्रोऽअसुरोमहोदिवस्त्वंशर्धोमारुतंपृक्षऽईशिषे ॥ त्वंवातैररुणैर्यासिशंगयस्त्वंपूषा
विधतःपासिनुत्मनास्वाहा ॥ ३७ ॥ ॐ त्वमग्नेद्रविणोदाऽअरंकृतेत्वंदेवःसवितारत्नधाऽअसि ॥ त्वंभ
गोनृपतेवस्वईशिषेत्वंपायुर्दमेयस्तेविधत्स्वाहा ॥ ३८ ॥ ॐ त्वामग्नेदमऽआविश्पतिंविशस्त्वांराजानंसु
विदत्रमृंजते ॥ त्वंविश्वानिस्वनीकपत्यसेत्वंसहस्राणिशतादशप्रतिस्वाहा ॥ ३९ ॥ ॐ त्वामग्नेपितर
मिष्टिभिर्नरस्त्वांभ्रात्रायशम्यातनूरुचं ॥ त्वंपुत्रोभवसियस्तेविधत्त्वंसखासुशेवःपास्याधृषःस्वाहा ॥
॥ ४० ॥ ॐ त्वमग्नऽऋभुराकेनमस्यः स्त्वंवाजस्यक्षुमतोरायऽईशिषे ॥ त्वंविभास्यनुदक्षिदावनेत्वंवि
शिक्षुरसियज्ञमातनिःस्वाहा ॥ ४१ ॥ ॐ त्वमग्नेऽअदितिर्देवदाशुषेत्वंहोत्राभारतिवर्धसेगिरा ॥ त्वमि
ळाशतहिमासिदक्षसेत्वंवृत्रहावसुपतेसरस्वतीस्वाहा ॥ ४२ ॥ ॐ त्वमग्नेसुभृतउत्तमंवयस्तवस्पार्हेव
र्णऽआसंदृशिश्रियः ॥ त्वंवाजःप्रतरणोबृहन्नसित्वंरयिर्बहुलोविश्वतस्पृथुःस्वाहा ॥ ४३ ॥ ॐ त्वामग्नऽ

आदित्यासऽआस्य॑ त्वांजिह्वांशुचयश्चक्रिरेकवे ॥ त्वांरातिषाचोऽअध्वरेषुसश्चिरेत्वेदेवाहविरदंत्याहुतं
स्वाहा ॥ ४४ ॥ ॐ त्वेऽअग्नेविश्वेऽअमृतासोऽअद्रुहऽआसादेवाहविरदंत्याहुतं ॥ त्वयामर्तासःस्वदं
तऽआसुतिंत्वंगर्भोवीरुधांजज्ञिषेशुचिःस्वाहा ॥ ४५ ॥ ॐ त्वंतान्त्संचप्रतिंचासिमज्मनाग्नेसुजातप्रच
देवरिच्यसे ॥ पृक्षोयदत्रमहिनावितेभुवदनुद्यावापृथिवीरोदसीउभेस्वाहा ॥ ४६ ॥ ॐ येस्तोतृभ्योगो
अग्रामश्वपेशसमग्नेरातिमुपसृजंतिसूरयः ॥ अस्मान्चतांश्चप्रहिनेषिवस्यऽआबृहद्देमविदथेसुवीराः
स्वाहा ॥ ४७ ॥ ॐ कद्रुद्रायप्रचेतसेमीळ्हुष्टमायतव्यसे ॥ वोचेमशंतमंहृदेस्वाहा ॥ ४८ ॥ ॐ य
थानोऽअदितिःकरत्पश्वेनृभ्योयथागवे ॥ यथातोकायरुद्रियंस्वाहा ॥ ४९ ॥ ॐ यथानोमित्रोवरुणोय
थारुद्रःश्चिकेतति ॥ यथाविश्वेसजोषसःस्वाहा ॥ ५० ॥ ॐ गाथपतिंमेधपतिंरुद्रंजलाषभेषजं ॥ त
च्छंयोःसुम्नमीमहेस्वाहा ॥ ५१ ॥ ॐ यःशुक्रइवसूर्योहिरण्यमिवरोचते ॥ श्रेष्ठोदेवानांवसुःस्वाहा ॥
॥ ५२ ॥ ॐ शंनःकरत्यर्वतेसुगंमेषायमेष्ये ॥ नृभ्योनारिभ्योगवेस्वाहा ॥ ५३ ॥ ॐ इमारुद्रायतवसेक
पर्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वंपुष्टंग्रामेऽअस्मिन्ननातुरंस्वाहा ॥

॥ ५४ ॥ ॐ मृळानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते ॥ यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदश्याम
तवरुद्रप्रणीतिषुस्वाहा ॥५५ ॥ ॐ अश्यामतेसुमतिंदेवयज्ययाक्षयद्वीरस्यतवरुद्रमीढ्वः ॥ सुम्नायन्निद्विशो
अस्माकमाचरारिष्टवीराजुहवामतेहाविःस्वाहा ॥ ५६ ॥ ॐ त्वेषंवयंरुद्रंयज्ञसाधंवंकुंकविमवसेनिह्वयाम
हे ॥ आरेऽअस्मद्दैव्यंहेळोऽअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहेस्वाहा ॥ ५७॥ ॐ दिवोवराहमरुषंकपर्दिनं
त्वेषंरूपंनमसानिह्वयामहे ॥ हस्तेबिभ्रद्भेषजावार्याणिशर्मवर्मच्छर्दिरस्मभ्यंयंसत्स्वाहा ॥ ५८॥ ॐ इदं
पित्रेमरुतामुच्यतेवचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायवर्धनं ॥ रास्वाचनोऽअमृतमर्तभोजनंत्मनेतोकायतनयायमृ
ळस्वाहा ॥५९॥ ॐ मानोमहांतमुतमानोऽअर्भकंमानऽउक्षंतमुतमानऽउक्षितं ॥ मानोवधीःपितरंमोतमा
तरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषःस्वाहा॥६०॥ॐमानस्तोकेतनयेमानऽआयौमानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः
॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्वाहवामहेस्वाहा ॥६१ ॥ ॐ उपतेस्तोमान्पशुपाइवाकरं
रास्वापितर्मरुतांसुम्नमस्मे ॥ भद्राहितेसुमतिर्मृळयत्तमाथावयमवइत्तेवृणीमहेस्वाहा ॥ ६२ ॥ ॐ

आरेतेगोघ्नमुतपूरुषघ्नंक्षयद्वीरसुम्नमस्मेतेऽअस्तु ॥ मृळाचनोऽअधिचब्रूहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विबर्हा स्वाहा ॥ ६३ ॥ ॐ अवोचामनमोऽअस्माऽअवस्यवःशृणोतुनोहवंरुद्रोमरुत्वान् ॥ तन्नोमित्रोवरुणो मामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौःस्वाहा ॥ ६४ ॥ ॐ आतेपितर्मरुतांसुम्नमेतुमानः सूर्यस्यसंदृशोयुयोथाः ॥ अभिनोवीरोऽअर्वतिक्षमेतप्रजायेमहिरुद्रप्रजाभिःस्वाहा ॥ ६५ ॥ ॐ त्वादत्तेभीरुद्रशंतमेभिःशतंहिमाऽअशीयभेषजेभिः ॥ व्य१स्मद्द्वेषोवितरंव्यंहोव्यमीवाश्चातयस्वाविषूचीः स्वाहा ॥ ६६ ॥ ॐ श्रेष्ठोजातस्यरुद्रश्रियासितवस्तमस्तवसांवज्रबाहो ॥ पर्षिणःपारमंहसःस्वस्तिविश्वाऽअभीतीरपसोयुयोधिस्वाहा ॥ ६७ ॥ ॐ मात्वारुद्रचुक्रुधामानमोभिर्मादुष्टुतीवृषभमासहूती ॥ उन्नोवीरां२॥ऽअर्पयभेषजेभिर्भिषक्तमंत्वाभिषजांशृणोमिस्वाहा ॥ ६८ ॥ ॐ हवीमभिर्हवतेयोहविर्भिरवस्तोमेभीरुद्रंदिषीय ॥ ऋदूदरःसुहवोमानोऽअस्यैबभ्रुःसुशिप्रोरीरधन्मनायैस्वाहा ॥ ६९ ॥ उन्मामसमंदवृषभोमरुत्वांत्वक्षीयसावयसानाधमानं ॥ घृणीवच्छायामरपाऽअशीयाविवासेयंरुद्रस्यसुम्नं स्वाहा ॥ ७० ॥ ॐ क्व१स्यतेरुद्रमृळयाकुर्हस्तोयोऽअस्तिभेषजोजलाषः ॥ अपभर्तारपसोदैव्यस्या

स्मीनुमोरुषमचक्षमीथाःस्वाहा ॥ ७१ ॥ ॐ प्रबभ्रवेवृषभायश्वितीचेमहोमहींसुष्टुतिमीरयामि ॥ नम
स्याकल्मलीकिनंनमोभिगृणीमसित्वेषंरुद्रस्यनामस्वाहा ॥ ७२ ॥ ॐ स्थिरेभिरंगैःपुरुरूपऽउग्रोबभ्रुः
शुक्रेभिःपिपिशेहिरण्यैः ॥ ईशानादस्यभुवनस्यभूरेर्नवाऽउयोषद्रुद्रादसुर्यंस्वाहा ॥ ७३ ॥ ॐअर्हन्वि
भर्षिसायकानिधन्वार्हन्निष्कंयजतंविश्वरूपं ॥ अर्हन्निदंदयसेविश्वमभ्वंनवाऽओजीयोरुद्रत्वदस्तिस्वा
हा ॥ ७४ ॥ ॐ स्तुहिश्रुतंगर्तसदंयुवानंमृगंनभीममुपहत्नुमुग्रं ॥ मृळाजरित्रेरुद्रस्तवानोन्यंतेऽअ
स्मन्निवपंतुसेनाःस्वाहा ॥ ७५ ॥ ॐ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंतं ॥ भूरेर्दातारंसत्पतिंगृ
णीषेस्तुतस्त्वंभेषजारास्यस्मेस्वाहा ॥ ७६ ॥ ॐ यावोभेषजामरुतःशुचीनियाशंतमावृषणोयामयोभु ॥
यानिमनुरवृणीतापितानस्ताशंचयोश्चरुद्रस्यवश्मिस्वाहा ॥ ७७ ॥ ॐ परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याःपरित्वेषस्य
दुर्मतिर्महीगात् ॥ अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्वस्तोकायतनयायमृळस्वाहा ॥ ७८ ॥एवाबभ्रोवृषभ
चेकितानयथादेवनहृणीषेनहंसि ॥ हवनश्रुन्नोरुद्रेहबोधिबृहद्वदेमविदथेसुवीराःस्वाहा ॥ ७९ ॥ एते

रेकोनाशीतिमंत्रैः प्रतिमंत्रंस्वाहांतैः आज्यंहुत्वाघंटादिवादित्रशब्दैः वेद्यामाराधितेकुंचलशेंशदेवत. भ्योव
णायचधूपदीपनैवेद्यतांबूलादीन्समर्प्य ॥ प्रसीदंतुभवंतइतितान्संप्रार्थ्यऋत्विगन्वारब्धश्वरुतिलव्रीहि
शेषेणस्विष्टकृतंहुत्वाइध्मसन्नहनीमग्नौप्रास्यप्रायश्चित्तादिहोमशेषंसमाप्ययजमानान्वारब्धः आचार्यः
पूर्णाहुतिंस्थालीपाकेवक्ष्यमाणप्रकारेणहुत्वाविश्वेभ्योदेवेभ्यःसंस्रावंहुत्वापूर्णपात्रनिनयनोपस्थानपरिस्त
रणविसर्जनपरिसमूहनपर्युक्षणाग्न्यर्चनपात्रोत्सर्जनादिकुर्यात् ॥ ॥ अथमंडपईशानेपंचरंगैःस्व
स्तिकंकृत्वाचतुष्पादंदीर्घचतुरस्रंसोत्तरच्छदंतत्रपीठंनिधायतत्रोदगग्रान्हरितदर्भानास्तीर्यतत्रत्यंयजमा
नंप्राङ्मुखमुपवेश्याचार्यऋत्विग्भिःसहमंगलवाद्यैरभिषेककुंभोदकंपात्रांतरेआदायप्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन्स
पलाशयोदुंबर्याद्रशाखयासहिरण्यपवित्रयासकुशदूर्वापल्लवयाहस्तमंतर्धायोदकपृषद्भिरब्लिंगाभिर्वारुणी
भिःपावमानीभिरन्याभिश्वशांतिपवित्रलिंगाभिर्ग्रहाभिषेकमंत्रैःसुरास्त्वामितिसूक्तेनेमाआपःशिवतमाइ
तितृचेनदेवस्यत्वेतिचयजुषाभूर्भुवःस्वरितिचव्याहृतिभिरभिषिंचेत् ॥ तेचमंत्राः ॥ आपोहिष्ठेति
नवर्चस्यसूक्तस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्री ॥ पंचमीवर्धमाना ॥ सप्तमीप्रतिष्ठा ॥ अंत्ये
द्वेअनुष्टुभौ ॥ प्रसम्राजइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रिर्वरुणस्त्रिष्टुप् ॥ स्वादिष्ठयेतिदशर्चस्यसूक्तस्य
मधुच्छंदाः पवमानसोमोगायत्री ॥ शंनइंद्राग्नीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टु

पू ॥ पवित्रंतेविततमितिपंचर्चस्यागिरसः पवमानसोमोगायत्री ॥ ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्ता
नऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्माऽ
अरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ शंनोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥ शंयो
रभिस्रवंतुनः ॥ ईशानावार्याणांक्षयंतीश्चर्षणीनां ॥ अपोयाचामिभेषजं ॥ अप्सुमेसोमोअब्रवीदंतर्वि
श्वानिभेषजा ॥ अग्निंचविश्वशंभुवं ॥ आपः पृणीतभेषजंवरूथंतन्वेमम ॥ ज्योक्चसूर्यंदृशे ॥ इद
मापः प्रवहतयत्किंचदुरितंमयि ॥ यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशेपउतानृतं ॥ आपोअद्यान्वचारिषंरसेनसम
गस्महि ॥ पयस्वानग्नऽआगहितंमासंसृजवर्चसा ॥ ॐप्रसंम्राजेबृहदर्चागभीरंब्रह्मप्रियंवरुणायश्रुता
य ॥ वियोजघानशमितेवचर्मोपस्तिरेपृथिवींसूर्याय ॥ वनेषुव्यंतरिक्षंततानवाजमर्वत्सुपयऽउस्रियासु ॥
हृत्सुक्रतुंवरुणोअप्स्वग्निंदिविसूर्यमदधात्सोममद्रौ ॥ नीचीनबारंवरुणः कवंधंप्रससर्जरोदसीअंतरिक्षं
तेनविश्वस्यभुवनस्यराजायवंनवृष्टिर्व्युनत्तिभूम ॥ उनत्तिभूमिंपृथिवीमुतद्यांयदादुग्धंवरुणोवष्ट्यादित्
॥ समभ्रेणवसतपर्वतासस्तविषीयंतश्रथयंतवीराः ॥ इमामूष्वासुरस्यश्रुतस्यमहीमायांवरुणस्यप्रवोचं ॥

मार्मेनेर्वतस्थिर्वा ऽअंतरिक्षेविर्थोममेपृथिवींसूर्येण ॥ १ ॥ इमामूनुकवितमस्यमायांमहींदेवस्यनाकिरादं
धर्ष ॥ एकंपदुद्रानपृणंत्येनीरासिचंतीरवनयः समुद्रं ॥ अर्यम्यंवरुणमित्रियंवासखायंवासदमिद्भ्रातरंवा
॥ वेशंवानित्यंवरुणारंणंवायत्सीमागश्चकुमाशिश्रथस्तत् ॥ कितवासोयद्रिरिपुर्नदीविर्यद्वाघासत्यमुत
यन्नविद्म ॥ सर्वाताविष्यशिथिरेवदेवाधातेस्यामवरुणाप्रियासः ॥ २ ॥ ॐ स्वादिष्ठयामादिष्ठयापवस्व
सोमधारया ॥ इंद्रायपातवेसुतः ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनिमयोहतं ॥ द्रुणासधस्थमासदत् ॥ वरिवो
धातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहंतमः ॥ पर्षिराधोमघोनां ॥ अभ्यर्षमहानांदेवानांवीतिमंधसा ॥ अभिवाजमुत
श्रवः ॥ त्वामच्छाचरामसितादिदर्थंदिवेदिवे ॥ इंदोत्वेनऽआशसः ॥१॥ पुनातितेपरिस्रुतंसोमंसूर्यस्यदुहि
ता ॥ वारेणशश्वतातना ॥ तमीमण्वीःसमर्यआगृभ्णंतियोषणोदश ॥ स्वसारःपार्येदिवि ॥ तमींहिन्वं
त्यग्रुवोधमंतिबाकुरंदृतिं ॥ त्रिधातुवारणंमधु ॥ अभीऽममघ्न्याउतश्रीणंतिधेनवःशिशुं ॥ सोममिंद्राय
पातवे ॥ अस्येदिंद्रोमदेष्वाविश्वावृत्राणिजिघ्नते ॥ शूरोमघाचमंहते ॥ २ ॥ ॐ शन्नइंद्राग्नीभवतामव

वोभिः शन्न इंद्रावरुणारातहव्या ॥ शमिंद्रासोमासुवितायशंयोः शन्न इंद्रापूषणावाजसातौ ॥ शन्नोभ
गः शमुनः शंसोऽअस्तुशंनः पुरंधिः शमुसंतुरायः ॥ शंनः सत्यस्यसुयमस्यशंसः शंनोऽअर्यमापुरुजातोऽअ
स्तु ॥ शन्नोधाताशमुधर्तानोऽअस्तुशंनऽउरूचीभवतुस्वधाभिः ॥ शंरोदसीबृहतीशंनोऽअद्रिः शंनो
देवानांसुहवानिसंतु ॥ शंनोऽअग्निर्ज्योतिरनीकोऽअस्तुशंनोमित्रावरुणावश्विनाशं ॥ शंनः सुकृतांसुकृतानि
संतुशंनऽइषिरोऽअभिवातुवातः ॥ शंनोद्यावापृथिवीपूर्वहूतौशमंतरिक्षंदृशयेनोऽअस्तु ॥ शंनऽओषधी
र्वनिनोभवंतुशंनोरजसस्पतिरस्तुजिष्णुः ॥ १ ॥ शंनऽइंद्रोवसुभिर्देवोऽअस्तुशमादित्येभिर्वरुणः सुशं
सः ॥ शंनोरुद्रोरुद्रेभिर्जलाषः शंनस्त्वष्टाग्नाभिरिहशृणोतु ॥ शंनः सोमोभवतुब्रह्मशंनः शंनोग्रावा
णः शमुसंतुयज्ञाः ॥ शन्नः स्वरूणांमितयोभवंतुशंनः प्रस्वः शम्वस्तुवेदिः ॥ शंनः सूर्यउरुचक्षाउ
देतुशंनः श्चतस्रः प्रदिशोभवंतु ॥ शंनः पर्वताध्रुवयोभवंतुशंनः सिंधवः शमुसंत्वापः ॥ शंनोऽअदितिर्भ
वतुव्रतेभिः शंनोभवंतुमरुतः स्वर्काः ॥ शंनोविष्णुः शमुपूषानोऽअस्तुशंनोभवित्रंशम्वस्तुवायुः ॥ शंनोदे

वःसविताऽर्यमाणःशंनोभवंतूषसोविभातीः ॥ शंनःपर्जन्योभवतुप्रजाभ्यःशंनःक्षेत्रस्यपतिरस्तुशंभुः ॥
॥ २ ॥ शंनोदेवाविश्वदेवाभवंतुशंसरस्वतीसहधीभिरस्तु ॥ शमभिषाचःशमुरातिषाचःशंनोदिव्याःपा
र्थिवाःशंनोऽअप्याः ॥ शंनःसत्यस्यपतयोभवंतुशंनोऽअर्वंतःशमुसंतुगावः ॥ शंनऽऋभवःसुकृतःसुह
स्ताःशंनोभवंतुपितरोहवेषु ॥ शंनोऽअजएकपाद्देवोऽअस्तुशंनोहिर्बुध्न्यःशंसमुद्रः ॥ शंनोऽअपांनपा
त्पेरुरस्तुशंनःपृश्निर्भवतुदेवगोपा ॥ आदित्यारुद्रावसवोजुषंतेदंब्रह्मक्रियमाणंनवीयः ॥ शृण्वंतुनोदि
व्याःपार्थिवासोगोजाताऽउतयेयज्ञियासः ॥ येदेवानांयज्ञियायज्ञियानांमनोर्यजत्राऽअमृताऽऋतज्ञाः ॥
तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ३ ॥ ॐ पवित्रंतेविततंब्रह्मणस्पतेप्रभुर्गात्राणिप
र्येषिविश्वतः ॥ अतप्ततनूर्नतदामोऽअश्नुतेशृतासऽइद्वहंतस्तत्समाशत ॥ तपोष्पवित्रंविततंदिवस्प
देशोचंतोअस्यतंतवोव्यस्थिरन् ॥ अवंत्यस्यपवीतारमाशवोदिवस्पृष्ठमधितिष्ठंतिचेतसा ॥ अरूरुच
दुषसःपृश्निरग्रियऽउक्षाबिभर्तिभुवनानिवाजयुः ॥ मायाविनोममिरेअस्यमाययानृचक्षसःपितरोगर्भ

मादंधुः॥ गंधर्वइत्थापदमस्यरक्षतिपातिदेवानांजनिमान्यद्भुतः॥ गृभ्णातिरिपुंनिधयानिधापतिःसुकृत्तमा
मधुनोभक्षमाशत॥ हविर्हविष्मोमहिसद्मदैव्यंनभोवसानःपरियास्यध्वरं॥ राजापवित्ररथोवाजमारुहः स
हस्रभृष्टिर्जयसिश्रवोबृहत्॥ १ ॥ अथग्रहमंत्राः ॥ ग्रहाणामादिरादित्योलोकरक्षणकारकः॥ विषम
स्थानसंभूतांपीडांहरतुतेरविः॥ १ ॥ रोहिणीशःसुधामूर्तिःसुधागात्रःसुधाशनः ॥ विषमस्थानसंभू
तांपीडांहरतुतेविधुः॥ २ ॥ भूमिपुत्रोमहातेजाजगतांभयकृत्सदा ॥ वृष्टिकृद्वृष्टिहर्ताचपीडांहरतुते
कुजः ॥ ३ ॥ उत्पातरूपोजगतांचंद्रपुत्रोमहाद्युतिः ॥ सूर्यप्रियकरोविद्वान्पीडांहरतुतेबुधः॥ ४ ॥
देवमंत्रीविशालाक्षः सदालोकहितेरतः॥ अनेकशिष्यसंपूर्णःपीडांहरतुतेगुरुः ॥ ५ ॥ दैत्यमंत्रीगुरु
स्तेषांप्राणदश्चमहामतिः॥ प्रभुस्ताराग्रहाणांचपीडांहरतुतेभृगुः ॥ ६ ॥ सूर्यपुत्रोदीर्घदेहोविशालाक्षः
शिवप्रियः ॥ मंदचारःप्रसन्नात्मापीडांहरतुतेशनिः॥ ७ ॥ महाशिरामहावक्त्रोदीर्घदंष्ट्रोमहाबलः॥
अतनुश्चोर्ध्वकेशश्चपीडांहरतुतेतमः॥ ८ ॥ अनेकरूपवर्णैश्चशतशोथसहस्रशः॥ उत्पातरूपोजगतः
पीडांहरतुतेशिखी॥ ९ ॥ अथदेवमंत्राः॥ सुरास्त्वामभिषिंचंतुब्रह्मविष्णुमहेश्वराः॥ वासुदेवोजगन्नाथ
स्तथासंकर्षणोविभुः॥ १ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चभवंतुविजयायते ॥ आखंडलोग्निर्भगवान्यमोवैनिर्ऋति

स्तया ॥ २ ॥ वरुणः पचनश्चैवधनाध्यक्षस्तथाशिवः ॥ ब्रह्मणासहिताः सर्वेदिक्पालाः पांतुतेसदा ॥३॥
कीर्तिर्लक्ष्मीधृतिर्मेधापुष्टिश्रद्धाक्रियामतिः ॥ बुद्धिर्लज्जावपुःशांतिःक्षांतिःस्तुष्टिश्चमातरः ॥४॥ एतास्त्वा
मभिषिंचंतुदेवपत्न्यःसमागताः ॥ आदित्यश्चंद्रमाभौमोबुधजीवसितार्कजाः ॥५॥ ग्रहास्त्वामभिषिंचं
तुराहुःकेतुश्चतर्पिताः ॥ देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ६ ॥ ऋषयोमुनयोगावोदेवमातरएवच ॥
देवपत्न्योद्रुमानागादैत्याश्चाप्सरसांगणाः ॥ ७ ॥ अस्त्राणिसर्वशस्त्राणिराजानोवाहनानिच ॥ औषधा
निचरत्नानिकालस्यावयवाश्चये ॥ ८ ॥ सरितःसागराःशैलास्तीर्थानिजलदानदाः ॥ एतेत्वामभिषिंचं
तुसर्वकामार्थसिद्धये ॥ ९ ॥ एतैर्मंत्रैःप्रतिमंत्रमभिषिच्यश्रीसूक्तेनाहिरण्यवर्णांहरिणीमित्यादिनाइमाआ
पःशिवतमाइतितृचेनदेवस्यत्वेतियजुषाभूर्भुवःस्वरितिव्याहृतिभिश्चाभिषिंचेत् ॥ हिरण्यवर्णामितिपं
चदशर्चस्यसूक्तस्यकर्दमानंदाश्चिक्लीतेंदिरासुताऋषयः ॥ श्रीर्देवता ॥ आद्यास्तिस्रोनुष्टुभः ॥ ततएका
प्रस्तारपंक्तिः ॥ ततोद्वेत्रिष्टुभौततोष्टावनुष्टुभोंत्याप्रस्तारपंक्तिः ॥ अभिषेकेविनियोगः ॥ ॐ हिरण्यव
र्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजां ॥ चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमआवह ॥ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमन
पगामिनीं ॥ यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहं ॥ अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रबोधिनीं ॥ श्रियंदे

वीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीर्जुषतां ॥ कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतींतृप्तांतर्पयंतीं ॥ पद्मेस्थितांपद्म
वर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां ॥ तांपद्मिनीमींशरण
महंप्रपद्येलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वांवृणे ॥ १ आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पतिस्तववृक्षोथबिल्वः ॥ तस्य
फलानितपसानुदंतुमायांतरायाश्चबाह्याअलक्ष्मीः ॥ उपैतुमांदेवसखःकीर्तिश्चमणिनासह ॥ प्रादुर्भूतो
सुराष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिंददातुमे ॥ क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठामलक्ष्मींनाशयाम्यहं ॥ अभूतिमसमृद्धिंचसर्वां
निर्णुदमेगृहात् ॥ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ मन
सःकाममाकूतिंवाचःसत्यमशीमहि ॥ पशूनांरूपमन्नस्यमयिश्रीःश्रयतांयशः ॥ २ ॥ कर्दमेनप्रजाभू
तामयिसंभवकर्दम ॥ श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीं ॥ आपःसृजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे ॥
नीचदेवींमातरंश्रियंवासयमेकुले ॥ आर्द्रांयःकरिणींयष्टींसुवर्णांहेममालिनीं ॥ सूर्यांहिरण्मयींलक्ष्मींजा
तवेदोमआवह ॥ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टींपिंगलांपद्ममालिनीं ॥ चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमआवह ॥

तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं ॥ यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्योऽश्वान्विंदेयंपुरुषानहं ॥ यःशु
चिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं ॥ सूक्तंपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् ॥ इमाआपइतितिसृणां
सप्तऋषयआपोनुष्टुप् ॥ अभिषेकेवि० ॥ ॐ इमाऽआपःशिवतमाऽइमाःसर्वस्यभेषजीः ॥ इमाराष्ट्रस्य
वर्धनीरिमाराष्ट्रभृतोमृताः ॥ याभिरिंद्रमभ्यषिंचत्प्रजापतिःसोमंराजानंवरुणंयमंमनुं ॥ ताभिरद्भिरभि
षिंचामित्वामहंराज्ञांत्वमधिराजोभवेह ॥ महांतंत्वामहीनांसम्राजंचर्षणीनांदेवीजनित्र्यजीजनद्भद्राजनि
त्र्यजीजनत् ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवे ॥ अश्विनोर्बाहुभ्यां ॥ पूष्णोहस्ताभ्यां ॥ अश्विनोर्भैषज्येन ॥
तेजसेब्रह्मवर्चसायाभिषिंचामि ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवे ॥ अश्विनोर्बाहुभ्यां ॥ पूष्णोहस्ताभ्यां ॥
सरस्वत्यैभैषज्येन ॥ वीर्यायान्नाद्यायाभिषिंचामि ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवे ॥ अश्विनोर्बाहुभ्यां ॥ पू
ष्णोहस्ताभ्यां ॥ इंद्रस्येंद्रियेण ॥ श्रियैयशसेबलायाभिषिंचामि ॥ एवमभिषिक्तोयजमानःश्वेताहतवस्त्र
युग्मंगंधमाल्याभरणंचाबिभृयात् ॥ ततआचार्योदिक्षुविदिक्षुचबलिमुत्क्षिप्यसुवासिनीभिर्नीराजनंकार
येत् ॥ अथयजमानोग्रहदेवतानांचतुर्थ्यंतदेवतानामभिःपुष्पाणिसमर्प्याचार्येणव्याहृत्युच्चारणपूर्वकंग्रहो
द्वासनंकारयित्वाआचार्यप्रभृतिभ्यःजपहोमफलंगृहीत्वातेभ्योदक्षिणांदद्यात् ॥ गोःशंखःरक्तोनड्वान्हिर